थ मृ१ । विहगानां राजा । तापेन छिन्न

श । भयम् । पत्रं एव आतानम् । समन्ता गपा

र्ति गुण । निशायां चरति इति । पल्लवं इव पा

च त अनन्तं च । मन हरति इति । व्यन युग

न सत्य ।

तस्य वारि पित्तघ्न तस्य वारि कफापहम् ।

तातस्य विदोषघ्न पुनस्तस्य विषोपमम् ॥

र्खोऽपि शोभते तावत् सभायां वस्त्रवेष्टित ।

तावच्च शोभते मूर्ख यावत् किञ्चिन्न भाषते ॥

द्रव्ये निहिता काचित् क्रिया फलवती भवेत् ।

व्यापारशतेनापि शुकवत् पाठ्यते बक ॥

घृणी त्वसन्तुष्ट क्रोधनो नित्यशङ्कित ।

भाग्योपजीवी च षडेते दु खभागिन ॥

सारविषवृक्षस्य द्वे एव रसवत्फले ।

व्यामृतरसास्वादः संगम सुजनै. सह ॥

जसौख्य निरुन्धानो यो धनार्जनमिच्छति ।

र्थभारवाही च क्लेशस्यैव हि भाजनम् ॥

न प्रियवाक्सहित ज्ञानमगर्वं क्षमान्वितं शौर्यम् ।

त त्यागनियुक्तम् दुर्लभमेतच्चतुष्टयं लोके ।

नाहूतो विशेषस्तु अपृष्टो बहु भाषते ।

त्मान मन्यते प्रीतं भूपालस्य स दुर्मति ।

णापि हरेणापि ब्रह्मणापि सुरैरपि ।

लिखिता रेखा परिमार्ष्टुं न शक्यते ॥

थ मू ।　　विहगानां राजा ।　　तापेन खिन्न
श । भवम् ।　　पत्रं एव आतननम् ।　　ममन्ता ोषा
र्ग गुण ।　　निशायां चरति इति　　पल्लवं इव पा
न्न त अनन्तं च । मन हरति इति ।　　ु न्यत युग

न सत्य ।

नतस्य वारि पित्तघ्न तस्य वारि कफापहम् ।
तातस्य विदोषघ्न पुनस्तस्य विषोपमम् ॥

र्खोऽपि शोभते तावत् सभायां वस्त्रवेष्टित ।
ावच्च शोभते मू ा यावत् किञ्चिन्न भाषते ॥

ाङ्गे निहिता काचित् क्रिया फलवती भवेत् ।
व्यापारशतेनापि शुकवत् पाठ्यते बक ॥

ा घृणी त्वसन्तुष्ट क्रोधनो नित्यशङ्कित ।
भाग्योपजीवी च षडेते दु खभागिन ॥

ारविषवृक्षस्य द्वे एव रसवत्फले ।
व्यामृतरसास्वादः संगम सुजनै. सह ॥

ाजसौख्य निरुन्धानो यो धनार्जनमिच्छति ।
ार्थभारवाही च क्लेशस्यैव हि भाजनम् ॥

न प्रियवाक्सहित ज्ञानमगर्वं क्षमान्वितं शौर्यम् ।
त त्यागनियुक्तम् दुर्लभमेतच्चतुष्टय लोके ।

नाहूतो विशेषस्तु अपृष्टो बहु भाषते ।
त्मान मन्यते प्रीतं भूपालस्य स दुर्मति ।

णापि हरेणापि ब्रह्मणापि सुरैरपि ।
ाट लिखिता रेखा परिमार्ष्टुं न शक्यते ॥

थ मृ१ । विहगानां राजा । तापेन खिन्नः
श । भवम् । पत्रं एव आतानम् । समन्ता गेपा
र्ग गुग । निशायां चरति इति । पल्लवं इव पा
च त अनन्तं च । मन हरति इति । ध्यन युक्
न सत्य ।

तस्य वारि पित्तघ्नं तप्तं वारि कफापहम्।
तातस्य त्रिदोषघ्नं पुनस्तप्तं विषोपमम् ॥
र्खोऽपि शोभते तावत् सभायां वस्त्रवेष्टित ।
तावच्च शोभते मूर्खो यावत् किञ्चिन्न भाषते ॥
ाक्रगे निहिता काचित् क्रिया फलवती भवेत् ।
व्यापारशतेनापि शुकवत् पाठ्यते बक ॥
ी घृणी त्वसन्तुष्ट क्रोधनो नित्यशङ्कितः ।
भाग्योपजीवी च षडेते दुःखभागिन ॥
मारविषवृक्षस्य द्वे एव रसवत्फले ।
व्यामृतरसास्वादः संगम सुजनै. सह ॥
ाजसौख्य निरुन्धानो यो धनार्जनमिच्छति ।
र्थभारवाही च क्लेशस्यैव हि भाजनम् ॥
न प्रियवाक्सहित ज्ञानमगर्वं क्षमान्वितं शौर्यम् ।
त त्यागनियुक्तम् दुर्लभमेतच्चतुष्टय लोके ।
नाहूतो विशेद्यस्तु अपृष्टो बहु भाषते ।
त्मान मन्यते प्रीतं भूपालस्य स दुर्मति ।
णापि हरेणापि ब्रह्मणापि सुरैरपि ।
ाट लिखिता रेखा परिमार्ष्टुं न शक्यते ॥

थ मृ१ । विहगानां राजा । तापेन खिन्न
श । भवम् । पत्रं एव आतानम् । समन्ता गोपा
र्गि गुण । निशायां चरति इति । पल्लवं इव पा
च त अनन्तं च । मन हरति इति । न्यन युग

न सत्य ।

नतस्य वारि पित्तघ्न तस्य वारि कफापहम् ।
तातस्य विदोषघ्न पुनस्तस्य विषोपमम् ॥
र्खोऽपि शोभते तावत् सभायां वस्त्रवेष्टित ।
ावच्च शोभते मूर्ख यावत् किञ्चिन्न भाषते ॥
ाद्रव्ये विहिता काचित् क्रिया फलवती भवेत् ।
व्यापारशतेनापि शुकवत् पाठ्यते बक ॥
ा घृणी त्वसन्तुष्ट क्रोधनो नित्यशङ्कित ।
भाग्योपजीवी च षडेते दु खभागिन ॥
सारविषवृक्षस्य द्वे एव रसवत्फले ।
व्यामृतरसास्वादः संगम सुजनै. सह ॥
ाजसौख्य निरुन्धानो यो धनार्जनमिच्छति ।
ार्थभारवाही च क्लेशस्यैव हि भाजनम् ॥
न प्रियवाक्सहित ज्ञानमगर्वं क्षमान्वितं शौर्यम् ।
त त्यागनियुक्तम् दुर्लभमेतच्चतुष्टय लोके ।
नाहूतो विशेषस्तु अपृष्टो बहु भाषते ।
त्मान मन्यते प्रीतं भूपालस्य स दुर्मति ।
ष्णापि हरेणापि ब्रह्मणापि सुरैरपि ।
ाट लिखिता रेखा परिमार्ष्टुं न शक्यते ॥

थ मृ१ । विहगानां राजा । तापेन छिन्न

श। भवम् । पत्रं एव आतानम् । समन्ता गा

र्ग गुण। निशायां चरति इति. पल्लवं इव पा

च त अनन्तं च। मन हरति इति । न्यन युग

न सत्य ।

तस्य वारि पित्तघ्न तस्य वारि कफापहम् ।

तातस्य विदोषघ्न पुनस्तस्य विषोपमम् ॥

र्खोऽपि शोभते तावत् सभायां वस्त्रवेष्टित ।

वच्च शोभते मूर्खो यावत् किञ्चिन्न भाषते ॥

ुरुणे विहिता काचित् क्रिया फलवती भवेत् ।

व्यापारशतेनापि शुकवत् पाठ्यते बक ॥

ी वृणी त्वसन्तुष्ट क्रोधनो नित्यशङ्कित ।

भाग्योपजीवी च षडेते दुःखभागिन ॥

सारविषवृक्षस्य द्वे एव रसवत्फले ।

व्यामृतरसास्वादः संगम सुजनै. सह ॥

जसौख्य निरुन्धानो यो धनार्जनमिच्छति ।

र्थभारवाही च क्लेशस्यैव हि भाजनम् ॥

न प्रियवाक्सहित ज्ञानमगर्वं क्षमान्वितं शौर्यम् ।

त त्यागनियुक्तम् दुर्लभमेतच्चतुष्टयं लोके ।

नाहूतो विशेद्यस्तु अपृष्टो बहु भाषते ।

त्मान मन्यते प्रीतं भूपालस्य स दुर्मति ।

णापि हरेणापि ब्रह्मणापि सुरैरपि ।

लिखिता रेखा परिमार्ष्टुं न शक्यते ॥

थ मृ। । विहगानां राजा। तापेन छिन्न
श। भवम्। पत्रं एव आतानम्। समन्ता गेपा
र्गि गुण। निशायां चरति इति। पल्लवं इव पा
न्त अनन्तं च। मन हरति इति। न्यन युक्

न सत्य ।

तस्य वारि पित्तघ्न तस्य वारि कफापहम्।
तातस्य विदोपघ्न पुनस्तस्य विपोपमम् ॥

र्खोऽपि शोभते तावत् सभायां वस्त्रवेष्टित ।
वच्च शोभते मूर्खो यावत् किञ्चिन्न भापते ॥

द्रव्ये विहिता काचित् क्रिया फलवती भवेत्।
व्यापारशतेनापि शुकवत् पाठ्यते बक ॥

र्गी घृणी त्वसन्तुष्ट क्रोधनो नित्यशङ्कित ।
भाग्योपजीवी च पडेते दु खभागिन ॥

मारविपवृक्षस्य द्वे एव रसवत्फले ।
व्यामृतरसास्वाद: संगम सुजनै. सह ॥

जसौख्य निरुन्धानो यो धनार्जनमिच्छति।
र्थभारवाही च क्लेशस्यैव हि भाजनम् ॥

न प्रियवाक्सहित ज्ञानमगर्वं क्षमान्वितं शौर्यम्।
त त्यागनियुक्तम् दुर्लभमेतच्चतुष्टय लोके ।

नाहूतो विशेद्यस्तु अपृष्टो बहु भापते।
त्मान मन्यते प्रीतं भूपालस्य स दुर्मति ।

णापि हरेणापि ब्रह्मणापि सुरैरपि ।
ललिखिता रेखा परिमार्ष्टुं न शक्यते ॥

थ मृ । विहगानां राजा । तापेन छिन्ना
श। भयम् । पत्रं एव आतानम् । समन्ता गंपा
र्गि गुण। निशायां चरति इति । पल्लवं इव पा
च त अनन्तं च। मन हरति इति । ं न्यन युग

न सत्य ।

तस वारि पित्तघ्न तस वारि कफापहम् ।
तातस त्रिदोषघ्न पुनस्तस विषोपमम् ॥

र्खोऽपि शोभते तावत् सभायां वस्त्रवेष्टित ।
त्वच्च शोभते मूर्ख यावत् किञ्चिन्न भापते ॥

द्रव्ये निहिता काचित् क्रिया फलवती भवेत् ।
व्यापारशतेनापि शुकवत् पाठ्यते बक ॥

ा वृणी त्वसन्तुष्ट क्रोधनो नित्यशङ्कित ।
भाग्योपजीवी च षडेते दु खभागिन ॥

सारविषवृक्षस्य द्वे एव रसवत्फले ।
व्यामृतरसास्वाद: संगम सुजनै. सह ॥

जसौख्य निरुन्धानो यो धनार्जनमिच्छति ।
र्थभारवाही च क्लेशस्यैव हि भाजनम् ॥

न प्रियवाक्सहित ज्ञानमगर्वं क्षमान्वितं शौर्यम् ।
त त्यागनियुक्तम् दुर्लभमेतच्चतुष्टय लोके ।

नाहूतो विशेद्यस्तु अपृष्टो बहु भापते ।
त्मान मन्यते प्रीतं भूपालस्य स दुर्मति ।

णापि हरेणापि ब्रह्मणापि सुरैरपि ।
ल्लिखिता रेखा परिमार्ष्टुं न शक्यते ॥

थ मृ। । विहगानां राजा। तापेन छिन्न।
श। भवम्। पत्रं एव आतानम्। समन्ता गा।
ूमि गुण। निशायां चरति इति। पल्लवं इव पा।
च त अनन्तं च। मन हरति इति। ेन्यन पृ

न सत्य ।

तस वारि पित्तघ्न तस वारि कफापहम्।
तातस विदोषघ्न पुनस्तस विषोपमम्॥
र्खोऽपि शोभते तावत् सभायां वस्त्रवेष्टित।
त्वच्च शोभते मूर्खो यावत् किञ्चिन्न भाषते॥
त्र्कगे निहिता काचित् क्रिया फलवती भवेत्।
व्यापारशतेनापि शुकवत् पाठ्यते बक॥
ा घृणी त्वसन्तुष्ट क्रोधनो नित्यशङ्कित।
भाग्योपजीवी च षडेते दुःखभागिन॥
सारविषवृक्षस्य द्वे एव रसवत्फले।
व्यामृतरसास्वादः संगम सुजनै. सह॥
जसौख्य निरुन्धानो यो धनार्जनमिच्छति।
र्थभारवाही च क्लेशस्यैव हि भाजनम्॥
न प्रियवाक्सहित ज्ञानमगर्वं क्षमान्वितं शौर्यम्।
त त्यागनियुक्तम् दुर्लभमेतच्चतुष्टयं लोके।
नाहूतो विशेद्यस्तु अपृष्टो बहु भाषते।
त्मान मन्यते प्रीतं भूपालस्य स दुर्मति।
णापि हरेणापि ब्रह्मणापि सुरैरपि।
ात्र लिखिता रेखा परिमार्ष्टं न शक्यते॥

थ मृ१ । विहगानां राजा । तापेन खिन्न
श । भवम् । पत्रं एव आतानम् । समन्ता गेपा
र्शि गुग । निशायां चरति इति । पल्लवं इव पा
च त अनन्तं च । मन हरति इति । न्यत युग

न अत्य ।

तस वारि पित्तघ्न तस वारि कफापहम् ।
तातस विदोपघ्न पुनस्तस विपोपमम् ॥
र्खोऽपि शोभते तावत् सभायां वस्त्रवेष्टित ।
वच्च शोभते मू यावत् किञ्चिन्न भापते ॥
ह्ळ्गे निहिता काचित् क्रिया फलवती भवेत् ।
व्यापारशतेनापि शुकवत् पाठ्यते बक ॥
ी घृणी त्वसन्तुष्ट क्रोधनो नित्यशङ्कित ।
भाग्योपजीवी च पडेते दु खभागिन ॥
सारविषवृक्षस्य द्वे एव रसवत्फले ।
व्यामृतरसास्वाद: संगम सुजनै. सह ॥
जसौख्य निरुन्धानो यो धनार्जनमिच्छति ।
र्थभारवाही च क्लेशस्यैव हि भाजनम् ॥
न प्रियवाक्सहित ज्ञानमगर्वं क्षमान्वितं शौर्यम् ।
त त्यागनियुक्तम् दुर्लभमेतच्चतुष्टय लोके ।
नाहूतो विशेद्यस्तु अपृष्टो बहु भापते ।
त्मान मन्यते प्रीतं भूपालस्य स दुर्मति ।
णापि हरेणापि ब्रह्मणापि सुरैरपि ।
रलिखिता रेखा परिमार्ष्टुं न शक्यते ॥

थ मृ१ । विहगानां राजा । तापेन खिन्ना
श । भयम् । पत्रं एव आतानम् । समन्ता ोपा
रो गुग । निशायां चरति इति । पल्लवं इव पा
च त अनन्तं च । मन हरति इति । २ न्यन यु

न सत्य ।

मतस्य वारि पित्तघ्न तस्य वारि कफापहम् ।
तातस्य विदोषघ्न पुनस्तस्य विषोपमम् ॥
र्खोऽपि शोभते तावत् सभायां वस्त्रवेष्टित ।
ावच्च शोभते मू ीयावत् किञ्चिन्न भाषते ॥
ृष्णे निहिता काचित् क्रिया फलवती भवेत् ।
व्यापारशतेनापि शुकवत् पाठ्यते बक ॥
ी घृणी त्वसन्तुष्ट क्रोधनो नित्यशङ्कित ।
भाग्योपजीवी च षडेते दु खभागिन ॥
ारविषवृक्षस्य द्वे एव रसवत्फले ।
व्यामृतरसास्वादः संगम सुजनै. सह ॥
ाजसौख्य निरुन्धानो यो धनार्जनमिच्छति ।
ार्थभारवाही च क्लेशस्यैव हि भाजनम् ॥
न प्रियवाक्सहित ज्ञानमगर्वं क्षमान्वितं शौर्यम् ।
त त्यागनियुक्तम् दुर्लभमेतच्चतुष्टय लोके ।
नाहूतो विशेद्यस्तु अपृष्टो बहु भाषते ।
त्मान मन्यते प्रीतं भूपालस्य स दुर्मति ।
ुणापि हरेणापि ब्रह्मणापि सुरैरपि ।
ाल्लिखिता रेखा परिमार्ष्टुं न शक्यते ॥

थ मृ१ । विहगानां राजा । तापेन खिन्न
श । भवम् । पत्रं एव आतानम् । समन्ता गोपा
दृशि गुप । निशायां चरति इति । पल्लवं इव पा
द्भु त अनन्तं च । मन हरति इति । दृश्यन्त यु...

न सत्य ।

मतस्य वारि पित्तघ्न तस्य वारि कफापहम् ।
तातस्य विदोषघ्न पुनस्तस्य विषोपमम् ॥

र्खोऽपि शोभते तावत् सभायां वस्त्रवेष्टित ।
त्वच्च शोभते मूर्ख यावत् किञ्चिन्न भाषते ॥

द्धङ्गे निहिता काचित् क्रिया फलवती भवेत् ।
व्यापारशतेनापि शुकवत् पाठ्यते बक ॥

ा घृणी त्वसन्तुष्ट क्रोधनो नित्यशङ्कित ।
भाग्योपजीवी च षडेते दु खभागिन ॥

सारविषवृक्षस्य द्वे एव रसवत्फले ।
व्यामृतरसास्वादः संगम सुजनै. सह ॥

जसौख्य निरुन्धानो यो धनार्जनमिच्छति ।
र्थभारवाही च क्लेशस्यैव हि भाजनम् ॥

न प्रियवाक्सहित ज्ञानमगर्वं क्षमान्वितं शौर्यम् ।
त त्यागनियुक्तम् दुर्लभमेतच्चतुष्टय लोके ।

नाहूतो विशेषस्तु अपृष्टो बहु भाषते ।
त्मान मन्यते प्रीतं भूपालस्य स दुर्मति ।

ष्णापि हरेणापि ब्रह्मणापि सुरैरपि ।
ाट लिखिता रेखा परिमार्ष्टुं न शक्यते ॥

थ मू१ । विहगानां राजा । तापेन छिन्ना

श। भवम् । पत्रं एव आतानम् । समन्ता शोपा

र्श गुण। निशायां चरति इति। पल्लवं इव पा

च त अनन्तं च। मन हरति इति । अन्यन युक्त

न सत्य ।

ततस्य वारि पित्तघ्न तस्य वारि कफापहम्।
तातस्य विदोषघ्न पुनस्तस्य विपोपमम् ॥

र्खोऽपि शोभते तावत् सभायां वस्त्रवेष्टित ।
तावच्च शोभते मूर्खो यावत् किञ्चिन्न भापते ॥

रङ्गे निहिता काचित् क्रिया फलवती भवेत् ।
व्यापारशतेनापि शुकवत् पाठ्यते बक ॥

ी घृणी त्वसन्तुष्ट क्रोधनो नित्यशङ्कित ।
भाग्योपजीवी च षडेते दु खभागिन ॥

मारविषवृक्षस्य द्वे एव रसवत्फले ।
व्यामृतरसास्वादः संगम सुजनै. सह ॥

जसौख्य निरुन्धानो यो धनार्जनमिच्छति ।
र्थभारवाही च क्लेशस्यैव हि भाजनम् ।।

न प्रियवाक्सहित ज्ञानमगर्वं क्षमान्वितं शौर्यम् ।
त त्यागनियुक्तम् दुर्लभमेतच्चतुष्टय लोके ।

नाहूतो विशेद्यस्तु अपृष्टो बहु भापते ।
त्मान मन्यते प्रीतं भूपालस्य स दुर्मति ।

णापि हरेणापि ब्रह्मणापि सुरैरपि ।
लिखिता रेखा परिमार्ष्टुं न शक्यते ॥

थ मृ१ । विहगानां राजा । तापेन छिन्न
श। भवम् । पत्रं एव आतानम् । समन्ता ोपा
र्ग गुण। निशायां चरति इति । पल्लवं इव पा
च त अनन्तं च। मन हरति इति । ३ न्यन युग्म

न भत्य ।

ातस्य वारि पित्तघ्न तस्य वारि कफापहम् ।
तातस्य विदोषघ्न पुनस्तस्य विषोपमम् ॥
र्खोऽपि शोभते तावत् सभायां वस्त्रवेष्टित ।
ावच्च शोभते मू ा यावत् किञ्चिन्न भापते ॥
ात्रुणे निहिता काचित् क्रिया फलवती भवेत् ।
ब्यापारशतेनापि शुकवत् पाठ्यते बक ॥
ा घृणी त्वसन्तुष्ट क्रोधनो नित्यशङ्कित ।
भाग्योपजीवी च षडेते दुःखभागिन ॥
ारविषवृक्षस्य द्वे एव रसवत्फले ।
ाव्यामृतरसास्वादः संगम सुजनैः सह ॥
ाजसौख्य निरुन्धानो यो धनार्जनमिच्छति ।
ार्थभारवाही च क्लेशस्यैव हि भाजनम् ॥
न प्रियवाक्सहित ज्ञानमगर्वं क्षमान्वितं शौर्यम् ।
ात त्यागनियुक्तम् दुर्लभमेतच्चतुष्टय लोके ।
ाहूतो विशेषस्तु अपृष्टो बहु भाषते ।
ात्मान मन्यते प्रीतं भूपालस्य स दुर्मति ।
णापि हरेणापि ब्रह्मणापि सुरैरपि ।
ात्रलिखिता रेखा परिमार्ष्टुं न शक्यते ॥

थ मृ१ ।　विहगानां राजा ।　तापेन छिन्न
श । भयम् ।　पत्रं एव आतननम् ।　समन्ता गोपा
र्ति गुण ।　निशायां चरति इति ।　पल्लवं इव पा
च्छन्त अनन्तं च ।　मन हरति इति ।　ऽन्यत युगम्

न सत्य ।

ातस्य वारि पित्तघ्न तस्य वारि कफापहम् ।
तातस्य विदोषघ्न पुनस्तस्य विषोपमम् ॥
र्वोऽपि शोभते तावत् सभायां वस्त्रवेष्टित ।
ावच्च शोभते मूर्खो यावत् किञ्चिन्न भाषते ॥
द्रव्ये निहिता काचित् क्रिया फलवती भवेत् ।
व्यापारशतेनापि शुकवत् पाठ्यते बक ॥
ी घृणी त्वसन्तुष्ट क्रोधनो नित्यशङ्कित ।
भाग्योपजीवी च षडेते दु खभागिन ॥
सारविषवृक्षस्य द्वे एव रसवत्फले ।
व्यामृतरसास्वादः संगम सुजनै. सह ॥
ाजसौख्य निरुन्धानो यो धनार्जनमिच्छति ।
र्थभारवाही च क्लेशस्यैव हि भाजनम् ॥
न प्रियवाक्सहित ज्ञानमगर्वं क्षमान्वितं शौर्यम् ।
त त्यागनियुक्तम् दुर्लभमेतच्चतुष्टय लोके ।
नाहूतो विशेद्यस्तु अपृष्टो बहु भाषते ।
त्मान मन्यते प्रीतं भूपालस्य स दुर्मति ।
णापि हरेणापि ब्रह्मणापि सुरैरपि ।
ाट लिखिता रेखा परिमार्ष्टुं न शक्यते ॥

थ मृ] । विहगानां राजा । तापेन छिन्न
श । भवम् । पत्रं एव आतानम् । समन्ता गेपा
र्शि गुण । निशायां चरति इति । पल्लवं इव पा
च्छ त अनन्तं च । मन हरति इति ।] न्यन युग

न सत्य ।

तस्य वारि पित्तघ्न तस्य वारि कफापहम् ।
तातस्य विदोषघ्न पुनस्तस्य विषोपमम् ॥

र्खोऽपि शोभते तावत् सभायां वस्त्रवेष्टित ।
ावच्च शोभते मूर् ि यावत् किञ्चिन्न भाषते ॥

ाक्ष्णे निहिता काचित् क्रिया फलवती भवेत् ।
व्यापारशतेनापि शुकवत् पाठ्यते बक ॥

ा वृर्गा त्वसन्तुष्ट क्रोधनो नित्यशङ्कित ।
भाग्योपजीवी च पडेते दु खभागिन ॥

ंसारविषवृक्षस्य द्वे एव रसवत्फले ।
ाव्यामृतरसास्वादः संगम सुजनै. सह ॥

ाजसौख्य निरुन्धानो यो धनार्जनमिच्छति ।
ार्थभारवाही च क्लेशस्यैव हि भाजनम् ॥

न प्रियवाक्सहित ज्ञानमगर्व क्षमान्वितं शौर्यम् ।
ात त्यागनियुक्तम् दुर्लभमेतच्चतुष्टय लोके ।

ाहूतो विशेद्यस्तु अपृष्टो बहु भाषते ।
त्मान मन्यते प्रीतं भूपालस्य स दुर्मति ।

ष्णापि हरेणापि ब्रह्मणापि सुरैरपि ।
ाट लिखिता रेखा परिमार्ष्टुं न शक्यते ॥

थ मृ१ ।　　विहगानां राजा ।　　तापेन क्लिन्न
श । भयम् ।　　पत्रं एव आतनतम् ।　　समन्ता ोपा
ते गुण ।　　निशायां चरति इति　　पल्लवं इव पा
च ेत अनन्तं च ।　मन हरति इति ।　　२ न्यन पुन

न भत्य ।

तस्य वारि पित्तघ्न तस्य वारि कफापहम् ।
तातस्य विदोषघ्न पुनस्तस्य विषोपमम् ॥
र्खोऽपि शोभते तावत् सभायां वस्त्रवेष्टित ।
वच्च शोभते मू ं यावत् किञ्चिन्न भापते ॥
ग्रमे निहिता का चित् क्रिया फलवती भवेत् ।
व्यापारशतेना ि शुकवत् पाठ्यते बक ॥
ा दुर्गा त्वसन्तुष्ट क्रोधनो नित्यश ि दत ।
भाग्योपजीवी च पडेते दु खभागिन ॥
सारविषवृक्षस्य द्वे एव रसवत्फले ।
व्यामृतरसास्वाद: संगम सुजनै. सह ॥
ाजसौख्य निरुन्धानो यो धनार्जनमिच्छति ।
ार्थभारवाही च क्लेशस्यैव हि भाजनम् ॥
न प्रियवाक्सहित ज्ञानमगर्वं क्षमान्वितं शौर्यम् ।
त त्यागनियुक्तम् दुर्लभमेतच्चतुष्टय लोके ।
नाहूतो विशेद्यस्तु अपृष्टो बहु भापते ।
त्मान मन्यते प्रीतं भूपालस्य स दुर्मति ।
णापि हरेणापि ब्रह्मणापि सुरैरपि ।
ा लिखिता रेखा परिमार्ष्टुं न शक्यते ॥

थ मृ१ । विहगानां राजा । तापेन छिन्न

श । भवम् । पत्रं एव आतानम् । समन्ता गेपा

र्ग गुण । निशायां चरति इति । पल्लवं इव पा

च त अनन्तं च । मन हरति इति । ञ्यन पुरु

न सत्य ।

तस्य वारि पित्तघ्न तस्य वारि कफापहम् ।

तातस्य विदोषघ्न पुनस्तस्य विषोपमम् ॥

र्खोऽपि शोभते तावत् सभायां वस्त्रवेष्टित ।

ावच्च शोभते मूर्ख यावत् किञ्चिन्न भाषते ॥

द्रव्ये विहिता काचित् क्रिया फलवती भवेत् ।

व्यापारशतेनापि शुकवत् पाठ्यते बक ॥

ा घृणी त्वसन्तुष्ट क्रोधनो नित्यशङ्कित ।

भाग्योपजीवी च षडेते दुःखभागिन ॥

सारविषवृक्षस्य द्वे एव रसवत्फले ।

व्यामृतरसास्वादः संगम सुजनै. सह ॥

ाजसौख्य निरुन्धानो यो धनार्जनमिच्छति ।

र्थभारवाही च क्लेशस्यैव हि भाजनम् ॥

न प्रियवाक्सहित ज्ञानमगर्वं क्षमान्वितं शौर्यम् ।

त त्यागनियुक्तम् दुर्लभमेतच्चतुष्टय लोके ।

नाहूतो विशेषस्तु अपृष्टो बहु भाषते ।

त्मान मन्यते प्रीतं भूपालस्य स दुर्मति ।

णापि हरेणापि ब्रह्मणापि सुरैरपि ।

ात्रलिखिता रेखा परिमार्ष्टुं न शक्यते ॥

थ मृ१ । विहगानां राजा । तापेन खिन्न
श । भयम् । पत्रं एव आतनम् । समन्ता गोपा
र्गे गुग । निशायां चरति इति । पल्लवं इव पा
न्त अनन्तं च । मन हरति इति । न्यन पुरु

न सत्य ।

तस्य वारि पित्तघ्न तस्य वारि कफापहम् ।
तातस्य विदोषघ्न पुनस्तस्य विषोपमम् ॥
र्खोऽपि शोभते तावत् सभायां वस्त्रवेष्टित ।
ावच्च शोभते मू ी यावत् किञ्चिन्न भाषते ॥
ाक्ष्णे निहिता काचित् क्रिया फलवती भवेत् ।
व्यापारशतेनापि शुकवत् पाठ्यते बक ॥
ा घृणी त्वसन्तुष्ट क्रोधनो नित्यशङ्कित ।
भाग्योपजीवी च षडेते दु खभागिन ॥
सारविषवृक्षस्य द्वे एव रसवत्फले ।
व्यामृतरसास्वादः संगम सुजनै. सह ॥
ाजसौख्य निरुन्धानो यो धनार्जनमिच्छति ।
ार्थभारवाही च क्लेशस्यैव हि भाजनम् ॥
न प्रियवाक्सहित ज्ञानमगर्वं क्षमान्वितं शौर्यम् ।
त त्यागनियुक्तम् दुर्लभमेतच्चतुष्टय लोके ।
नाहूतो विशेद्यस्तु अपृष्टो बहु भाषते ।
त्मान मन्यते प्रीतं भूपालस्य स दुर्मति ।
णापि हरेणापि ब्रह्मणापि सुरैरपि ।
ात्लिखिता रेखा परिमार्ष्टं न शक्यते ॥

थ मृ१ ।　　विहगानां राजा ।　　तापेन खिन्ना

श । भवम् ।　　पत्रं एव आतनम् ।　　समन्ता गपा

र्ग गुण ।　　निशायां चरति इति　　पल्लवं इव पा

च त अनन्तं च ।　मन हरति इति ।　　र न्यत यूक

न सत्य ।

ातस्य वारि पित्तघ्न तस्य वारि कफापहम् ।

तातस्य विदोषघ्न पुनस्तस्य विषोपमम् ॥

र्खोऽपि शोभते तावत् सभायां वस्त्रवेष्टित ।

ावच्च शोभते मूर्ख यावत् किञ्चिन्न भाषते ॥

ाद्रव्ये निहिता काचित् क्रिया फलवती भवेत् ।

व्यापारशतेनापि शुकवत् पाठ्यते बक ॥

ा घृणी त्वसन्तुष्ट क्रोधनो नित्यशङ्कित ।

भाग्योपजीवी च षडेते दुःखभागिन ॥

सारविषवृक्षस्य द्वे एव रसवत्फले ।

ाव्यामृतरसास्वादः संगम सुजनै. सह ॥

ाजसौख्य निरुन्धानो यो धनार्जनमिच्छति ।

ार्थभारवाही च क्लेशस्यैव हि भाजनम् ॥

न प्रियवाक्सहित ज्ञानमगर्वं क्षमान्वितं शौर्यम् ।

ित त्यागनियुक्तम् दुर्लभमेतच्चतुष्टय लोके ।

ाहूतो विशेघस्तु अपृष्टो बहु भाषते ।

त्मान मन्यते प्रीतं भूपालस्य स दुर्मति ।

णापि हरेणापि ब्रह्मणापि सुरैरपि ।

ाट लिखिता रेखा परिमार्ष्टुं न शक्यते ॥

थ मृ । विहगानां राजा । तापेन खिन्न
श । भवम् । पत्रं एव आतानम् । समन्ता गोपा
र्शि गुप । निशायां चरति इति पल्लवं इव पा
च त अनन्तं च । मन हरति इति । ? न्यन सूक

न मत्य ।

तस्य वारि पित्तघ्न तस्य वारि कफापहम् ।
तास्य विदोषघ्न पुनस्तस्य विपोपमम् ॥

र्खोऽपि शोभते तावत् सभायां वस्त्रवेष्टित ।
वच्च शोभते मूर्ख यावत् किञ्चिन्न भापते ॥

द्रव्ये निहिता काचित् क्रिया फलवती भवेत् ।
व्यापारशतेनापि शुकवत् पाठ्यते बक ॥

ा वृणा त्वसन्तुष्ट क्रोधनो नित्यशङ्कित ।
भाग्योपजीवी च षडेते दु खभागिन ॥

मारविषवृक्षस्य द्वे एव रसवत्फले ।
व्यामृतरसास्वादः संगम सुजनै. सह ॥

जसौख्य निरुन्धानो यो धनार्जनमिच्छति ।
र्थभारवाही च क्लेशस्यैव हि भाजनम् ॥

न प्रियवाक्सहित ज्ञानमगर्वं क्षमान्वितं शौर्यम् ।
त त्यागनियुक्तम् दुर्लभमेतच्चतुष्टय लोके ।

नाहूतो विशेषस्तु अपृष्टो बहु भापते ।
त्मान मन्यते प्रीतं भूपालस्य स दुर्मति ।

णापि हरेणापि ब्रह्मणापि सुरैरपि ।
ाट लिखिता रेखा परिमार्ष्टुं न शक्यते ॥

थ मृ१ । विहगानां राजा । तापेन खिन्न
श । भयम् । पत्रं एव आतानम् । समन्ता गोपा
र्रो गुण । निशायां चरति इति । पल्लवं इव पा
च त अनन्तं च । मन हरति इति । न्यन सुम

न सत्य ।

यतस्य वारि पित्तघ्न तस्य वारि कफापहम् ।
तातस्य विदोषघ्न पुनस्तस्य विषोपमम् ॥

र्खोऽपि शोभते तावत् सभायां वस्त्रवेष्टित ।
स्तच्च शोभते मूर्खो यावत् किञ्चिन्न भाषते ॥

द्भव्गे निहिता काचित् क्रिया फलवती भवेत् ।
व्यापारशतेनापि शुकवत् पाठ्यते बक ॥

ा घृणी त्वसन्तुष्ट क्रोधनो नित्यशङ्कित ।
भाग्योपजीवी च षडेते दु खभागिन ॥

मारविषवृक्षस्य द्वे एव रसवत्फले ।
व्यामृतरसास्वाद: संगम सुजनै. सह ॥

जसौख्य निरुन्धानो यो धनार्जनमिच्छति ।
र्थभारवाही च क्लेशस्यैव हि भाजनम् ॥

न प्रियवाक्सहित ज्ञानमगर्वं क्षमान्वितं शौर्यम् ।
त त्यागनियुक्तम् दुर्लभमेतच्चतुष्टय लोके ।

नाहूतो विशेद्यस्तु अपृष्टो बहु भाषते ।
त्मान मन्यते प्रीतं भूपालस्य स दुर्मति ।

णापि हरेणापि ब्रह्मणापि सुरैरपि ।
लिखिता रेखा परिमार्ष्टुं न शक्यते ॥

थ मृ] । विहगानां राजा । तापेन छिन्न
श । भयम् । पत्रं एव आतनतम् । समन्ता ोपा
र्गि गुण । निशायां चरति इति पल्लवं इव पा
च त अनन्तं च । मन हरति इति । न्यन सुग

न भत्य ।

तस्य वारि पित्तघ्न तस्य वारि कफापहम् ।
तातस्य विदोषघ्न पुनस्तस्य विषोपमम् ॥

र्खोऽपि शोभते तावत् सभायां वस्त्रवेष्टित ।
वच्च शोभते मू ि यावत् किञ्चिन्न भाषते ॥

द्रव्ये विहिता का चित् क्रिया फलवती भवेत् ।
व्यापारशतेनापि शुकवत् पाठ्यते बक ॥

ी घृणी त्वसन्तुष्ट क्रोधनो नित्यशङ्कित ।
भाग्योपजीवी च षडेते दु खभागिन ॥

मारविषवृक्षस्य द्वे एव रसवत्फले ।
व्यामृतरसास्वादः संगम सुजनै. सह ॥

जसौख्य निरुन्धानो यो धनार्जनमिच्छति ।
र्थभारवाही च क्लेशस्यैव हि भाजनम् ॥

न प्रियवाक्सहित ज्ञानमगर्वं क्षमान्वितं शौर्यम् ।
त त्यागनियुक्तम् दुर्लभमेतच्चतुष्टय लोके ।

नाहूतो विशेद्यस्तु अपृष्टो बहु भाषते ।
त्मान मन्यते प्रीतं भूपालस्य स दुर्मति ।

णापि हरेणापि ब्रह्मणापि सुरैरपि ।
ल लिखिता रेखा परिमार्ष्टुं न शक्यते ॥

थ मृ । विहगानां राजा । तापेन छिन्न

श । भयम् । पत्रं एव आतानम् । समन्ता गोपा

र्गी गुप । निशायां चरति इति । पल्लवं इव पा

च त अनन्तं च । मन हरति इति । ? न्यन सूक्

न सत्य ।

सतस्य वारि पित्तघ्न तस्य वारि कफापहम् ।
तातस्य विदोषघ्न पुनस्तस्य विषोपमम् ॥

र्खोऽपि शोभते तावत् सभायां वस्त्रवेष्टित ।
ावच्च शोभते मूर्ख यावत् किञ्चिन्न भाषते ॥

ाद्रव्ये निहिता काचित् क्रिया फलवती भवेत् ।
व्यापारशतेनापि शुकवत् पाठ्यते बक ॥

ा घृणी त्वसन्तुष्ट क्रोधनो नित्यशङ्कित ।
भाग्योपजीवी च षडेते दु खभागिन ॥

मारविषवृक्षस्य द्वे एव रसवत्फले ।
व्यामृतरसास्वादः संगम सुजनै. सह ॥

ाजसौख्य निरुन्धानो यो धनार्जनमिच्छति ।
ार्थभारवाही च क्लेशस्यैव हि भाजनम् ॥

न प्रियवाक्सहित ज्ञानमगर्वं क्षमान्वितं शौर्यम् ।
त त्यागनियुक्तम् दुर्लभमेतच्चतुष्टय लोके ।

नाहूतो विशेद्यस्तु अपृष्टो बहु भाषते ।
त्मान मन्यते प्रीतं भूपालस्य स दुर्मति ।

ुणापि हरेणापि ब्रह्मणापि सुरैरपि ।
ाट लिखिता रेखा परिमार्ष्टुं न शक्यते ॥

थ मृ१ । विहगानां राजा । तापेन छिन्न
श । भवम् । पत्रं एव आतानम् । ममन्ता गेपा
र्गे गुण । निशायां चरति इति । पल्लवं इव पा
च त अनन्तं च । मन हरति इति । न्यन सूक्ष्म

न सत्य ।

तस्य वारि पित्तघ्न तस्य वारि कफापहम् ।
तातस्य विदोषघ्न पुनस्तस्य विषोपमम् ॥

र्खोऽपि शोभते तावत् सभायां वस्त्रवेष्टित ।
त्वच्च शोभते मूर्ख यावत् किञ्चिन्न भाषते ॥

दुर्जने निहिता काचित् क्रिया फलवती भवेत् ।
व्यापारशतेनापि शुकवत् पाठ्यते बक ॥

ी घृणी त्वसन्तुष्ट क्रोधनो नित्यशङ्कित ।
भाग्योपजीवी च षडेते दु खभागिन ॥

सारविषवृक्षस्य द्वे एव रसवत्फले ।
व्यामृतरसास्वादः संगम सुजनै. सह ॥

ाजसौख्य निरुन्धानो यो धनार्जनमिच्छति ।
र्थभारवाही च क्लेशस्यैव हि भाजनम् ॥

न प्रियवाक्सहित ज्ञानमगर्वं क्षमान्वितं शौर्यम् ।
त त्यागनियुक्तम् दुर्लभमेतच्चतुष्टय लोके ।

नाहूतो विशेद्यस्तु अपृष्टो बहु भाषते ।
त्मान मन्यते प्रीतं भूपालस्य स दुर्मति ।

णापि हरेणापि ब्रह्मणापि सुरैरपि ।
लिखिता रेखा परिमार्ष्टुं न शक्यते ॥

थ म्र। विहगानां राजा। तापेन खिन्न
श। भयम्। पत्रं एव आतानम्। समन्ता गोपा
र्गे गुण। निशायां चरति इति। पल्लवं इव पा
न्त अनन्तं च। मन हरति इति। नयन सुन्

न मत्य ।

मतस वारि पित्तघ्न तस वारि कफापहम्।
तातस विदोषघ्न पुनस्तस विषोपमम् ॥

र्खोऽपि शोभते तावत् सभायां वस्त्रवेष्टित ।
त्वञ्च शोभते मूर्ख यावत् किञ्चिन्न भाषते ॥

द्ङ्गे निहिता काचित् क्रिया फलवती भवेत् ।
व्यापारशतेनापि शुकवत् पाठ्यते बक ॥

ा घृणी त्वसन्तुष्ट क्रोधनो नित्यशङ्कित ।
भाग्योपजीवी च षडेते दु खभागिन ॥

मारविषवृक्षस्य द्वे एव रसवत्फले ।
व्यामृतरसास्वादः संगम सुजनै. सह ॥

जसौख्य निरुन्धानो यो धनार्जनमिच्छति ।
र्थभारवाही च क्लेशस्यैव हि भाजनम् ॥

न प्रियवाक्सहित ज्ञानमगर्वं क्षमान्वितं शौर्यम् ।
त त्यागनियुक्तम् दुर्लभमेतच्चतुष्टय लोके ।

नाहूतो विशेद्यस्तु अपृष्टो बहु भाषते ।
त्मान मन्यते प्रीतं भूपालस्य स दुर्मति ।

णापि हरेणापि ब्रह्मणापि सुरैरपि ।
ाट लिखिता रेखा परिमार्ष्टुं न शक्यते ॥

थ म्र । विहगानां राजा । तापेन छिन्न
श । भवम् । पत्रं एव आतानम् । समन्ता ोपा
ि गुण । निशायां चरति इति । पल्लवं इव पा
च त अनन्तं च । मन हरति इति । न्यन युग

न भत्य ।

तस वारि पित्तघ्न तस वारि कफापहम् ।
तातस विदोषघ्न पुनस्तस विषोपमम् ॥
र्खोऽपि शोभते तावत् सभायां वस्त्रवेष्टित ।
वच्च शोभते मूर्खो यावत् किञ्चिन्न भाषते ॥
द्रव्ये विहिता काचित् क्रिया फलवती भवेत् ।
व्यापारशतेनापि शुकवत् पाठ्यते बक ॥
ा घृणी त्वसन्तुष्ट क्रोधनो नित्यशङ्कित ।
भाग्योपजीवी च षडेते दु खभागिन ॥
सारविषवृक्षस्य द्वे एव रसवत्फले ।
व्यामृतरसास्वाद: संगम सुजनै. सह ॥
जसौख्य निरुन्धानो यो धनार्जनमिच्छति ।
र्थभारवाही च क्लेशस्यैव हि भाजनम् ॥
न प्रियवाक्सहित ज्ञानमगर्वं क्षमान्वितं शौर्यम् ।
त त्यागनियुक्तम् दुर्लभमेतच्चतुष्टयं लोके ।
नाहूतो विशेद्यस्तु अपृष्टो बहु भाषते ।
त्मान मन्यते प्रीतं भूपालस्य स दुर्मति ।
णापि हरेणापि ब्रह्मणापि सुरैरपि ।
ललिखिता रेखा परिमार्ष्टुं न शक्यते ॥

थ मृ]। विहगानां राजा। तापेन छिन्न
श। भयम्। पत्रं एव आतानम्। समन्ता गेपा
रि गुण। निशायां चरति इति। पल्लवं इव पा
न्त अनन्तं च। मन हरति इति। ञ्यन यु

न सत्य ।

तस्य वारि पित्तघ्न तस्य वारि कफापहम्।
तास्य विदोषघ्न पुनस्तस्य विषोपमम्॥
र्खोऽपि शोभते तावत् सभायां वस्त्रवेष्टित।
स्वच्छ शोभते मूर्ख यावत् किञ्चिन्न भाषते॥
द्वङ्गे निहिता काचित् क्रिया फलवती भवेत्।
व्यापारशतेनापि शुकवत् पाठ्यते बक॥
ा घृर्णी त्वसन्तुष्ट क्रोधनो नित्यशङ्कित।
भाग्योपजीवी च षडेते दु खभागिन॥
सारविषवृक्षस्य द्वे एव रसवत्फले।
व्यामृतरसास्वादः संगम सुजनै. सह॥
जसौख्य निरुन्धानो यो धनार्जनमिच्छति।
र्थभारवाही च क्लेशस्यैव हि भाजनम्॥
न प्रियवाक्सहित ज्ञानमगर्वं क्षमान्वितं शौर्यम्।
त त्यागनियुक्तम् दुर्लभमेतच्चतुष्टय लोके।
नाहूतो विशेषस्तु अपृष्टो बहु भाषते।
त्मान मन्यते प्रीतं भूपालस्य स दुर्मति।
णापि हरेणापि ब्रह्मणापि सुरैरपि।
ट लिखिता रेखा परिमार्ष्टुं न शक्यते॥

थ मृ। । विहगानां राजा। तापेन खिन्ना
श। भवम्। पत्रं एव आतनतम्। समन्ता शोभा
र्शि गुण। निशायां चरति इति। पल्लवं इव पा
न्त अनन्तं च। मन हरति इति। त्यन सुम

न सत्य ।

नतस वारि पित्तघ्न तस वारि कफापहम्।
तातस विदोपघ्न पुनस्तस विपोपमम्॥
र्खोऽपि शोभते तावत् सभायां वस्त्रवेष्टित।
त्वच्च शोभते मूर्खो यावत् किञ्चिन्न भापते॥
द्रव्गे निहिता काचित् क्रिया फलवती भवेत्।
व्यापारशतेनापि शुकवत् पाठ्यते बक॥
ी घृणी त्वसन्तुष्ट क्रोधनो नित्यशङ्कित।
भाग्योपजीवी च पडेते दुःखभागिन॥
मारविषवृक्षस्य द्वे एव रसवत्फले।
व्यामृतरसास्वादः संगम सुजनै. सह॥
जसौख्य निरुन्धानो यो धनार्जनमिच्छति।
र्थभारवाही च क्लेशस्यैव हि भाजनम्॥
न प्रियवाक्सहित ज्ञानमगर्वं क्षमान्वितं शौर्यम्।
त त्यागनियुक्तम् दुर्लभमेतच्चतुष्टय लोके।
नाहूतो विशेयस्तु अपृष्टो बहु भापते।
त्मान मन्यते प्रीतं भूपालस्य स दुर्मति।
णापि हरेणापि ब्रह्मणापि सुरैरपि।
लिखिता रेखा परिमार्ष्टुं न शक्यते॥

थ मृ] ।　　विहगानां राजा ।　　तापेन छिन्न
श । भयम् ।　　पत्रं एव आतपत्रम् ।　　समन्ता गेपा
र्गि गुण ।　　निशायां चरति इति ।　　पल्लवं इव पा
च त अनन्तं च ।　मन हरति इति ।　　न्यन पुरु

न सत्य ।

तस्य वारि पित्तघ्न तस्य वारि कफापहम् ।
तास्य लिङ्गोपघ्न पुनस्तस्य विषोपमम् ॥

र्खोऽपि शोभते तावत् सभायां वस्त्रवेष्टित ।
वच्च शोभते मूर्ख यावत् किञ्चिन्न भाषते ॥

द्रङ्गे निहिता काचित् क्रिया फलवती भवेत् ।
व्यापारशतेनापि शुकवत् पाठ्यते बक ॥

र्गी घृणी त्वसन्तुष्ट क्रोधनो नित्यशङ्कित ।
भाग्योपजीवी च षडेते दु खभागिन ॥

मारविषवृक्षस्य द्वे एव रसवत्फले ।
व्यामृतरसास्वादः संगम सुजनै. सह ॥

जसौख्य निरुन्धानो यो धनार्जनमिच्छति ।
र्थभारवाही च क्लेशस्यैव हि भाजनम् ॥

न प्रियवाक्सहित ज्ञानमगर्वं क्षमान्वितं शौर्यम् ।
त त्यागनियुक्तम् दुर्लभमेतच्चतुष्टय लोके ।

नाहूतो विशेद्यस्तु अपृष्टो बहु भाषते ।
त्मान मन्यते प्रीतं भूपालस्य स दुर्मति ।

णापि हरेणापि ब्रह्मणापि सुरैरपि ।
लिखिता रेखा परिमार्ष्टुं न शक्यते ॥

थ म्र । विहगानां राजा । तापेन क्लिन्न
श । भयम् । पत्रं एव आतानम् । समन्ता गोपा
र्गे गुप । निशायां चरति इति । पल्लवं इव पा
च त अनन्तं च । मन हरति इति । न्यन युक्त

न सत्य ।

तस्य वारि पित्तघ्नं तप्तं वारि कफापहम् ।
तातस्य विदोषघ्नं पुनस्तप्तं विषोपमम् ॥

र्खोऽपि शोभते तावत् सभायां वस्त्रवेष्टित ।
वच्च शोभते मूर्खो यावत् किञ्चिन्न भाषते ॥

द्रुङ्गे निहिता काचित् क्रिया फलवती भवेत् ।
व्यापारशतेनापि शुकवत् पाठ्यते बक ॥

र्षी घृणी त्वसन्तुष्ट क्रोधनो नित्यशङ्कित ।
भाग्योपजीवी च षडेते दु खभागिन ॥

सारविषवृक्षस्य द्वे एव रसवत्फले ।
व्यामृतरसास्वाद: संगम सुजनै. सह ॥

जसौख्य निरुन्धानो यो धनार्जनमिच्छति ।
र्थभारवाही च क्लेशस्यैव हि भाजनम् ॥

न प्रियवाक्सहित ज्ञानमगर्वं क्षमान्वितं शौर्यम् ।
त त्यागनियुक्तम् दुर्लभमेतच्चतुष्टय लोके ।

नाहूतो विशेषस्तु अपृष्टो बहु भाषते ।
त्मान मन्यते प्रीतं भूपालस्य स दुर्मति ।

णापि हरेणापि ब्रह्मणापि सुरैरपि ।
लिखिता रेखा परिमार्ष्टुं न शक्यते ॥

थ मृ१ । विहगानां राजा । तापेन छिन्न

श । भवम् । पत्रं एव आतानम् । समन्ता ग्रेपा

र्गि गुण । निशायां चरति इति । पल्लवं इव पा

न्त अनन्तं च । मन हरति इति । ?न्यत सूक्त

न सत्य ।

ातस्य वारि पित्तघ्न तस्य वारि कफापहम् ।
तातस्य विदोषघ्न पुनस्तस्य विपोपमम् ॥

ोऽपि शोभते तावत् सभायां वस्त्रवेष्टित ।
ावच्च शोभते मूर्खो यावत् किञ्चिन्न भाषते ॥

ादृष्टे विहिता काचित् क्रिया फलवती भवेत् ।
व्यापारशतेनापि शुकवत् पाठ्यते बक ॥

ी घृणी त्वसन्तुष्ट क्रोधनो नित्यशङ्कित ।
भाग्योपजीवी च पडेते दु खभागिन ॥

ारविषवृक्षस्य द्वे एव रसवत्फले ।
ाव्यामृतरसास्वादः संगम सुजनै. सह ॥

ाजसौख्य निरुन्धानो यो धनार्जनमिच्छति ।
ार्थभारवाही च क्लेशस्यैव हि भाजनम् ॥

न प्रियवाक्सहित ज्ञानमगर्वं क्षमान्वितं शौर्यम् ।
ात त्यागनियुक्तम् दुर्लभमेतच्चतुष्टय लोके ।

ाहूतो विशेषस्तु अपृष्टो बहु भाषते ।
त्मान मन्यते प्रीतं भूपालस्य स दुर्मति ।

ाणापि हरेणापि ब्रह्मणापि सुरैरपि ।
ात्र लिखिता रेखा परिमार्ष्टुं न शक्यते ॥

थ मृ] । विहगानां राजा । तापेन खिन्न
श । भवम् । पत्रं एव आतानम् । समन्ता गपा
शि गुण । निशायां चरति इति. पल्लवं इव पा
च त अनन्तं च । मन हरति इति । व्यन पूम

न सत्य ।

तस्य वारि पित्तघ्न तस वारि कफापहम् ।
तातस्य विदोपघ्न पुनस्तस्य विपोपमम् ॥

र्खोऽपि शोभते तावत् सभायां वस्त्रवेष्टित ।
वच्च शोभते मूर्ख यावत् किञ्चिन्न भापते ॥

द्रव्गे निहिता काचित् क्रिया फलवती भवेत् ।
व्यापारशतेनापि शुकवत् पाठ्यते बक ॥

वृणी त्वसन्तुष्ट क्रोधनो नित्यशङ्कित ।
भाग्योपजीवी च पडेते दु खभागिन ॥

सारविपवृक्षस्य द्वे एव रसवत्फले ।
व्यामृतरसास्वादः संगम सुजनैः सह ॥

जसौख्य निरुन्धानो यो धनार्जनमिच्छति ।
र्थभारवाही च क्लेशस्यैव हि भाजनम् ॥

न प्रियवाक्सहित ज्ञानमगर्वं क्षमान्वितं शौर्यम् ।
त त्यागनियुक्तम् दुर्लभमेतच्चतुष्टय लोके ।

नाहूतो विशेद्यस्तु अपृष्टो बहु भापते ।
त्मान मन्यते प्रीतं भूपालस्य स दुर्मति ।

णापि हरेणापि ब्रह्मणापि सुरैरपि ।
लिखिता रेखा परिमार्ष्टुं न शक्यते ॥

थ मृ१ । विहगानां राजा । तापेन छिन्न
श । भवम् । पत्रं एव आतानम् । समन्ता गेपा
र्गि गुण । निशायां चरति इति । पल्लवं इव पा
त अनन्तं च । मन हरति इति । न्यन युम्
न भत्य ।

तस्य वारि पित्तघ्न तप्त वारि कफापहम् ।
तातस्य लिदोपघ्न पुनस्तस्य विपोपमम् ॥
र्खोपि शोभते तावत् सभायां वस्त्रवेष्टित ।
वच्छ शोभते मृ यावत् किञ्चिन्न भाषते ॥
दुष्टे निहिता काचित् क्रिया फलवती भवेत् ।
व्यापारशतेनापि शुकवत् पाठ्यते बक ॥
र्षी घृणी त्वसन्तुष्ट क्रोधनो नित्यशङ्कित ।
भाग्योपजीवी च पडेते दु खभागिन ॥
सारविषवृक्षस्य द्वे एव रसवत्फले ।
व्यामृतरसास्वाद: संगम सुजनै. सह ॥
जसौख्य निरुन्धानो यो धनार्जनमिच्छति ।
र्थभारवाही च क्लेशस्यैव हि भाजनम् ॥
न प्रियवाक्सहित ज्ञानमगर्वं क्षमान्वितं शौर्यम् ।
त त्यागनियुक्तम् दुर्लभमेतच्चतुष्टय लोके ।
नाहूतो विशेषस्तु अपृष्टो बहु भाषते ।
त्मान मन्यते प्रीतं भूपालस्य स दुर्मति ।
णापि हरेणापि ब्रह्मणापि सुरैरपि ।
लिखिता रेखा परिमार्ष्टुं न शक्यते ॥

थ मृ१ । विहगानां राजा । तापेन खिन्न
श। भयम् । पत्रं एव आतानम् । समन्ता भा
र्गि गुग। निशायां चरति इति । पल्लवं इव पा
च त अनन्तं च। मन हरति इति । नयन सुख

न मत्य ।

यतस्र वारि पित्तघ्न तस्र वारि कफापहम् ।
तातस्र विद्योष्ण्ग पुनस्तस्र विषोपमम् ॥
र्खोऽपि शोभते तावत् सभायां वस्त्रवेष्टित ।
ावच्च शीभते मूर् । यावत् किञ्चिन्न भाषते ॥
ाद्रङ्गे निहिता काचित् क्रिया फलवती भवेत् ।
व्यापारशतेनापि शुकवत् पाठ्यते बक ॥
ी घृणी त्वसन्तुष्ट क्रोधनो नित्यशङ्कित ।
भाग्योपजीवी च पडेते दु खभागिन ॥
मारविषवृक्षस्य द्वे एव रसवत्फले ।
ाव्यामृतरसास्वादः संगम सुजनै. सह ॥
ाजसौख्य निरुन्धानो यो धनार्जनमिच्छति ।
ार्थभारवाही च क्लेशस्यैव हि भाजनम् ॥
न प्रियवाक्सहित ज्ञानमगर्वं क्षमान्वितं शौर्यम् ।
ात त्यागनियुक्तम् दुर्लभमेतच्चतुष्टय लोके ।
नाहूतो विशेद्यस्तु अपृष्टो बहु भाषते ।
त्मान मन्यते प्रीतं भूपालस्य स दुर्मति ।
णापि हरेणापि ब्रह्मणापि सुरैरपि ।
ात्लिखिता रेखा परिमार्ष्टुं न शक्यते ॥

थ मृ१ । विहगानां राजा । तापेन छिन्न
श । भवम् । पत्रं एव आतानम् । समन्ता ोपा
ुरि गुण । निशायां चरति इति । पल्लवं इव पा
न्त अनन्तं च । मन हरति इति । न्यन पुरु

न सत्य ।

तस्य वारि पित्तघ्नं तप्तं वारि कफापहम् ।
तातस्य विदोषघ्नं पुनस्तप्तं विषोपमम् ॥
ोऽपि शोभते तावत् सभायां वस्त्रवेष्टित ।
त्वच्च शोभते मू यावत् किञ्चिन्न भाषते ॥
द्गे निहिता काचित् क्रिया फलवती भवेत् ।
व्यापारशतेनापि शुकवत् पाठ्यते बक ॥
ी घृणी त्वसन्तुष्ट क्रोधनो नित्यशङ्कित ।
भाग्योपजीवी च षडेते दु खभागिन ॥
सारविषवृक्षस्य द्वे एव रसवत्फले ।
व्यामृतरसास्वादः संगम सुजनै. सह ॥
जसौख्य निरुन्धानो यो धनार्जनमिच्छति ।
र्थभारवाही च क्लेशस्यैव हि भाजनम् ॥
न प्रियवाक्सहित ज्ञानमगर्वं क्षमान्वितं शौर्यम् ।
त त्यागनियुक्तम् दुर्लभमेतच्चतुष्टय लोके ।
नाहूतो विशेद्यस्तु अपृष्टो बहु भाषते ।
त्मान मन्यते प्रीतं भूपालस्य स दुर्मति ।
णापि हरेणापि ब्रह्मणापि सुरैरपि ।
लिखिता रेखा परिमार्ष्टुं न शक्यते ॥

थ मृ१ ।　　विहगानां राजा ।　　तापेन खिन्न
श । भवम् ।　　पत्रं एव आतनतम् ।　　समन्ता गेपा
ाि गुग ।　　निशायां चरति इति　　पल्लवं इव पा
च त अनन्तं च ।　मन हरति इति ।　　 न्यन पुरू

न सत्य ।

सतस्य वारि पित्तघ्नं तप्तस्य वारि कफापहम् ।
तातस्य विदोषघ्नं पुनस्तप्तं विषोपमम् ॥

र्खोऽपि शोभते तावत् सभायां वस्त्रवेष्टित ।
ावच्च शोभते मूर्खो यावत् किञ्चिन्न भाषते ॥

रुणे विहिता काचित् क्रिया फलवती भवेत् ।
व्यापारशतेनापि शुकवत् पाठ्यते बक ॥

ी घृणी त्वसन्तुष्ट क्रोधनो नित्यशङ्कित ।
भाग्योपजीवी च षडेते दुःखभागिन ॥

सारविषवृक्षस्य द्वे एव रसवत्फले ।
व्यामृतरसास्वादः संगम सुजनै. सह ॥

ाजसौख्य निरुन्धानो यो धनार्जनमिच्छति ।
ार्थभारवाही च क्लेशस्यैव हि भाजनम् ॥

न प्रियवाक्सहित ज्ञानमगर्वं क्षमान्वितं शौर्यम् ।
ित त्यागनियुक्तम् दुर्लभमेतच्चतुष्टयं लोके ।

नाहूतो विशेद्यस्तु अपृष्टो बहु भाषते ।
त्मान मन्यते प्रीतं भूपालस्य स दुर्मति ।

णापि हरेणापि ब्रह्मणापि सुरैरपि ।
ाट लिखिता रेखा परिमार्ष्टुं न शक्यते ॥

थ मृ१ । विहगानां राजा । तापेन छिन्न

श । भवम् । पत्रं एव आतानम् । समन्ता गेपा

र्ग गुग । निशायां चरति इति । पल्लवं इव पा

च त अनन्तं च । मन हरति इति । त्यन युक्त

न सत्य ।

तस्य वारि पित्तघ्न तस्य वारि कफापहम् ।

तातस्य विदोपघ्न पुनस्तस्य विषोपमम् ॥

र्खोऽपि शोभते तावत् सभायां वस्त्रवेष्टित ।

त्वच्च शोभते मूर्ख यावत् किञ्चिन्न भापते ॥

त्रङ्गे निहिता काचित् क्रिया फलवती भवेत् ।

व्यापारशतेनापि शुकवत् पाठ्यते बक ॥

र्घृणी त्वसन्तुष्ट क्रोधनो नित्यशङ्कित ।

भाग्योपजीवी च पडेते दु खभागिन ॥

सारविषवृक्षस्य द्वे एव रसवत्फले ।

व्यामृतरसास्वाद: संगम सुजनै. सह ॥

जसौख्य निरुन्धानो यो धनार्जनमिच्छति ।

र्थभारवाही च क्लेशस्यैव हि भाजनम् ॥

न प्रियवाक्सहित ज्ञानमगर्वं क्षमान्वितं शौर्यम् ।

त त्यागनियुक्तम् दुर्लभमेतच्चतुष्टय लोके ।

नाहूतो विशेषस्तु अपृष्टो बहु भापते ।

त्मान मन्यते प्रीतं भूपालस्य स दुर्मति ।

णापि हरेणापि ब्रह्मणापि सुरैरपि ।

लिखिता रेखा परिमार्ष्टुं न शक्यते ॥

थ मृ। । विहगानां राजा । तापेन खिन्न

श। भयम् । पत्रं एव आतपत्रम् । समन्तात् गोपा

र्षि गुण। निशायां चरति इति। पल्लवं इव पा

न्त अनन्तं च। मन हरति इति। न्यन सुम

न सत्य ।

नतस्य वारि पित्तघ्न तप्तस्य वारि कफापहम् ।

तातस्य त्रिदोषघ्न पुनस्तप्तस्य विषोपमम् ॥

र्खोऽपि शोभते तावत् सभायां वस्त्रवेष्टित ।

त्वच्च शोभते मूर्खो यावत् किञ्चिन्न भाषते ॥

द्रुणे निहिता काचित् क्रिया फलवती भवेत् ।

व्यापारशतेनापि शुकवत् पाठ्यते बक ॥

र्षी घृणी त्वसन्तुष्ट क्रोधनो नित्यशङ्कित ।

भाग्योपजीवी च षडेते दु खभागिन ॥

सारविषवृक्षस्य द्वे एव रसवत्फले ।

व्यामृतरसास्वादः संगम सुजनै. सह ॥

जसौख्य निरुन्धानो यो धनार्जनमिच्छति ।

र्थभारवाही च क्लेशस्यैव हि भाजनम् ॥

न प्रियवाक्सहित ज्ञानमगर्वं क्षमान्वितं शौर्यम् ।

त त्यागनियुक्तम् दुर्लभमेतच्चतुष्टय लोके ।

नाहूतो विशेद्यस्तु अपृष्टो बहु भाषते ।

त्मान मन्यते प्रीतं भूपालस्य स दुर्मति ।

णापि हरेणापि ब्रह्मणापि सुरैरपि ।

लिखिता रेखा परिमार्ष्टुं न शक्यते ॥

थ मृ ३ । विहगानां राजा । तापेन खिन्न

श । भयम् । पत्रं एव आतानम् । समन्ता गोपा

र्गो गुण । निशायां चरति इति । पल्लवं इव पा

न्त अनन्तं च । मन हरति इति । न्यन सु

न सत्य ।

तस्य वारि पित्तघ्न तस्य वारि कफापहम् ।
तातस्य विदोषघ्न पुनस्तस्य विषोपमम् ॥

र्खोऽपि शोभते तावत् सभायां वस्त्रवेष्टित ।
वच्च शोभते मूर्ख यावत् किञ्चिन्न भाषते ॥

हुर्गे विहिता काचित् क्रिया फलवती भवेत् ।
व्यापारशतेनापि शुकवत् पाठ्यते बक ॥

र्घृणी त्वसन्तुष्ट क्रोधनो नित्यशङ्कित ।
भाग्योपजीवी च षडेते दु खभागिन ॥

सारविषवृक्षस्य द्वे एव रसवत्फले ।
व्यामृतरसास्वाद: संगम सुजनै. सह ॥

जसौख्य निरुन्धानो यो धनार्जनमिच्छति ।
र्थभारवाही च क्लेशस्यैव हि भाजनम् ॥

न प्रियवाक्सहित ज्ञानमगर्वं क्षमान्वितं शौर्यम् ।
त त्यागनियुक्तम् दुर्लभमेतच्चतुष्टय लोके ।

नाहूतो विशेद्यस्तु अपृष्टो बहु भाषते ।
त्मान मन्यते प्रीतं भूपालस्य स दुर्मति ।

णापि हरेणापि ब्रह्मणापि सुरैरपि ।
लिखिता रेखा परिमार्ष्टुं न शक्यते ॥

थ म्र । विहगानां राजा । तापेन खिन्न

श । भयम् । पत्रं एव आतनम् । समन्ता गोपा

रो गुण । निशायां चरति इति । पल्लवं इव पा

च त अनन्तं च । मन हरति इति । उन्यत यू

न मत्य ।

तस्य वारि पित्तघ्न तस्य वारि कफापहम् ।

तातस्य विदोषघ्न पुनस्तस्य विषोपमम् ॥

र्खोऽपि शोभते तावत् सभायां वस्त्रवेष्टित ।

वच्च शोभते मूर् यावत् किञ्चिन्न भाषते ॥

त्र्गे निहिता काचित् क्रिया फलवती भवेत् ।

व्यापारशतेनापि शुकवत् पाठ्यते बक ॥

ा घृणी त्वसन्तुष्ट क्रोधनो नित्यशङ्कित ।

भाग्योपजीवी च षडेते दुःखभागिन ॥

मारविषवृक्षस्य द्वे एव रसवत्फले ।

व्यामृतरसास्वादः संगम सुजनै. सह ॥

जसौख्य निरुन्धानो यो धनार्जनमिच्छति ।

र्थभारवाही च क्लेशस्यैव हि भाजनम् ॥

न प्रियवाक्सहित ज्ञानमगर्वं क्षमान्वितं शौर्यम् ।

त त्यागनियुक्तम् दुर्लभमेतच्चतुष्टय लोके ।

नाहूतो विशेषस्तु अपृष्टो बहु भाषते ।

त्मान मन्यते प्रीतं भूपालस्य स दुर्मति ।

णापि हरेणापि ब्रह्मणापि सुरैरपि ।

लिखिता रेखा परिमार्ष्टुं न शक्यते ॥

थ मृ१ ।   विहगानां राजा ।   तापेन छिन्ना
श । भयम् ।   पत्रं एव आतानम् ।   समन्ता गोपा
र्शि गुण ।   निशायां चरति इति ।   पल्लवं इव पा
च न्त अनन्तं च ।   मन हरति इति ।   न्यन सूक्ष्म

न सत्य ।

ातस्य वारि पित्तघ्न तप्त वारि कफापहम् ।
तातस्य त्रिदोषघ्न पुनस्तप्त विषोपमम् ॥

र्खोऽपि शोभते तावत् सभायां वस्त्रवेष्टित ।
ावच्च शोभते मूर्ख यावत् किञ्चिन्न भाषते ॥

ाद्भाग्ये निहिता काचित् क्रिया फलवती भवेत् ।
व्यापारशतेनापि शुकवत् पाठ्यते बक ॥

ा घृणी त्वसन्तुष्ट क्रोधनो नित्यशङ्कित ।
ाग्योपजीवी च षडेते दु खभागिन ॥

ारविषवृक्षस्य द्वे एव रसवत्फले ।
ाव्यामृतरसास्वाद: संगम सुजनै. सह ॥

ाजसौख्य निरुन्धानो यो धनार्जनमिच्छति ।
ार्थभारवाही च क्लेशस्यैव हि भाजनम् ॥

न प्रियवाक्सहित ज्ञानमगर्वं क्षमान्वितं शौर्यम् ।
ात त्यागनियुक्तम् दुर्लभमेतच्चतुष्टय लोके ।

नाहूतो विशेषस्तु अपृष्टो बहु भाषते ।
त्मान मन्यते प्रीतं भूपालस्य स दुर्मति ।

ाणापि हरेणापि ब्रह्मणापि सुरैरपि ।
ाट लिखिता रेखा परिमार्ष्टुं न शक्यते ॥

थ मृ १ । विहगानां राजा । तापेन छिन्न
श । भवम् । पत्रं एव आतनम् । समन्ता गोपा
र्गि गुण । निशायां चरति इति । पल्लवं इव पा
च त अनन्तं च । मन हरति इति । तन्यन यु

न भत्य ।

तस्य वारि पित्तघ्न तस्य वारि कफापहम् ।
तातस्य विडोपघ्न पुनस्तस्य विषोपमम् ॥

र्खोऽपि शोभते तावत् सभायां वस्त्रवेष्टित ।
त्वच्च शोभते मूर्खो यावत् किञ्चिन्न भाषते ॥

द्रव्ये निहिता काचित् क्रिया फलवती भवेत् ।
व्यापारशतेनापि शुकवत् पाठ्यते बक ॥

ा घृणी त्वसन्तुष्ट क्रोधनो नित्यशङ्कित ।
भाग्योपजीवी च षडेते दु खभागिन ॥

सारविषवृक्षस्य द्वे एव रसवत्फले ।
व्यामृतरसास्वादः संगम सुजनै. सह ॥

जसौख्य निरुन्धानो यो धनार्जनमिच्छति ।
र्थभारवाही च क्लेशस्यैव हि भाजनम् ॥

न प्रियवाक्सहित ज्ञानमगर्वं क्षमान्वितं शौर्यम् ।
त त्यागनियुक्तम् दुर्लभमेतच्चतुष्टय लोके ।

नाहूतो विशेद्यस्तु अपृष्टो बहु भाषते ।
त्मान मन्यते प्रीतं भूपालस्य स दुर्मति ।

णापि हरेणापि ब्रह्मणापि सुरैरपि ।
ललिखिता रेखा परिमार्ष्टुं न शक्यते ॥

थ मृ]। विहगानां राजा। तापेन छिन्न
श। भवम्। पत्रं एव आतनम्। समन्ता ोपा
र्गि गुग। निशायां चरति इति। पल्लवं इव पा
च त अनन्तं च। मन हरति इति। २ न्यन पुत्र

न सत्य ।

तस्य वारि पित्तघ्न तस्य वारि कफापहम्।
तातस्य विदोषघ्न पुनस्तस्य विषोपमम् ॥

र्खोऽपि शोभते तावत् सभायां वस्त्रवेष्टित ।
ावच्च शोभते मूर्ख यावत् किञ्चिन्न भाषते ॥

ावृण्ये विहिता काचित् क्रिया फलवती भवेत् ।
व्यापारशतेनापि शुकवत् पाठ्यते बक ॥

ा घृणी त्वसन्तुष्ट क्रोधनो नित्यशङ्कित ।
भाग्योपजीवी च षडेते दु खभागिन ॥

ारविषवृक्षस्य द्वे एव रसवत्फले ।
व्यामृतरसास्वादः संगम सुजनै. सह ॥

ाजसौख्य निरुन्धानो यो धनार्जनमिच्छति ।
ार्थभारवाही च क्लेशस्यैव हि भाजनम् ॥

न प्रियवाक्सहित ज्ञानमगर्वं क्षमान्वितं शौर्यम् ।
त त्यागनियुक्तम् दुर्लभमेतच्चतुष्टय लोके ।

नाहूतो विशेद्यस्तु अपृष्टो बहु भाषते ।
त्मान मन्यते प्रीतं भूपालस्य स दुर्मति ।

णापि हरेणापि ब्रह्मणापि सुरैरपि ।
ाट लिखिता रेखा परिमार्ष्टुं न शक्यते ॥

थ मृ]। विहगानां राजा। तापेन छिन्न
श। भवम्। पत्रं एव आतानम्। समन्ता गोपा
ऽरि गुग। निशायां चरति इति। पल्लवं इव पा
न्द त अनन्तं च। मन हरति इति। ग्न्यन पूरम्

न मत्य ।

तस्य वारि पित्तघ्न तस्य वारि कफापहम्।
तातस्य विदोषघ्न पुनस्तस्य विषोपमम्॥
र्खोऽपि शोभते तावत् सभायां वस्त्रवेष्टित।
वच्च शोभते मूर् ीं यावत् किञ्चिन्न भाषते॥
द्वन्गे निहिता का चित् क्रिया फलवती भवेत्।
व्यापारशतेनापि शुकवत् पाठ्यते बक॥
ा घृणी त्वसन्तुष्ट क्रोधनो नित्यशङ् त ।
भाग्योपजीवी च षडेते दुःखभागिन॥
मारविषवृक्षस्य द्वे एव रसवत्फले।
व्यामृतरसास्वादः संगम सुजनै. सह॥
जसौख्य निरुन्धानो यो धनार्जनमिच्छति।
र्थभारवाही च क्लेशस्यैव हि भाजनम्॥
न प्रियवाक्सहित ज्ञानमगर्वं क्षमान्वितं शौर्यम्।
त त्यागनियुक्तम् दुर्लभमेतच्चतुष्टय लोके।
नाहूतो विशेषस्तु अपृष्टो बहु भाषते।
त्मान मन्यते प्रीतं भूपालस्य स दुर्मति।
णापि हरेणापि ब्रह्मणापि सुरैरपि।
न्लिखिता रेखा परिमार्ष्टुं न शक्यते॥

थ मृ। । विहगानां राजा । तापेन छिन्न

श। भवम् । पत्रं एव आतानम् । समन्ता गोप।

रात्रि गुग। निशायां चरति इति. पल्लवं इव पा

च त अनन्तं च। मन हरति इति । उन्यन यु

न सत्य ।

तस्य वारि पित्तघ्नं तस्य वारि कफापहम् ।

तातस्य विदोषघ्नं पुनस्तस्य विषोपमम् ॥

र्खोऽपि शोभते तावत् सभायां वस्त्रवेष्टित ।

तावच्च शोभते मूर्खो यावत् किञ्चिन्न भाषते ॥

द्भृत्गे निहिता काचित् क्रिया फलवती भवेत् ।

व्यापारशतेनापि शुकवत् पाठ्यते बक ॥

ा घृणी त्वसन्तुष्ट क्रोधनो नित्यशङ्कित ।

भाग्योपजीवी च षडेते दु खभागिन ॥

मारविषवृक्षस्य द्वे एव रसवत्फले ।

व्यामृतरसास्वाद: संगम सुजनै. सह ॥

जसौख्य निरुन्धानो यो धनार्जनमिच्छति ।

र्थभारवाही च क्लेशस्यैव हि भाजनम् ॥

न प्रियवाक्सहित ज्ञानमगर्वं क्षमान्वितं शौर्यम् ।

त त्यागनियुक्तम् दुर्लभमेतच्चतुष्टयं लोके ।

नाहूतो विशेद्यस्तु अपृष्टो बहु भाषते ।

त्मान मन्यते प्रीतं भूपालस्य स दुर्मति ।

णापि हरेणापि ब्रह्मणापि सुरैरपि ।

लिखिता रेखा परिमार्ष्टुं न शक्यते ॥

थ मृ। । विहगानां राजा। तापेन छिन्न
श। भवम्। पत्रं एव आतानम्। समन्ता गोपा
र्गि गुण। निशायां चरति इति। पल्लवं इव पा
न्त अनप्तं च। मन हरति इति। न्यन युग्म

न भत्य ।

तस वारि पित्तघ्न तस वारि कफापहम्।
तातस विलोमघ्न पुनस्तस विषोपमम्॥

र्वोपि शोभते तावत् सभायां वस्त्रवेष्टित ।
वच्च शोभते मूर्ख यावत् किञ्चिन्न भाषते॥

द्रङ्गे निहिता काचित् क्रिया फलवती भवेत्।
व्यापारशतेनापि शुकवत् पाठ्यते बक॥

ी घृणी त्वसन्तुष्ट क्रोधनो नित्यशङ्कित ।
भाग्योपजीवी च षडेते दुःखभागिन॥

सारविषवृक्षस्य द्वे एव रसवत्फले ।
व्यामृतरसास्वाद: संगम सुजनै. सह॥

जसौख्य निरुन्धानो यो धनार्जनमिच्छति ।
र्थभारवाही च क्लेशस्यैव हि भाजनम्॥

न प्रियवाक्सहित ज्ञानमगर्वं क्षमान्वितं शौर्यम्।
त त्यागनियुक्तम् दुर्लभमेतच्चतुष्टय लोके ।

नाहूतो विशेषस्तु अपृष्टो बहु भाषते ।
त्मान मन्यते प्रीतं भूपालस्य स दुर्मति ।

णापि हरेणापि ब्रह्मणापि सुरैरपि ।
त्र लिखिता रेखा परिमार्ष्टुं न शक्यते॥

थ मृ] ।   विहगानां राजा ।   तापेन छिन्ना
श] भवम् ।   पत्रं एव आतपत्रम् ।   समन्ता ोपा
ूर्थि गुण ।   निशायां चरति इति   पल्लवं इव पा
च ोत अनन्तं च । मन हरति इति ।   ॰न्यत सुम

न भन्य ।

नतस वारि पित्तघ्न तस वारि कफापहम् ।
तातस विद्रोग्घ्न पुनस्तस विषोपमम् ॥

र्खोऽपि शोभते तावत् सभायां वस्त्रवेष्टित ।
ावच्च शोभते मू ि यावत् किञ्चिन्न भापते ॥

ाद्धग्गे निहिता काचित् क्रिया फलवती भवेत् ।
व्यापारशतेनापि शुकवत् पाठ्यते बक ॥

ो घृणी त्वसन्तुष्ट क्रोधनो नित्यशङ्कित ।
भाग्योपजीवी च पडेते दु खभागिन ॥

ारविषवृक्षस्य द्वे एव रसवत्फले ।
ाव्यामृतरसास्वाद: संगम सुजनै. सह ॥

ाजसौख्य निरुन्धानो यो धनार्जनमिच्छति ।
ार्थभारवाही च क्लेशस्यैव हि भाजनम् ॥

न प्रियवाक्सहित ज्ञानमगर्वं क्षमान्वितं शौर्यम् ।
ित त्यागनियुक्तम् दुर्लभमेतच्चतुष्टय लोके ।

नाहूतो विशेद्यस्तु अपृष्टो बहु भाषते ।
त्मान मन्यते प्रीतं भूपालस्य स दुर्मति ।

ुणापि हरेणापि ब्रह्मणापि सुरैरपि ।
ाट लिखिता रेखा परिमार्ष्टुं न शक्यते ॥

थ मृ ३ ।   विहगानां राजा ।   तापेन छिन्ना

श । भवम् ।   पत्रं एव आतानम् ।   समन्ता ोपा

र्णि गुण ।   निशायां चरति इति ।   पल्लवं इव पा

च ात अनन्तं च ।   मन हरति इति ।   ३ न्यन युक्त

न भत्य ।

तस्य वारि पित्तघ्न तस्य वारि कफापहम् ।
तातस्य लिङ्गोपघ्न पुनस्तस्य विपोपमम् ॥

र्खोऽपि शोभते तावत् सभायां वस्त्रवेष्टित ।
ावच्च शोभते मूर्ख यावत् किञ्चिन्न भाषते ॥

ङ्कणे निहिता काचित् क्रिया फलवती भवेत् ।
व्यापारशतेनापि शुकवत् पाठ्यते बक ॥

ा घृणी त्वसन्तुष्ट क्रोधनो नित्यशङ्कित ।
भाग्योपजीवी च षडेते दुःखभागिन ॥

मारविषवृक्षस्य द्वे एव रसवत्फले ।
व्यामृतरसास्वादः संगम सुजनै. सह ॥

जसौख्य निरुन्धानो यो धनार्जनमिच्छति ।
ार्थभारवाही च क्लेशस्यैव हि भाजनम् ॥

न प्रियवाक्सहित ज्ञानमगर्वं क्षमान्वितं शौर्यम् ।
त त्यागनियुक्तम् दुर्लभमेतच्चतुष्टय लोके ।

नाहूतो विशेद्यस्तु अपृष्टो बहु भाषते ।
त्मान मन्यते प्रीतं भूपालस्य स दुर्मति ।

णापि हरेणापि ब्रह्मणापि सुरैरपि ।
ाट लिखिता रेखा परिमार्ष्टं न शक्यते ॥

थ मृ] । विहगानां राजा । तापेन खिन्न
श । भवम् । पत्रं एव आननम् । समन्ता गोपा
र्गि गुण । निशायां चरति इति पल्लवं इव पा
च त अनन्तं च । मन हरति इति । उन्यत युग

न सत्य ।

तस वारि पित्तघ्न तस वारि कफापहम् ।
तातस विदोषघ्न पुनस्तस विषोपमम् ॥

र्खोऽपि शोभते तावत् सभायां वस्त्रवेष्टित ।
ावच्च शोभते मूर्खो यावत् किञ्चिन्न भाषते ॥

ाद्गणे विहिता काचित् क्रिया फलवती भवेत् ।
व्यापारशतेनापि शुकवत् पाठ्यते बक ॥

ा वृणी त्वसन्तुष्ट क्रोधनो नित्यशङ्कित ।
भाग्योपजीवी च षडेते दुःखभागिन ॥

ारविषवृक्षस्य द्वे एव रसवत्फले ।
व्यामृतरसास्वादः संगम सुजनै. सह ॥

जसौख्य निरुन्धानो यो धनार्जनमिच्छति ।
र्थभारवाही च क्लेशस्यैव हि भाजनम् ॥

न प्रियवाक्सहित ज्ञानमगर्वं क्षमान्वितं शौर्यम् ।
त त्यागनियुक्तम् दुर्लभमेतच्चतुष्टय लोके ।

नाहूतो विशेद्यस्तु अपृष्टो बहु भाषते ।
त्मान मन्यते प्रीतं भूपालस्य स दुर्मति ।

ष्णापि हरेणापि ब्रह्मणापि सुरैरपि ।
लिखिता रेखा परिमार्ष्टुं न शक्यते ॥

थ मृ ।　　विहगानां राजा ।　　तापेन छिन्नः

श । भवम् ।　　पत्रं एव आतनम् ।　　समन्ता ोपा

र्ग गुग ।　　निशायां चरति इति　　पल्लवं इव पा

च त अनन्तं च ।　मन हरति इति ।　　न्यन पूर

न सत्य ।

तस वारि पित्तघ्न तस वारि कफापहम् ।
तातस लिङोपघ्न पुनस्तस विषोपमम् ॥

र्वोऽपि शोभते तावत् सभायां वस्त्रवेष्टित ।
वञ्च शोभते मू यावत् किञ्चिन्न भाषते ॥

द्रव्गे विहिता काचित् क्रिया फलवती भवेत् ।
व्यापारशतेनापि शुकवत् पाठ्यते बक ॥

ा घृणी त्वसन्तुष्ट क्रोधनो नित्यशङ्कित ।
भाग्योपजीवी च षडेते दु खभागिन ॥

मारविषवृक्षस्य द्वे एव रसवत्फले ।
व्यामृतरसास्वाद: संगम सुजनै. सह ॥

जसौख्य निरुन्धानो यो धनार्जनमिच्छति ।
र्थभारवाही च क्लेशस्यैव हि भाजनम् ॥

न प्रियवाक्सहित ज्ञानमगर्वं क्षमान्वितं शौर्यम् ।
त त्यागनियुक्तम् दुर्लभमेतच्चतुष्टय लोके ।

नाहूतो विशेद्यस्तु अपृष्टो बहु भाषते ।
त्मान मन्यते प्रीतं भूपालस्य स दुर्मति ।

णापि हरेणापि ब्रह्मणापि सुरैरपि ।
ल्लिखिता रेखा परिमार्ष्टुं न शक्यते ॥

थ मृ] । विहगानां राजा । तापेन छिन्न
श । भयम् । पत्रं एव आतानम् । समन्ता रोपा
र्गि गुण । निशायां चरति इति । पल्लवं इव पा
ह त अनन्तं च । मन हरति इति । अन्यत पुरुष

न सत्य ।

यतस्य वारि पित्तघ्न तप्त वारि कफापहम् ।
तातस्य त्रिदोषघ्न पुनस्तप्त विषोपमम् ॥
र्खोऽपि शोभते तावत् सभायां वस्त्रवेष्टित ।
त्वञ्च शोभते मूर्खो यावत् किञ्चिन्न भाषते ॥
द्रव्ये निहिता काचित् क्रिया फलवती भवेत् ।
व्यापारशतेनापि शुकवत् पाठ्यते बक ॥
र्गा घृणी त्वसन्तुष्ट क्रोधनो नित्यशङ्कित ।
भाग्योपजीवी च षडेते दुःखभागिन ॥
सारविषवृक्षस्य द्वे एव रसवत्फले ।
व्यामृतरसास्वादः संगम सुजनै. सह ॥
जसौख्य निरुन्धानो यो धनार्जनमिच्छति ।
र्थभारवाही च क्लेशस्यैव हि भाजनम् ॥
न प्रियवाक्सहित ज्ञानमगर्वं क्षमान्वितं शौर्यम् ।
त त्यागनियुक्तम् दुर्लभमेतच्चतुष्टय लोके ।
नाहूतो विशेद्यस्तु अपृष्टो बहु भाषते ।
त्मान मन्यते प्रीतं भूपालस्य स दुर्मति ।
णापि हरेणापि ब्रह्मणापि सुरैरपि ।
लिखिता रेखा परिमार्ष्टं न शक्यते ॥

थ म्र । विहगानां राजा । तापेन खिन्न
श । भयम् । पत्रं एव आतानम् । समन्ता शोभा
र्शि गुग । निशायां चरति इति । पल्लवं इव पा
च त अनन्तं च । मन हरति इति । न्यन सुम

न सत्य ।

तस्य वारि पित्तघ्न तस्य वारि कफापहम् ।
तातस्य विदोषघ्न पुनस्तस्य विषोपमम् ॥
र्खोऽपि शोभते तावत् सभायां वस्त्रवेष्टित ।
ावच्च शोभते मूर्ख यावत् किञ्चिन्न भाषते ॥
द्रव्ये विहिता काचित् क्रिया फलवती भवेत् ।
व्यापारशतेनापि शुकवत् पाठ्यते बक ॥
ा घृणी त्वसन्तुष्ट क्रोधनो नित्यशङ्कित ।
भाग्योपजीवी च षडेते दुःखभागिन ॥
ारविषवृक्षस्य द्वे एव रसवत्फले ।
व्यामृतरसास्वादः संगम सुजनै. सह ॥
ाजसौख्य निरुन्धानो यो धनार्जनमिच्छति ।
ार्थभारवाही च क्लेशस्यैव हि भाजनम् ॥
न प्रियवाक्सहित ज्ञानमगर्वं क्षमान्वितं शौर्यम् ।
त त्यागनियुक्तम् दुर्लभमेतच्चतुष्टय लोके ।
नाहूतो विशेद्यस्तु अपृष्टो बहु भाषते ।
त्मान मन्यते प्रीतं भूपालस्य स दुर्मति ।
णापि हरेणापि ब्रह्मणापि सुरैरपि ।
ाट लिखिता रेखा परिमार्ष्टुं न शक्यते ॥

थ मृ१ । विहगानां राजा । तापेन छिन्ना
श। भवम् । पत्रं एव आतानम् । समन्ता गपा
ुरि गुण। निशायां चरति इति। पल्लवं इव पा
चन्त अनन्तं च। मन हरति इति । अन्यत युग्म

न मत्य ।

तस्य वारि पित्तघ्न तस्य वारि कफापहम् ।
तात्स्य विदोषघ्न पुनस्तस्य विषोपमम् ॥

र्खोऽपि शोभते तावत् सभायां वस्त्रवेष्टित ।
तावच्च शोभते मूर्खो यावत् किञ्चिन्न भाषते ॥

दुर्जने विहिता काचित् क्रिया फलवती भवेत् ।
व्यापारशतेनापि शुक्लवत् पाठ्यते बक ॥

ी घृणी त्वसन्तुष्ट क्रोधनो नित्यशङ्कित ।
भाग्योपजीवी च षडेते दु खभागिन ॥

मारविषवृक्षस्य द्वे एव रसवत्फले ।
व्यामृतरसास्वादः संगम सुजनै. सह ॥

जसौख्य निरुन्धानो यो धनार्जनमिच्छति ।
र्थभारवाही च क्लेशस्यैव हि भाजनम् ॥

न प्रियवाक्सहित ज्ञानमगर्वं क्षमान्वितं शौर्यम् ।
त त्यागनियुक्तम् दुर्लभमेतच्चतुष्टय लोके ।

नाहूतो विशेषस्तु अपृष्टो बहु भाषते ।
त्मान मन्यते प्रीतं भूपालस्य स दुर्मति ।

णापि हरेणापि ब्रह्मणापि सुरैरपि ।
लिखिता रेखा परिमार्ष्टुं न शक्यते ॥

थ मृ । विहगानां राजा । तापेन छिन्न
श । भयम् । पत्रं एव आतानम् । समन्ता ोपा
र्ो गुण । निशायां चरति इति । पल्लवं इव पा
न्त अनन्तं च । मन हरति इति । न्यन युक्त

न सत्य ।

नतस्य वारि पित्तघ्न तस्य वारि कफापहम् ।
तातस्य विदोषघ्न पुनस्तस्य विषोपमम् ॥
र्वोपि शोभते तावत् सभायां वस्त्रवेष्टित ।
ावच्च शीभते मूर्ख यावत् किञ्चिन्न भाषते ॥
ाकृष्णे निहिता काचित् क्रिया फलवती भवेत् ।
व्यापारशतेनापि शुकवत् पाठ्यते बक ॥
ी घृणी त्वसन्तुष्ट क्रोधनो नित्यशङ्कित ।
भाग्योपजीवी च षडेते दु खभागिन ॥
सारविषवृक्षस्य द्वे एव रसवत्फले ।
ाव्यामृतरसास्वादः संगम सुजनै. सह ॥
ाजसौख्य निरुन्धानो यो धनार्जनमिच्छति ।
ार्थभारवाही च क्लेशस्यैव हि भाजनम् ॥
न प्रियवाक्सहित ज्ञानमगर्वं क्षमान्वितं शौर्यम् ।
ात त्यागनियुक्तम् दुर्लभमेतच्चतुष्टय लोके ।
नाहूतो विशेषस्तु अपृष्टो बहु भाषते ।
त्मान मन्यते प्रीतं भूपालस्य स दुर्मति ।
णापि हरेणापि ब्रह्मणापि सुरैरपि ।
ाट लिखिता रेखा परिमार्ष्टुं न शक्यते ॥

थ मृ१ । विहगानां राजा । तापेन छिन्न
श । भवम् । पत्रं एव आतानम् । समन्ता गोपा
र्गि गुण । निशायां चरति इति । पल्लवं इव पा
न्त अनन्तं च । मन हरति इति । न्यन सूक्

न सत्य ।

ातस्य वारि पित्तघ्न तप्त वारि कफापहम् ।
तातस्य त्रिदोषघ्न पुनस्तप्त विषोपमम् ॥
र्खोऽपि शोभते तावत् सभायां वस्त्रवेष्टित ।
ावच्च शोभते मू यावत् किञ्चिन्न भाषते ॥
ाद्रव्ये निहिता काचित् क्रिया फलवती भवेत् ।
व्यापारशतेनापि शुकवत् पाठ्यते बक ॥
ी घृणी त्वसन्तुष्ट क्रोधनो नित्यशङ्कित ।
भाग्योपजीवी च षडेते दुःखभागिन ॥
ंसारविषवृक्षस्य द्वे एव रसवत्फले ।
ाव्यामृतरसास्वादः संगम सुजनै. सह ॥
ाजसौख्य निरुन्धानो यो धनार्जनमिच्छति ।
ार्थभारवाही च क्लेशस्यैव हि भाजनम् ॥
न प्रियवाक्सहित ज्ञानमगर्वं क्षमान्वितं शौर्यम् ।
ात त्यागनियुक्तम् दुर्लभमेतच्चतुष्टय लोके ।
नाहूतो विशेद्यस्तु अपृष्टो बहु भाषते ।
ात्मान मन्यते प्रीतं भूपालस्य स दुर्मति ।
ष्णापि हरेणापि ब्रह्मणापि सुरैरपि ।
ाट लिखिता रेखा परिमार्ष्टुं न शक्यते ॥

थ मृ] । विहगानां राजा । तापेन खिन्न
श । भवम् । पत्रं एव आतनम् । समन्ता शोभा
र्शि गुण । निशायां चरति इति । पल्लवं इव पा
च्छ न्त अनन्तं च । मन हरति इति । उन्यत सूक्ष्म

न सत्य ।

ातस वारि पित्तघ्न तस वारि कफापहम् ।
तातस विद्रोघ्न पुनस्तस विषोपमम् ॥
र्वोऽपि शोभते तावत् सभायां वस्त्रवेष्टित ।
ावच्च शीभते मू ा यावत् किञ्चिन्न भाषते ॥
ाद्रव्ये निहिता काचित् क्रिया फलवती भवेत् ।
व्यापारशतेनापि शुकवत् पाठ्यते बक ॥
ा घृणी त्वसन्तुष्ट क्रोधनो नित्यशङ्कित ।
भाग्योपजीवी च षडेते दुःखभागिन ॥
सारविषवृक्षस्य द्वे एव रसवत्फले ।
व्यामृतरसास्वादः संगम सुजनै. सह ॥
ाजसौख्य निरुन्धानो यो धनार्जनमिच्छति ।
र्थभारवाही च क्लेशस्यैव हि भाजनम् ॥
न प्रियवाक्सहित ज्ञानमगर्वं क्षमान्वितं शौर्यम् ।
त त्यागनियुक्तम् दुर्लभमेतच्चतुष्टय लोके ।
नाहूतो विशेद्यस्तु अपृष्टो बहु भाषते ।
त्मान मन्यते प्रीतं भूपालस्य स दुर्मति ।
ाणापि हरेणापि ब्रह्मणापि सुरैरपि ।
ाट लिखिता रेखा परिमार्ष्टुं न शक्यते ॥

थ मृ१ । विहगानां राजा । तापेन छिन्न

श । भवम् । पत्रं एव आतानम् । समन्ता ोपा

ह ि गुग । निशायां चरति इति । पह्लवं इव पा

च त अनन्तं च । मन हरति इति । न्यन युग

न सत्य ।

तस्य वारि पित्तघ्न तस्य वारि कफापहम् ।
तातस्य विरोषघ्न पुनस्तस्य विषोपमम् ॥

र्खोऽपि शोभते तावत् सभायां वस्त्रवेष्टित ।
तावच्च शोभते मूर्खो यावत् किञ्चिन्न भाषते ॥

ानर्गे निहिता काचित् क्रिया फलवती भवेत् ।
व्यापारशतेनापि शुकवत् पाठ्यते बक ॥

ी घृणी त्वसन्तुष्ट क्रोधनो नित्यशङ्कित ।
भाग्योपजीवी च षडेते दु खभागिन ॥

सारविषवृक्षस्य द्वे एव रसवत्फले ।
व्यामृतरसास्वादः संगम सुजनै. सह ॥

ाजसौख्य निरुन्धानो यो धनार्जनमिच्छति ।
ार्थभारवाही च क्लेशस्यैव हि भाजनम् ॥

न प्रियवाक्सहित ज्ञानमगर्वं क्षमान्वितं शौर्यम् ।
त त्यागनियुक्तम् दुर्लभमेतच्चतुष्टय लोके ।

नाहूतो विशेद्यस्तु अपृष्टो बहु भाषते ।
त्मान मन्यते प्रीतं भूपालस्य स दुर्मति ।

ुणापि हरेणापि ब्रह्मणापि सुरैरपि ।
ाट लिखिता रेखा परिमार्ष्टुं न शक्यते ॥

थ मृ१ । विहगानां राजा । तापेन छिन्नः

श। भवम् । पत्रं एव आतननम् । समन्ता गोपा

ृषि गुण। निशायां चरति इति। पल्लवं इव पा

च त अनन्तं च। मन हरति इति । ? न्यन पुरुष

न सत्य ।

ातस्य वारि पित्तघ्न तस्य वारि कफापहम् ।
तातस्य विदोषघ्न पुनस्तस्य विषोपमम् ॥

र्वोऽपि शोभते तावत् सभायां वस्त्रवेष्टित ।
ावच्च शोभते मूर् यावत् किञ्चिन्न भाषते ॥

ाद्वणे निहिता काचित् क्रिया फलवती भवेत् ।
व्यापारशतेनापि शुकवत् पाठ्यते बक ॥

ा घृणी त्वसन्तुष्ट क्रोधनो नित्यशङ्कित ।
भाग्योपजीवी च षडेते दु खभागिन ॥

ारविषवृक्षस्य द्वे एव रसवत्फले ।
ाव्यामृतरसास्वादः संगम सुजनै. सह ॥

ाजसौख्य निरुन्धानो यो धनार्जनमिच्छति ।
ार्थभारवाही च क्लेशस्यैव हि भाजनम् ॥

न प्रियवाक्सहित ज्ञानमगर्वं क्षमान्वितं शौर्यम् ।
त त्यागनियुक्तम् दुर्लभमेतच्चतुष्टयं लोके ।

ाहूतो विशेषस्तु अपृष्टो बहु भाषते ।
त्मान मन्यते प्रीतं भूपालस्य स दुर्मति ।

ाणापि हरेणापि ब्रह्मणापि सुरैरपि ।
ात्र लिखिता रेखा परिमार्ष्टुं न शक्यते ॥

थ मृ] । विहगानां राजा । तापेन छिन्न
रा । भवम् । पत्रं एव आतानम् । समन्ता ोपा
र्ग गुण । निशायां चरति इति । पल्लवं इव पा
च त अनन्तं च । मन हरति इति । ः न्यन युग

न अत्य ।

ातस वारि पित्तघ्न तस वारि कफापहम् ।
तातस विडोपघ्न पुनस्तस विषोपमम् ॥

ोऽपि शोभते तावत् सभायां वस्त्रवेष्टित ।
वच्च शोभते मूर् यावत् किञ्चिन्न भाषते ॥

द्धृव्ये निहिता काचित् क्रिया फलवती भवेत् ।
व्यापारशतेनापि शुकवत् पाठ्यते बक ॥

ा घृणी त्वसन्तुष्ट क्रोधनो नित्यशङ्कित ।
भाग्योपजीवी च षडेते दु खभागिन ॥

मारविषवृक्षस्य द्वे एव रसवत्फले ।
व्यामृतरसास्वादः संगम सुजनै. सह ॥

जसौख्य निरुन्धानो यो धनार्जनमिच्छति ।
ार्थभारवाही च क्लेशस्यैव हि भाजनम् ॥

न प्रियवाक्सहित ज्ञानमगर्वं क्षमान्वितं शौर्यम् ।
त त्यागनियुक्तम् दुर्लभमेतच्चतुष्टय लोके ।

नाहूतो विशेद्यस्तु अपृष्टो बहु भाषते ।
त्मान मन्यते प्रीतं भूपालस्य स दुर्मति ।

णापि हरेणापि ब्रह्मणापि सुरैरपि ।
ात लिखिता रेखा परिमार्ष्टुं न शक्यते ॥

थ मृ। । विहगानां राजा । तापेन छिन्न
श । भयम् । पत्रं एव आतानम् । समन्ता गोपा
र्गे गुण । निशायां चरति इति । पल्लवं इव पा
च त अनन्तं च । मन हरति इति । न्यन युग्म

न सत्य ।

तस्य वारि पित्तघ्न तस्य वारि कफापहम् ।
तातस्य विदोषघ्न पुनस्तस्य विषोपमम् ॥

र्खोऽपि शोभते तावत् सभायां वस्त्रवेष्टित ।
त्वच्च शोभते मूर्ख यावत् किञ्चिन्न भाषते ॥

द्रव्ये निहिता काचित् क्रिया फलवती भवेत् ।
व्यापारशतेनापि शुकवत् पाठ्यते बक ॥

र्ग घृणी त्वसन्तुष्ट क्रोधनो नित्यशङ्कित ।
भाग्योपजीवी च षडेते दुःखभागिन ॥

सारविषवृक्षस्य द्वे एव रसवत्फले ।
व्यामृतरसास्वादः संगम सुजनै. सह ॥

जसौख्य निरुन्धानो यो धनार्जनमिच्छति ।
र्थभारवाही च क्लेशस्यैव हि भाजनम् ॥

न प्रियवाक्सहित ज्ञानमगर्वं क्षमान्वितं शौर्यम् ।
त त्यागनियुक्तम् दुर्लभमेतच्चतुष्टय लोके ।

नाहूतो विशेषस्तु अपृष्टो बहु भाषते ।
त्मान मन्यते प्रीतं भूपालस्य स दुर्मति ।

णापि हरेणापि ब्रह्मणापि सुरैरपि ।
लिखिता रेखा परिमार्ष्टुं न शक्यते ॥

थ मृ । विहगानां राजा । तापेन छिन्न
श । भयम् । पत्रं एव आतनम् । समन्ता गेपा
र्शि गुण । निशायां चरति इति । पल्लवं इव पा
च त अनन्तं च । मन हरति इति । न्यन युग

न सत्य ।

तस्य वारि पित्तघ्न तस्य वारि कफापहम् ।
तातस्य विदोषघ्न पुनस्तस्य विषोपमम् ॥

र्खोऽपि शोभते तावत् सभायां वस्त्रवेष्टित ।
वच्च शोभते मूर्खो यावत् किञ्चिन्न भाषते ॥

द्रव्ये निहिता काचित् क्रिया फलवती भवेत् ।
व्यापारशतेनापि शुकवत् पाठ्यते बक ॥

। घृणी त्वसन्तुष्ट क्रोधनो नित्यशङ्कित ।
भाग्योपजीवी च षडेते दु खभागिन ॥

सारविषवृक्षस्य द्वे एव रसवत्फले ।
व्यामृतरसास्वादः संगम सुजनै. सह ॥

जसौख्य निरुन्धानो यो धनार्जनमिच्छति ।
र्थभारवाही च क्लेशस्यैव हि भाजनम् ॥

न प्रियवाक्सहित ज्ञानमगर्वं क्षमान्वितं शौर्यम् ।
त त्यागनियुक्तम् दुर्लभमेतच्चतुष्टय लोके ।

नाहूतो विशेद्यस्तु अपृष्टो बहु भाषते ।
त्मान मन्यते प्रीतं भूपालस्य स दुर्मति ।

णापि हरेणापि ब्रह्मणापि सुरैरपि ।
लिखिता रेखा परिमार्ष्टुं न शक्यते ॥

थ मृ१ । विहगानां राजा । तापेन छिन्ना
श । भवम् । पत्रं एव आतानम् । समन्ता गोपा
र्गे गुण । निशायां चरति इति । पल्लवं इव पा
च त अनन्तं च । मन हरति इति । न्यन युक्त

न मत्य ।

तस वारि पित्तघ्न तस वारि कफापहम् ।
तातस विदोषघ्न पुनस्तस विषोपमम् ॥

र्खोऽपि शोभते तावत् सभायां वस्त्रवेष्टित ।
वच्च शोभते मूर्खो यावत् किञ्चिन्न भाषते ॥

द्रुमे निहिता काचित् क्रिया फलवती भवेत् ।
व्यापारशतेनापि शुकवत् पाठ्यते बक ॥

ा घृणी त्वसन्तुष्ट क्रोधनो नित्यशङ्कित ।
भाग्योपजीवी च षडेते दुःखभागिन ॥

सारविषवृक्षस्य द्वे एव रसवत्फले ।
व्यामृतरसास्वादः संगम सुजनै. सह ॥

जसौख्य निरुन्धानो यो धनार्जनमिच्छति ।
र्थभारवाही च क्लेशस्यैव हि भाजनम् ॥

न प्रियवाक्सहित ज्ञानमगर्वं क्षमान्वितं शौर्यम् ।
त त्यागनियुक्तम् दुर्लभमेतच्चतुष्टय लोके ।

नाहूतो विशेद्यस्तु अपृष्टो बहु भाषते ।
त्मान मन्यते प्रीतं भूपालस्य स दुर्मति ।

णापि हरेणापि ब्रह्मणापि सुरैरपि ।
ल्लिखिता रेखा परिमार्ष्टुं न शक्यते ॥

थ मृ१ । विहगानां राजा । तापेन छिन्ना
श। भयम् । पत्रं एव आतानम् । समन्ता गोपा
र्गे गुण। निशायां चरति इति। पल्लवं इव पा
च त अनन्तं च। मन हरति इति । ः न्यत युक्त

न भत्य ।

तस्य वारि पित्तघ्न तस्य वारि कफापहम् ।
तातस्य विदोषघ्न पुनस्तस्य विषोपमम् ॥
र्खोऽपि शोभते तावत् सभायां वस्त्रवेष्टित ।
वच्च शीभते मू यावत् किञ्चिन्न भापते ॥
द्रव्ये निहिता काचित् क्रिया फलवती भवेत् ।
व्यापारशतेनापि शुकवत् पाठ्यते बक ॥
ा घृणी त्वसन्तुष्ट क्रोधनो नित्यशङ्कित ।
भाग्योपजीवी च षडेते दु खभागिन ॥
मारविषवृक्षस्य द्वे एव रसवत्फले ।
व्यामृतरसास्वादः संगम सुजनै. सह ॥
जसौख्य निरुन्धानो यो धनार्जनमिच्छति ।
र्थभारवाही च क्लेशस्यैव हि भाजनम् ॥
न प्रियवाक्सहित ज्ञानमगर्वं क्षमान्वितं शौर्यम् ।
त त्यागनियुक्तम् दुर्लभमेतच्चतुष्टय लोके ।
नाहूतो विशेद्यस्तु अपृष्टो बहु भापते ।
त्मान मन्यते प्रीतं भूपालस्य स दुर्मति ।
णापि हरेणापि ब्रह्मणापि सुरैरपि ।
ललिखिता रेखा परिमार्ष्टुं न शक्यते ॥

थ मृ। । विहगानां राजा। तापेन छिन्ना

श। भवम्। पत्रं एव आतानम्। समन्ता शोभा

र्शि गुण। निशायां चरति इति। पल्लवं इव पा

च त अनन्तं च। मन हरति इति। अन्यत् पुरु

न अन्य ।

तस्य वारि पित्तघ्न तस्य वारि कफापहम्।

तातस्य विदोषघ्न पुनस्तस्य विषोपमम् ॥

र्खोऽपि शोभते तावत् सभायां वस्त्रवेष्टित ।

त्वच्च शोभते मूर्खो यावत् किञ्चिन्न भाषते ॥

द्रुङ्गे निहिता काचित् क्रिया फलवती भवेत्।

व्यापारशतेनापि शुकवत् पाठ्यते बक ॥

ी घृणी त्वसन्तुष्ट क्रोधनो नित्यशङ्कित ।

भाग्योपजीवी च षडेते दु खभागिन ॥

सारविषवृक्षस्य द्वे एव रसवत्फले ।

व्यामृतरसास्वादः संगम सुजनैः सह ॥

जसौख्य निरुन्धानो यो धनार्जनमिच्छति ।

र्थभारवाही च क्लेशस्यैव हि भाजनम् ॥

न प्रियवाक्सहित ज्ञानमगर्वं क्षमान्वितं शौर्यम्।

त त्यागनियुक्तम् दुर्लभमेतच्चतुष्टय लोके ।

नाहूतो विशेद्यस्तु अपृष्टो बहु भाषते ।

त्मान मन्यते प्रीतं भूपालस्य स दुर्मति ।

णापि हरेणापि ब्रह्मणापि सुरैरपि ।

ल लिखिता रेखा परिमार्ष्टुं न शक्यते ॥

थ मृ१ । विहगानां राजा । तापेन खिन्न

श । भवम् । पत्रं एव आतानम् । समन्ता ोप।

र्गि गुण । निशायां चरति इति । पल्लवं इव पा

च ॅत अनन्तं च । मन हरति इति । २ न्यन युग

न सत्य ।

गतस्य वारि पित्तघ्न तप्तस्य वारि कफापहम् ।

तातस्य लिलोपघ्न पुनस्तस्य विषोपमम् ॥

र्खोऽपि शोभते तावत् सभायां वस्त्रवेष्टित ।

ावच्च शीभते मूर् ि यावत् किञ्चिन्न भाषते ॥

ाद्रङ्गे निहिता का चित् क्रिया फलवती भवेत् ।

व्यापारशतेनाि शुक्वत् पाठ्यते बक ॥

ा घृणी त्वसन्तुष्ट क्रोधनो नित्यशंि दत ।

ाग्योपजीवी च षडेते दु खभागिन ॥

ारविषवृक्षस्य द्वे एव रसवत्फले ।

ाव्यामृतरसास्वादः संगम सुजनै. सह ॥

ाजसौख्य निरुन्धानो यो धनार्जनमिच्छति ।

ार्थभारवाही च क्लेशस्यैव हि भाजनम् ॥

न प्रियवाक्सहित ज्ञानमगर्वं क्षमान्वितं शौर्यम् ।

ात त्यागनियुक्तम् दुर्लभमेतच्चतुष्टय लोके ।

ानाहूतो विशेद्यस्तु अपृष्टो बहु भाषते ।

ात्मान मन्यते प्रीतं भूपालस्य स दुर्मति ।

ाणापि हरेणापि ब्रह्मणापि सुरैरपि ।

ाट लिखिता रेखा परिमार्ष्टुं न शक्यते ॥

थ मू१ । विहगानां राजा । तापेन खिन्न
श। भवम् । पत्रं एव आतानम् । समन्ता गेप।
र्गि गुण। निशायां चरति इति। पल्लवं इव पा
च त अनन्तं च। मन हरति इति । ? न्यन यु

न सत्य ।

नतस्य वारि पित्तघ्न तस्य वारि कफापहम् ।
तातस्य विदोषघ्न पुनस्तस्य विषोपमम् ॥
र्खोऽपि शोभते तावत् सभायां वस्त्रवेष्टित ।
तावच्च शीभते मूर्ख यावत् किञ्चिन्न भाषते ॥
तृष्णे निहिता काचित् क्रिया फलवती भवेत् ।
व्यापारशतेनापि शुकवत् पाठ्यते बक ॥
र्गी घृणी त्वसन्तुष्ट क्रोधनो नित्यशङ्कित ।
भाग्योपजीवी च षडेते दु खभागिन ॥
मारविषवृक्षस्य द्वे एव रसवत्फले ।
व्यामृतरसास्वाद: संगम सुजनै. सह ॥
राजसौख्य निरुन्धानो यो धनार्जनमिच्छति ।
र्थभारवाही च क्लेशस्यैव हि भाजनम् ॥
न प्रियवाक्सहित ज्ञानमगर्वं क्षमान्वितं शौर्यम् ।
त त्यागनियुक्तम् दुर्लभमेतच्चतुष्टय लोके ।
नाहूतो विशेद्यस्तु अपृष्टो बहु भाषते ।
त्मान मन्यते प्रीतं भूपालस्य स दुर्मति ।
णापि हरेणापि ब्रह्मणापि सुरैरपि ।
लिखिता रेखा परिमार्ष्टुं न शक्यते ॥

थ मृ१ ।　　विहगानां राजा ।　　तापेन छिन्ना
श । भवम् ।　　पत्रं एव आतानम् ।　　समन्ता ओपा
र्शि गुण ।　　निशायां चरति इति ।　　पल्लवं इव पा
च ति अनन्तं च ।　मन हरति इति ।　　२ न्यन पुरुष

न सत्य ।

तस वारि पित्तघ्न तस वारि कफापहम् ।
तातस विदोषघ्न पुनस्तस विषोपमम् ॥

र्खोऽपि शोभते तावत् सभायां वस्त्रवेष्टित ।
तवच्च शोभते मूर्ख यावत् किञ्चिन्न भाषते ॥

द्रङ्गे निहिता काचित् क्रिया फलवती भवेत् ।
व्यापारशतेनापि शुकवत् पाठ्यते बक ॥

ी घृणी त्वसन्तुष्ट क्रोधनो नित्यशङ्कित ।
भाग्योपजीवी च षडेते दु खभागिन ॥

ंसारविषवृक्षस्य द्वे एव रसवत्फले ।
काव्यामृतरसास्वादः संगम सुजनै. सह ॥

राजसौख्य निरुन्धानो यो धनार्जनमिच्छति ।
र्थभारवाही च क्लेशस्यैव हि भाजनम् ॥

न प्रियवाक्सहित ज्ञानमगर्वं क्षमान्वितं शौर्यम् ।
त त्यागनियुक्तम् दुर्लभमेतच्चतुष्टय लोके ।

नाहूतो विशेद्यस्तु अपृष्टो बहु भाषते ।
त्मान मन्यते प्रीतं भूपालस्य स दुर्मति ।

ष्णापि हरेणापि ब्रह्मणापि सुरैरपि ।
लिखिता रेखा परिमार्ष्टुं न शक्यते ॥

थ मृ१ । विहगानां राजा । तापेन छिन्न

श । भवम् । पत्रं एव आतनतम् । समन्ता ोपा

ूर्ति गुण । निशायां चरति इति । पल्लवं इव पा

चु ात अनन्तं च । मन हरति इति । ३ न्यन सून

न सत्य ।

तस्य वारि पित्तघ्न तस्य वारि कफापहम् ।
तातस्य विदोषघ्न पुनस्तस्य विषोपमम् ॥

र्खोऽपि शोभते तावत् सभायां वस्त्रवेष्टित ।
ावच्च शोभते मू ं यावत् किञ्चिन्न भाषते ॥

ात्रगे निहिता काचित् क्रिया फलवती भवेत् ।
व्यापारशतेनापि शुकवत् पाठ्यते बक ॥

ा घृणी त्वसन्तुष्ट क्रोधनो नित्यशं दत ।
ाग्योपजीवी च षडेते दु खभागिन ॥

ारविषवृक्षस्य द्वे एव रसवत्फले ।
ाव्यामृतरसास्वादः संगम सुजनै. सह ॥

ाजसौख्य निरुन्धानो यो धनार्जनमिच्छति ।
ार्थभारवाही च क्लेशस्यैव हि भाजनम् ॥

न प्रियवाक्सहित ज्ञानमगर्वं क्षमान्वितं शौर्यम् ।
ात त्यागनियुक्तम् दुर्लभमेतच्चतुष्टय लोके ।

नाहूतो विशेद्यस्तु अपृष्टो बहु भाषते ।
त्मान मन्यते प्रीतं भूपालस्य स दुर्मति ।

ृणापि हरेणापि ब्रह्मणापि सुरैरपि ।
ाट लिखिता रेखा परिमार्ष्टुं न शक्यते ॥

थ मृ । विहगानां राजा । तापेन खिन्न
श । भयम् । पत्रं एव आतानम् । समन्ता भा
शि गुण । निशायां चरति इति । पल्लवं इव पा
ल त अनन्तं च । मन हरति इति । अन्यत पु

न सत्य ।

ातस्य वारि पित्तघ्न तस्य वारि कफापहम् ।
तातस्य विदोषघ्न पुनस्तस्य विषोपमम् ॥
र्खोऽपि शोभते तावत् सभायां वस्त्रवेष्टित ।
ावच्च शोभते मू यावत् किञ्चिन्न भाषते ॥
ात्रगे निहिता काचित् क्रिया फलवती भवेत् ।
व्यापारशतेनापि शुकवत् पाठ्यते बक ॥
ा घृणी त्वसन्तुष्ट क्रोधनो नित्यशङ्कित ।
भाग्योपजीवी च षडेते दु खभागिन ॥
ारविषवृक्षस्य द्वे एव रसवत्फले ।
ाव्यामृतरसास्वादः संगम सुजनै. सह ॥
ाजसौख्य निरुन्धानो यो धनार्जनमिच्छति ।
ार्थभारवाही च क्लेशस्यैव हि भाजनम् ॥
न प्रियवाक्सहित ज्ञानमगर्वं क्षमान्वितं शौर्यम् ।
त त्यागनियुक्तम् दुर्लभमेतच्चतुष्टय लोके ।
ाहूतो विशेषस्तु अपृष्टो बहु भाषते ।
त्मान मन्यते प्रीतं भूपालस्य स दुर्मति ।
णापि हरेणापि ब्रह्मणापि सुरैरपि ।
ाट लिखिता रेखा परिमार्ष्टुं न शक्यते ॥

थ मृ१ । विहगानां राजा । तापेन छिन्न

श । भवम् । पत्रं एव आतानम् । समन्ता भाग

र्शि गुण । निशायां चरति इति । पल्लवं इव पा

च त अनन्तं च । मन हरति इति । ऽन्यन सूत्र

न सत्य ।

नतस्य वारि पित्तघ्न तस्य वारि कफापहम् ।
तातस्य विदोषघ्न पुनस्तस्य विषोपमम् ॥

र्खोऽपि शोभते तावत् सभायां वस्त्रवेष्टित ।
त्वच्च शोभते मू ि यावत् किञ्चिन्न भाषते ॥

द्रव्ये निहिता काचित् क्रिया फलवती भवेत् ।
व्यापारशतेनापि शुकवत् पाठ्यते बक ॥

ी घृणी त्वसन्तुष्ट क्रोधनो नित्यशङ्कित ।
भाग्योपजीवी च षडेते दु खभागिन ॥

सारविषवृक्षस्य द्वे एव रसवत्फले ।
व्यामृतरसास्वाद: संगम सुजनै. सह ॥

जसौख्य निरुन्धानो यो धनार्जनमिच्छति ।
र्थभारवाही च क्लेशस्यैव हि भाजनम् ॥

न प्रियवाक्सहित ज्ञानमगर्वं क्षमान्वितं शौर्यम् ।
त त्यागनियुक्तम् दुर्लभमेतच्चतुष्टयं लोके ।

नाहूतो विशेषस्तु अपृष्टो बहु भाषते ।
त्मान मन्यते प्रीतं भूपालस्य स दुर्मति ।

णापि हरेणापि ब्रह्मणापि सुरैरपि ।
लिखिता रेखा परिमार्ष्टुं न शक्यते ॥

a. ഉപാന്ത്യഹ്രസ്വത്തിന്നു ഗുണം വരും.

b ഉത്തമപുരുഷനിൽ അന്ത്യസ്വരത്തിന്നും ഉപ
കാരത്തിന്നും വൃദ്ധി വികല്പമായും പ്രഥമപുരുഷനി
യും വരുന്നു.

c. മദ്ധ്യമപുരുഷനിൽ അന്ത്യസ്വരത്തിന്നു ഗുണം,
ന്ത്യമായ അകാരത്തിന്നു മാററം വരുന്നതല്ല.

d b. വൃദ്ധി വരാത്തിടത്തു ഗുണം വരും.
भू എന്ന ധാതുവിന്നു ദ്വിത്വം വന്നാൽ बभूव् എന്ന

बभूव	बभूवतुः	बभूवुः
बभूविथ	बभूवथुः	बभूव
बभूव	बभूविव	बभूविम

ए. गद् —ग-गद् अ 31a. जगद् अ 31d. जगाद् अ 66b
जगाद, जगद 66b.

7. ലിട്ടിന്നു പ്രത്യേകമായുള്ള സേട് അനിട് വ്യ
ഴെ ചേക്കുന്ന ശ്ലോകംകൊണ്ടു വിവരിക്കുന്നു.

अजन्तोऽकारवान् वा यः
तास्यनिट थलि वेडयम् ।
ऋदन्त ईदृङ्नित्यानिट्
क्राद्यन्यो लिटि सेड् भवेत् ॥

a. कृ सृ भृ वृ स्तु द्रु स्तु श्रु എന്നീ എട്ടു ധാതുക്കൾക്ക
ആഗമം വരികയില്ല. ശേഷം ധാതുക്കൾക്കു അ

അജന്തമോ അകാരമുള്ളതോ ആയ അനിട്ടു

ः· चकथं 66c· 67a उ· पु· ए चकार, चकर 66b, d
ा-प्र·पु ए — इ इ अ-इ ऐ अ 66b इय ऐ अ 65a· इय आ
इयाय । ईयतुः । ईयुः । 65c· । चक्रे । चकृषे

68. ഇകാരാഗമം വരാത്ത ध्वे അതിന്നുമുമ്പിൽ
ദീർഘമോ ആയ അകാരം ഒഴികെയുള്ള സ്വരം വ
എന്നായി മാറുന്നു. അന്തഃസ്ഥങ്ങളും ഹകാരവും ക
ന ഇകാരാഗമത്തോടുകൂടിയ 'ध्वे' വികല്പേന 'ढ्वे' ാ
റുന്നു. चकृढ्वे । लिलिहिध्वे, लिलिहिढ्वे ।

69. ऋകാരത്തിലും സംയോഗപൂർവ്വമായ ഋകാര
ിക്കുന്ന ധാതുക്കളുടെയും जागृ ऋ എന്നീ ധാതുക
ന്ത്യമായ ഋകാരത്തിന്ന് അബലപ്രത്യയങ്ങൾ പ
ം ഗുണം വരും.

स्मृ सस्मर्थ 67c. सस्मरिव· सस्मरिम । 67a, 69.

0 a य् व् र् എന്നിവ യഥാക്രമം इ उ ऋ എന്നായി
ന്ന സംപ്രസാരണമെന്നു പറയുന്നു.

b· സംപ്രസാരണത്തിൽനിന്നു പരമായ അച്

c· സംയോഗത്തിൽ ഒന്നിലധികം ഹല്ല് സംപ്ര
രാവുന്നതാണെങ്കിൽ പരത്തിന്നു മാത്രമേ വരികയുള്ളൂ.

1. a. वच् यज् वप् वह् वस् ह्वे वद् स्वप् ग्रह् व्यध् എ
ൾക്കു ലിട്ടിലെ അബലപ്രത്യയങ്ങൾ പരമാകുമ്പോ
സാരണം വരും.

b ലിട്ടിൽ സബലപ്രത്യയങ്ങൾ പരമാകുമ്പോൾ

प्र पु॰ द्वि॰ उ उच्+अतुः 71a, ऊचतुः। ऊचुः।

72 a ആകാരാന്തധാതുക്കളുടെ * प्र पु॰ ए॰ വചന
[ए वചനത്തിലും ലിട് പ്രത്യയം औ എന്നാകുന്നു.

b അജാദികളായ അബലപ്രത്യയങ്ങളോ इ എ
ം വന്ന പ്രത്യയങ്ങളോ പരമാകുമ്പോൾ ധാതുവിന്റെ
ആകാരം ലോപിക്കും.

या- ययौ ययतुः ययुः

73. ലിട്ടിൽ അഭ്യാസത്തിൽനിന്നു പരമായ जि
ന്റെ ജകാരം ഗകാരമായും हि ധാതുവിന്റെ ഹകാരം
ും चि ധാതുവിന്റെ ചകാരം വികല്പേന കകാരമാ
.

जिगाय। जिग्यिव। जिघाय। चिकाय, चिचा

74. a गम् हन् जन् खन् घस्—ഇവയുടെ ഉപധ
യ അബലപ്രത്യയം പരമാകുമ്പോൾ ലോപിക്കുന്നു.

b. അഭ്യാസത്തിൽനിന്നു പരമാകുമ്പോൾ हन्
ന്റെ ഹകാരം ഘകാരമായി മാറുന്നു.

जगाम जग्मतुः जग्मुः। जगमिथ-जगन्थ 67b।
जघान जघ्नतुः जघ्नुः। जघनिथ-जघन्थ 67b।
जज्ञे जज्ञाते जज्ञिरे।
चखान चख्नतुः चख्नुः।
जघास जक्षतुः जक्षुः।

---

* ആർധധാതുകപ്രത്യയം പരമാകുമ്പോൾ ധാതുക്കളു
യ ... ...

... इ अव्ययम (नित्य मा...) ...
ി മാറുന്നു. अधिजगे ।

76. सृज् दृश् എന്നിവകു थ പ്രത്യയത്തിനുമുമ്പിൽ इ
ം വികല്പേന വരും. इ വരാത്തപക്ഷം ഇവയുടെ ऋ
ായി മാറുന്നു.

ससर्जिथ–सस्रष्ठ 76, 59. ददर्शिथ–दद्रष्ठ 76, 59.
पप्रच्छिथ–पप्रष्ठ 67 b ।

77. ऋകാരം ഉപാന്ത്യമായിട്ടുള്ള അനിട്ട ധാതുക്കളു
थ പരമാകുമ്പോൾ വികല്പേന र എന്നായി മാറും.

दृप्—दद्रप्थ ददर्प्थ ददर्पिथ etc.

കാണിക്കുന്നവയുടെ പ്രക്രിയ കാണിക്കുക.

मुमुदिषे	ददुः	ऊचुः
विविशिव	जघ्नुः	जिग्यिव
युयुधे	बुबुधिरे	जग्राह
ईयुः	चकृम	तस्थुः
जज्ञौ	बुबोध	मुमुदिमहे

ങ്ങൾ കാണിച്ച് ഇവയുടെ ലിട്ടിലെ രൂപങ്ങൾ എഴു

खन्	वस	गम्	वा	हा
वद्	यज्	स्मृ	भृ	मा

दुदोह गां स यज्ञाय सस्याय मघवा दिवम् ।
संपद्विनिमयेनोभौ दधतुर्भुवनद्वयम् ॥
असंभवं हेममृगस्य जन्म तथापि रामो लुलुभे मृगाय ।
प्रायः समापन्नविपत्तिकाले धियोपि पुंसां मलिना भवन्ति ॥
[illegible] ।

भवने भवने कृष्णं गायन्त्यो मधुरस्वराः ।
चक्रुर्घोषविलासिन्यः सलीलं पिष्टकुट्टनम् ॥
घ्राणप्रीतिकरो दिक्षु पवनेन प्रसारितः ।
ववृधे सुरभिर्गन्धो घृतश्रपणसंभवः ॥
सूपसौरभशालिन्यो योषिज्जनसमाकुलाः ।
चक्रुर्मनसि कृष्णस्य प्रीतिं रन्धनभूमयः ॥
अलं वः परितापेन दृष्टो दामोदरो मया ।
ममास्ते मनसीत्युच्चैः काचिदूचे ससंभ्रमम् ॥

മഹാഭാഗവതനായ ഭരതമഹാരാജാവ് വളരെ കാ
ൽ വാത്സല്യത്തോടും ധർമ്മത്തോടുംകൂടി ഈ രാജ്
ു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഭരണകാലത്തിൽ എല്ലാംകൊ
മാണ്ടിരുന്ന ഈ രാജ്യം അന്നുമുതൽ ഭാരതവർഷം എ
മായി. അദ്ദേഹം അനേകം യാഗങ്ങളും മററും ചെ
ർ മനഃശുദ്ധിയും നേടി. ഏകാന്തവാസംകൊണ്ടു
സാക്ഷാൽകാരം സാദ്ധ്യമാകയുള്ളു എന്നു അദ്ദേഹ
കി. അതുകൊണ്ട് രാജ്യം പുത്രന്മാരെ ഏല്പിച്ച്
മത്തിൽ ചെന്നു തപസ്സു ചെയ്തുതുടങ്ങി ആ ആശ്ര
ട്ടത്തുകൂടി ഒരു നദി പ്രവഹിച്ചിരുന്നു ഒരു ദിവസം
ർ ആ നദിയിൽ ഇറങ്ങിയ അദ്ദേഹം ഒഴുക്കിൽ പെ
ട്ടിയെ ആശ്രമത്തിൽ കൊണ്ടുവന്നു സ്വന്തം പുത്രനെ
ളർത്തി. വാത്സല്യംനിമിത്തം അദ്ദേഹം ഒരിക്കലും
വിട്ടുപിരിഞ്ഞിരുന്നില്ല. ഒടുവിൽ ആ മാൻകുട്ടി
ിചാരിച്ചുകൊണ്ടു കാലധർമ്മം പ്രാപിച്ചതുകൊണ്ട
മൃഗമായി ജനിച്ചു. എങ്കിലും ഭഗവദനുഗ്രഹ
കഥ മനസ്സിലാക്കുവാൻ സാധിച്ചതുകൊണ്ട് മാന
പുലഹാശ്രമത്തിൽ ചെന്ന് ഉണങ്ങിയ ഇലയും
ഈശ്വരനെത്തന്നെ സദാ ധ്യാനിച്ചിരുന്നു. ഈശ്വ

78. ധാതുവിന്റെ അകാരം അസംയുക്തഹല്ലുകള്ള
ിലിരിക്കുകയും അഭ്യാസത്തിൽ ധാതുവിന്റെ ഹല്ല്
വരുവാൻ യോഗ്യതയില്ലാതരിക്കുകയും ചെയ്യുന്നാ
കാരം, അബലപ്രത്യയങ്ങളോ സേട്ടായ ഥ പ്രത്യ
മ്പോൾ ഏ കാരമായി മാറുന്നതും അഭ്യാസത്തിന്നു
തുമാകുന്നു.

ततान तेनतुः तेनुः । तेनिथ ।

ഭണ് എന്നതിന്റെ അഭ്യാസത്തിലെ ഭ കാരം ब
ി बभाण എന്നാകുന്നതുകൊണ്ടു മേൽനിയമം ഉ
കമല്ല. बन्ध् नन्द् व्रज् മുതലായവയിൽ സംയുക്തഹല്ല്
ഈ മാററംവരുന്നതല്ല.

बबन्धतुः । ननन्दतुः । वव्रजतुः ॥

9. तॄ फल भज् त्रप् राध् हिंसायां എന്നിവക്കു് എ
പങ്ങൾ നിത്യമായും भ्रम् त्रस् राज् भ्राज् ഇവക്കു് വി
ം. ततार तेरतुः तेरुः । ।

बभ्राम { बभ्रमतुः बभ्रमुः
भ्रेमतुः भ्रेमुः }

). വകാരാദികളായ ധാതുക്കൾക്കും शस् दद् എ
)ത്വാഭ്യാസലോപങ്ങൾ വരുന്നതല്ല. ववमतुः ववमुः
. द्रुह् मुह्, स्नुह्, स्निह् ഇവയുടെ ഹകാരം
ായാലും അനുനാസികങ്ങളും അന്തഃസ്ഥങ്ങളും ഒ
ല്ല് പരമായാലും ढ् എന്നായി വികല്പേന മാറു
എന്നായി മാറാത്തപക്ഷം ढ् എന്നായി മാറുന്നത
പ്രത്യയം പരമാകുമ്പോൾ വികല്പേന സേട് ആ

ഹല്ലുമുള്ളതും ആയ ധാതുവിന്റെയും അശ് (പ. ഗ.) എ
ന്റെയും, ഋകാരാദിയും ഹല്ലുള്ളതും ആയ ധാതുവിന്റെ
ാസത്തിന്നശേഷം നു എന്നു ചേൎക്കണം.

b. അഭ്യാസത്തിൽ ശേഷിച്ച അ കാരം ദീൎ
ഘം വേണം.

आनर्च आनर्चतुः आनर्चुः । आनृजे आनृजाते आनृजिरे

83. a. ഇകാരം മുതലുള്ള സ്വരങ്ങളിൽ ആരംഭി
ക്കുന്നവയിൽ ഒരു ഗുരുവുണ്ടെങ്കിൽ അവയുടെ ലിട് രൂപ
ാതുക്കളോടു ആമ് എന്നു ചേൎത്തതിൽ പിന്നെ
ादि:) ഇവയുടെ ലിട് രൂപങ്ങൾ ചേൎത്തിട്ടാണ്
ഋച്ഛ് ധാതുവിന്നു ഇതു ബാധകമല്ല.

b. ദീൎഘമായ സ്വരത്തിന്നും സംയോഗം പ
ഹ്രസ്വത്തിന്നും ഗുരുവെന്നു പേർ.

c. ധാതു പരസ്മൈപദിയാണെങ്കിൽ കൃ ധാതുവി
സ്മൈപദരൂപവും ആത്മനേപദിയാണെങ്കിൽ ആത്മ
ം ആണ് ചേൎക്കേണ്ടതു്. ഭൂ, അസ് എന്നിവ പരസ്മൈ
യാൽ ഏതു ധാതുവിനോടും ഇവയുടെ പരസ്മൈ
ം തന്നെയാണ് ചേൎക്കുന്നതു്.

एधाञ्चक्रे एधाम्बभूव एधामास ।

d. ദശമഗണധാതുക്കളുടെയും ഹേതുണിജന്ത
നാദ്യന്തധാതുക്കളുടെയും ലിട് രൂപങ്ങൾ, അംശ
പത്തു് ക്രാദികളുടെ ലിട് രൂപങ്ങൾ ചേൎത്തിട്ടാണ്
ന്നതു്.

D· मा ह्वा भृ हु എന്നീ ജുഹോത്യാദിഗണധാതുക്കളുടെ
ങ്ങൾ ആ ഗണത്തിൽ പറഞ്ഞപോലെ ദ്വിത്വാദികാ
ആമ് ചേർത്താണ് ഉണ്ടാകുന്നത്. ഇത് വികല്പമ്

C· आम् എന്നതു विद् ധാതുവൊഴിച്ചു മറ്റെതിനും
ം സബലമാകുന്നു.

5 । विदांचकार, विवेद । बिभरांचकार । बिभयाञ्चकार—f

5. കർമ്മത്തിലും ഭാവത്തിലും ലിട്ടിൽ, ലിട്ടിന്റെ
മങ്ങൾ അനുസരിച്ച് പദവിഭാഗം ഗണിക്കാതെ
ഉക്കളോടും कृ भू अस् എന്ന അനുപ്രയോഗധാതു ദേ
വയോടും ആത്മനേപദപ്രത്യയം ചേർത്തുകൊള്ളുക.

പ്രക്രിയ കാണിക്കുക.

आनर्हुः शेकुः कारयामासुः मुमोच
पीडयाञ्चक्रुः नेमुः विदधिरे शशंसुः
कथयामासतुः ससञ्ज सुष्वाप आशश्वास

) त्रस् क्रुश् नश् प्रच्छ श्रु ज्ञा ഇവയുടെ ലിട്ടിലെ രൂപ
ങ്ങൾ കാണിച്ച് എഴുതുക.

मै निजस्पर्शपवित्रिताय दैत्याय दत्वा पदमुत्तमं स्वम् ।
मप्यकृत्वेव स तत्र भूयश्चिक्रीड मित्रेण जनेन साकम् ॥
तं न भेदि श्वसितं न शीघ्रं मुकुन्द ! न स्वेदि मुखं त्वदीयम्
वेक्रिया काचन संयतीति संस्तूय देवाः कुसुमान्यवर्षन् ॥
ऽन नन्दस्य सुतेन दैत्ये निपातिते पर्वतसन्निकाशे ।
ऽपूर्वं क्वचिदद्भुतं तत् दृष्ट्वा विनेदुर्ननृतुश्च गोपाः ॥
हन्त्यस्सरसीरुहाक्ष्यः प्रदीपगर्भन्तपनीयपात्रम् ।
क्वणत्काञ्चनकङ्कणैस्त्वं नीराजयामासुरुदारवेषाः ॥

निद्रागृहं कोमलतूलतल्पं गत्वा च सुष्वाप सुखेन शौरिः
प्रससाद जलं नभश्च सद्यः प्रचकाशे रजनीकरः स्मरश्च ।
परितः पथिकांगनाश्च कार्श्यं दधिरे सैकतपाण्डरप्रकाशाः ॥

ംഗിരസ്സ് എന്ന ബ്രാഹ്മണൻെറ ഒട്ടവിലത്തെ പു
ായനെന്ന പേരിൽ നാം അറിയുന്ന ആ മഹാത്മാ
മുപേക്ഷിച്ച രാജൎഷിയായ ഭരതനാകുന്നു. മോക്ഷ
ശമായി കരുതിയിരുന്ന അദ്ദേഹം ഭഗവൽപ്രസ
ൻെറ മുൻജന്മങ്ങളെ മനസ്സിലാക്കി വിജനത്തിൽ
ൻ ആഗ്രഹിച്ചു. അതുകൊണ്ട് താൻ ഉന്മ
ാ ആണെന്നു നടിച്ചു. അദ്ദേഹത്തെ അംഗിരസ്സ്
പഠിപ്പിച്ചുവെങ്കിലും ഭരതൻ പഠിച്ചില്ല. അദ്ദേ
നത്തിൽ മാത്രമേ മനസ്സ് വെച്ചിരുന്നുള്ളു. അംഗി
പുത്രന്റെ വേദാദികൾ പഠിക്കുന്നതിലുള്ള അശ്രദ്ധ
നനിച്ചുകൊണ്ടുതന്നെ കാലധർമ്മം പ്രാപിച്ചു. അ
ിൽപിന്നെ ജ്യേഷ്ഠന്മാർ അദ്ദേഹത്തെ കൃഷി പ്ര
ഏല്പെട്ടുത്തി. അദ്ദേഹം എന്തുചെയ്യുമ്പോഴും ഇ
ന്ന ധ്യാനിച്ചിരുന്നു. ഒരിക്കൽ വയൽ കാത്തിരു
ത്ത ഒരു ദുഷ്ടൻ ഭദ്രകാളിക്കു ബലികഴിപ്പാൻ പ
പോയി. കാളി ആ ദുഷ്ടനെ വധിച്ചു അദ്ദേഹത്തെ
ച്ചു. ആ അവസരത്തിൽ പല്ലക്കിൽ കയറി ആ
രുന്ന രഹൂഗണൻ എന്ന രാജാവ് തൻെറ പല്ലക്കു
ആ മഹാത്മാവിനോടു കല്പിച്ചു. രാജാവ് അദ്ദേ
യാഗ്യത മനസ്സിലാക്കിയില്ല. അതുകൊണ്ടു പല്ലക
തുക്കെ നടക്കുന്ന അദ്ദേഹത്തെ അധിക്ഷേപിച്ചു
നീട്ട മഹാനാണെന്നറിഞ്ഞു മാപ്പു ചോദിച്ചു.
തനായ ജഡഭരതൻ രഹൂഗണന്നു തത്വോപദേശം

लुङ् (Aorist) भूते ।

First variety.

86. गा स्था दा धा पा(पाने) इ * എന്നീ ചില ധാതു
വകുപ്പിലെ ലങ്ങ്പ്രത്യയങ്ങൾ മാത്രം ചേൎത്ത് ലു
ങ്ങൾ ഉണ്ടാക്കുന്നു. എന്നാൽ ഇവയുടെ प्र. पु. ब. प्र
ന്നാകുന്നു. उस् പരമാകുമ്പോൾ ധാതുവിന്റെ ആ
ലോപിക്കും.

अगात् अगाताम् अगुः । अदुः ।

7. भू ധാതുവിന്റെ ലുങ്ങ്രൂപം ഒന്നാംവകുപ്പി
ത്യയങ്ങൾ ചേൎത്തുതന്നെതാണുണ്ടാക്കുന്നത്. അജ
ൾക്കുമുമ്പിൽ व् എന്നാഗമം വരുന്നതുമാണ്.

अभूत् अभूताम् अभूवन् ।

II Variety.

8. I ചില ധാതുക്കളോട് अ ചേൎത്തതിന്നുശേഷം ഒ
ലെ ലങ്ങ്പ്രത്യയങ്ങൾതന്നെ ചേൎത്ത് ലുങ്ങ്രൂപ
ന്നു. अपुषत् । अशकत् अगमत् etc.

इ ലുങ്ങിൽ गा എന്നായി മാറും.

പാണിനീയധാതുപാഠത്തിൽ इङ् എന്നക്ഷരമോ इ

III Variety

89. അ ചേക്കുകയും ധാതുവിന്നു ദ്വിത്വം വരുത്തുക ഒന്നാംവകുപ്പിലെ ലങ് പ്രത്യയങ്ങൾ ചേൎത്തു (ദ്വിത.) ലുങ് രൂപങ്ങൾ ഉണ്ടാക്കുന്നു. श्रि द्रु स्रु എന്നി തിയിൽ പ്പെടുന്നു.

अशिश्रियत् अदुद्रुवत् । असुस्रुवत् ।

90. ദശമഗണധാതുക്കളുടെയും ണിജന്തങ്ങളുടെയും ങ്ങൾ ' ഉണ്ടാക്കുംപ്രകാരം—ദ്വിത്വം വരുത്തുന്നതി ശേഷവിധി—

(a) अय्—ലോപിക്കും.

(b) ഉപാന്ത്യസ്വരത്തെ ഹ്രസ്വമാക്കണം.

(c) അഭ്യാസത്തിലെ അ എന്നതു ഇ ആവുകയും ദീൎഘമാവുകയും ചെയ്യും. अबीभवत् । अचूचुरत् ।

91. ദശമഗണത്തിൽ അകാരാന്തമായി പഠിച്ചിട്ടുള്ള ധാതുക്കളുടെ അഭ്യാസത്തിൽ അ എന്നതു ഇ ആകയില്ല.

अचकथत् । अररचत् ॥

IV Variety.

ഈ ജാതിയിൽ സേട്ടു ധാതുക്കൾ മാത്രമെ പെടുന്നുള്ളൂ. ൽ ചേരുന്ന പ്രത്യയങ്ങൾ.

पर·		आत्म·		
इषम्	इषुः	इष	इषाताम्	इष
इषम्	इष	इषाः	इषाथाम्	इष

(a) ഹ്രസ്വമായാലും ദീർഘമായാലും അന്ത്യമായ
എന്നിവയ്ക്കു് വൃദ്ധി വരും. अलावीत्।

(b) र् ल् എന്നിവയിൽ അവസാനിക്കുന്ന
ടെയും वद् व्रज् എന്നിവയുടെയും ഉപാന്ത്യമായ
നും വൃദ്ധി വരുന്നു. अचारीत् ॥ अफालीत् ॥ अवादीत् ॥

(c) ഉപാന്ത്യഹ്രസ്വങ്ങൾക്കും जागृ എന്നതിനെ
തിന്നും ഗുണം വരും. असेवीत् असेविष्टाम् असेविषुः ॥

(d) ഹലാദിയും र् ल् എന്നിവയൊഴിച്ചുള്ള വ
ാനിക്കുന്നതും ആയ ധാതുവിന്റെ ലഘുവായ അകാ
കല്പേന വൃദ്ധിവരും.

अगादीत्	अगादिष्टाम्	अगादिषुः
अगदीत्	अगदिष्टाम्	अगदिषुः

3. यम् रम् नम् ഇവയ്ക്കും * ആകാരാന്തധാതുക്കൾക്ക
ത്യയങ്ങൾക്ക മുമ്പിലായി स् എന്നാഗമം വരുന്നു.
ð സേട്ടുകളും ആകുന്നു. अरंसीत् ॥ अयासीत् ॥ अपासीत् ॥

ए ऐ ओ അന്തങ്ങളായ ധാതുക്കൾ ആർധധാതുക
മാകുമ്പോൾ ആകാരാന്തങ്ങളായി മാറുന്നതും അ

94. ആത്മനേപദപ്രത്യയങ്ങൾ പരമാകമ്പോ
സ്വരത്തിന്നും ഉപാന്ത്യഹ്രസ്വത്തിന്നും ഗുണം വരും.
അലവിട്ട ॥ 68-ാം നിയമത്തിൽ പറഞ്ഞ കാൎയ്യം ലൃ
എന്നതിന്നും വരുന്നു. अलविढ्वम् । अलविध्वम् ।

V Variety.

ഈ ജാതിയിൽ അനിട്ടധാതുക്കൾ മാത്രമേ വ
അവയിൽ ചേരുന്ന പ്രത്യയങ്ങൾ —

पर·			आत्म.		
सीत्	स्ताम्	सुः	स्त	साताम्	सत
सीः	स्तम्	स्त	स्थाः	साथाम्	ध्व
सम्	स्व	स्म	सि	स्वहि	स्म

95. ഈ പരസ്മൈപദപ്രത്യയങ്ങൾ പരമാകു
വിന്റെ സ്വരത്തിന്ന വൃദ്ധിവരും.

अनैषीत् अनैष्टाम् अनैषुः

96. a) ആത്മനേപദപ്രത്യയങ്ങൾ പരമാകമ്പോൾ
ാ അന്ത്യസ്വരത്തിന്ന ഗുണം വരും. ഋകാരത്തിന്ന വ

अनेष्ट अनेषाताम् अनेषत

b ഹ്രസ്വസ്വരത്തിന്നശേഷം വരുന്ന स्त स्थाः ഇ
കാരം ലോപിക്കും.

अहृत अहृषाताम् अहृषत । अहृढ्वम् ॥

c) ആത്മനേപദത്തിൽ दा स्था धा ഇവയുടെ ആ
മായി മാറുന്നു. अदित अदिषाताम् अदिषत ॥

VI Variety.

97. * श्रि षि स्रि ह्रि എന്നിവയിൽ അവസാനിക്കുകയു
യി ह्र ड ऋ എന്നിവ ഉണ്ടായിരിക്കുകയും ചെയ്യുന്ന
ളുക്കളോടു ചേരുന്ന ലുങ് പ്രത്യയങ്ങൾ—

प॰		आत्म.		
सताम्	सन्	सत	साताम्	स
सतम्	सत	सथाः	साथाम्	स
साव	साम	सि	सावहि	स

अलिक्षत् । ।अलिक्षत॥

8· स्पृश् मृश् कृष् ഇവ വികല്പേന ഈ വിഭാഗത്തി
मस्प्राक्षीत् — अस्पृक्षत ॥

9. a) കർമ്മണിപ്രയോഗത്തിലും ഭാവേപ്രയോഗ
· प्र पु· പ്രത്യയം इ എന്നാകുന്നു. ഇതു പരമാകുമ്പോ
ിന്റെ അന്ത്യസ്വരത്തെന്നും ഉപാന്ത്യമായ अ കാരത
ിക്കുന്നു. മറ്റ് ഉപാന്ത്യഹ്രസ്വങ്ങൾക്കു ഗുണം വര
· अकारि ॥ अशोचि ॥

b· ഈ इ എന്ന പ്രത്യയം പരമാകുമ്പോൾ ധാ
രന്ത്യമായ आ കാരത്തിന്നു പിമ്പിൽ य् ആഗമമായി
ുന്നു. अपायि ॥

c· കർമ്മണിപ്രയോഗത്തിൽ ബാക്കിയുള്ള പ്ര
ാതു സേട്ടോ അനിട്ടോ എന്നു നോക്കി അതാതിന്നു
ട आत्म· പ്രത്യയങ്ങൾതന്നെ ചേക്കണം. ഭാവേപ്ര
പ്രഥമ പുരുഷൈകവചനമൊഴികെ ബാക്കിയുള്ള
ൾ വരുന്നതുമല്ലല്ലോ.

i) പ്രക്രിയ കാണിക്കുക, IV

अचारिषम्	अनैष्म	अलिक्षत	अत्याक्षीत्
अलविष्वम्	अकार्ष्टाम्		अधाक्षीत्
अपासिषुः	अवाप्सम्	प्राविक्षन्	अरौत्सीत्
अशोचिषत	अभूवम्	असविष्ट	अफालीत्

ii) कृ എന്ന ധാതുവിന്റെ ലുങ്ങിലെ രൂപങ്ങൾ
ദശം കാണിച്ചെഴുതുക.

गते तपोधने तस्मिन् कंसः कम्पितमानसः ।
अक्रूरमानिनायाशु तं जगाद च सादरम् ॥

अरातिमवनौ जातं अश्रौषं कन्यकामुखात् ।
नाज्ञासिषमितःपूर्वं क्वासावास्त इति स्फुटम् ॥

नारदादवगच्छामि नन्दगोपसुतं रिपुम् ।
तमानेतुमुपायेन त्वमेव क्षमसे परम् ॥

आरुह्य रथमक्रूरः पुरात् प्रमुदितो ययौ ।
ददर्श च पदं शौरेः पताकाशतशोभितम् ॥

तमागतमाकर्ण्य मुदितो भक्तवत्सलः ।
प्रत्युजगाम गोविन्दः सहितः सीरपाणिना ॥

रचिताञ्जलिरक्रूरो भक्त्या परवशीकृतः ।
बाष्पगद्गदया वाचा व्याजहार श्रियः पतिम् ॥

इह प्रेषयता राज्ञा कृतं मे सुकृतं महत् ।
यदालोकिषि नाथ त्वा—मवाङ्मनसगोचरम् ॥

युवां वीरौ परिज्ञाय धनुर्यज्ञमुपस्थितम् ।
आह्वयत्यनुसन्धातुं मन्मुखेन महीपतिः ।

इति श्रुत्वा तदालापं विनयं दर्शयन् मखे ।

नहि लोकद्वयोऽप्यस्ति राजाज्ञालंघिनो गतिः ।
इति सर्वान् समादिश्य सुहृदः प्रीतचेतसः ।
अक्रूरेण सहानैषीत् शेषमह्नः कथाशतैः ॥

अधिरात्रि शयानेषु गोपेषु तटिनीतटे ।
अग्रासि नन्दगोपोसौ दन्दशूकेन केनचित् ॥
नन्दे भुजंगमग्रस्ते खिन्दाना गोपमण्डली ।
सत्वरं ग्रस्यमानाभूत् सोध्वसेन गरीयसा ॥
नन्दं तं विह्वलं वीक्ष्य क्रन्दन्तं शार्ङ्गधन्वना ।
पादपल्लवसंस्पर्शात् पातितोऽभूत् स पन्नगः ॥

...ഒരു വേടൻ നട്ടുച്ചയായിട്ടും നായാട്ടൽ യാതൊന്നും
...ഒ മരത്തിന്റെ തണലിൽ വിശ്രമക്കകയായിരുന്നു
...ഒന്നുമില്ലാതെ കുടിയിലേക്കു എങ്ങിനെയാണു മടങ്ങു
...ചാരിച്ചു പരിതപിച്ചു. അങ്ങിനെയിരിക്കെ ഒരു
...ന്റെ ദൃഷ്ടിക്കു ഗോചരമായിതീന്നു. ഉടൻ അവൻ കുന്ത
...കൊണ്ടു അതിനെ ബലമായി പ്രഹരിച്ചു. അതു ഉ
...ാട്ടക്കൂടി ഓടി സത്യവ്രതന്റെ ആശ്രമത്തിൽ കടന്നു
...റ ശരീരം മുഴുവൻ ചോര പുരണ്ടിരുന്നു. മഹഷി
...സ്ഥിതി കണ്ടു ഏററവും വ്യസനിച്ചു. താമസി
...ാം ആശ്രമത്തിൽ ചെന്നു താൻ പ്രഹരിച്ച പന്നി
...ാ എന്നു ചോദിച്ചു. എന്താണുത്തരം പറയേണ്ടതെ
...ആലോചിച്ചു. കണ്ടുവെന്നു പറഞ്ഞാൽ അതി...
...ാനി വരുമെന്നു ഭയപ്പെട്ടു. അതുപോലെതന്നെ
...

"സംസാരിക്കുവാൻ കഴിയുന്നവനു കാണുവാൻ ശേ
കാണുവാൻ സാധിക്കുന്നവനു പറയുവാനും ത്രാണിയി
നെയിരിക്കെ, നാ ആരോടാണ് ചോദിക്കുന്നത്?
ത്തരം പറയേണ്ടതു്?" എന്നു വേടൻ ഇതുകേട്ട
യി. ഇത്തരത്തിൽ സത്യവ്രതൻ ആ പന്നിയുടെ ജ
തൻെറ സത്യവ്രതത്തേയും ഒരുപോലെ രക്ഷിച്ചു.

चतुर्थः पाठः ।

सनाद्यन्तधातुवृत्तिः ।

100. ധാതുക്കളോട് ഇച്ഛാർത്ഥത്തിൽ सन् എന്ന
ചേർക്കുന്നു. ധാതുവിനു ദ്വിത്വവും അഭ്യാസകാര്യവും
ർദ്ധധാതുകപ്രത്യയം പരമാകുമ്പോൾ सन् എന്നതിൽ
ആർദ്ധധാതുകപ്രത്യയം പരമാകുമ്പോൾ स् എന്നും
ം. സന്നന്തങ്ങളോട്ട ധാതു പരസ്മൈപദിയോ ആ
യോ എന്നു നോക്കി അതാതു പുരുഷപ്രത്യയങ്ങൾ ചേ
ാണ്.

जिगमिषति ॥ मुमुदिषते ॥ निनीषति, निनीषते ॥

101. a) അഭ്യാസത്തിലെ अ കാരം इ കാരമാവും.

b) സേട്ട് അനിട്ട് വിഭാഗമനുസരിച്ച് सन् എ
മ്പിൽ इ ആഗമം വരുന്നു.

102. ഉകാരാന്തങ്ങളും ഊകാരാന്തങ്ങളും ആയ ധ

ോ6 a) സന്‍ ...പ്രത്യയങ്ങള്‍ ...
ിന്റെ അന്ത്യമായ സ്വരത്തിന്നും ഉപാന്ത്യഹ്ര സ്വര
ം വരും. शिश्रयिषते ॥ पिपर्धिषते ॥

ഹല്ലില്‍ തുടങ്ങുന്നതും ഇകാരമോ ഉകാരമോ ഉപ
ുും യ് വ് ഒഴികെയുള്ള ഹല്ലില്‍ അവസാനിക്കുന്നതു
തുവില്‍ ചേര്‍ത്തിട്ടുള്ള സേട്ട് ആയ സന്‍ പ്രത്യയം വി
ണഹേതുവാകുന്നു.

मुमुदिषते ॥ मुमोदिषते । लिलिखिषति ॥ लिलेखिषति ॥

b) ഹ്രസ്വങ്ങളോ ദീര്‍ഘങ്ങളോ ആയ इ उ ऋ
ന്ത്യങ്ങളായോ ഉപാന്ത്യങ്ങളായോ ഉള്ള ധാതുക്കള്‍ക്ക
ം വരാത്ത സന്‍ പരമായിരിക്കുമ്പോള്‍ ഗുണം വരുന്ന

निनीषति ॥

c. സന്നിന്നു ഇഡാഗമം വന്നിട്ടില്ലെങ്കില്‍ അജ
ന്റെ അന്ത്യസ്വരം ദീര്‍ഘിക്കും. जिगीषति ॥

04. a ധാതുവില്‍ ഉള്ള ऋ കാരം ഗുണമോ വൃദ്ധ
ിടത്തു് इर् എന്നും, അതിന്നുമുമ്പില്‍ പവര്‍ഗ്ഗമോ വ
ണ്ടെങ്കില്‍ उर् എന്നും ആയി മാറുന്നു.

b. മേല്‍പറഞ്ഞ इर् उर् എന്നിവയുടെ इ उ എന
ം പരമാകുമ്പോള്‍ ദീര്‍ഘിക്കും.

चिकीर्षति ॥ तितीर्षति मुमूर्षति *

c. ग्रह् स्वप् प्रच्छ इवക്കു് സംപ്രസാരണം വരും.

जिघृक्षति ॥ सुषुप्सति ॥

ഉച്ഛാര്‍ത്ഥമില്ലെങ്കില്‍കൂടി ക്രിയ സംഭവിച്ചുകാമെ
ിടത്തു് സന്‍ പ്രയോഗിക്കാറുണ്ട്.

105. സന്നന്തങ്ങളോടു കർത്രർത്ഥത്തിൽ ട ...
ർത്ഥത്തിൽ ആ ...ചത്തും നാമരൂപങ്ങൾ ഉണ്ടാകുന്നു. ചി
യ്യുവാൻ ആഗ്രഹിക്കുന്ന ആൾ चिकीर्षा ചെയ്യുവാനു
റ..

106. a) സുബന്തങ്ങളിൽനിന്ന് തനിക്കുവേണ്ടി ഇ
ഛ്ന്നാർത്ഥത്തിൽ क्यच् (य) പ്രത്യയം വരുന്നു. അപ്പ വ
ൾ മുമ്പിലുള്ള അ കാരം ई കാരമായി മാറും.

पुत्रं आत्मनः इच्छति=पुत्रीयति दशरथः ।

b) കർമ്മത്തിന്റെ ഉപമാനത്തിൽനിന്നും അധി
ന്റെ ഉപമാനത്തിൽനിന്നും ആചാരാർത്ഥത്തിൽ क
..

पुत्रं इव आचरति=पुत्रीयति शिष्यं गुरुः ।
प्रासादे इव आचरति=प्रासादीयति कुट्यां भिक्षुः ।

c. ഉപമാനകർത്താവിൽനിന്നു ആചാരാർത്ഥത്തി
ക്വിപ് * എന്നീ രണ്ടു പ്രത്യയങ്ങൾ വരുന്നു. क्यङ् ആ
മാകുന്നു

कृष्ण इव आचरति— कृष्णायते, कृष्णति ॥

107. a. 'भवति' എന്ന അർത്ഥത്തിൽ क्यङ् (आत्म)
കുന്നു. सुमनाः भवति=सुमनायते ॥

b. करोति എന്നർത്ഥത്തിൽ णिच् (अय) വരുന്നു.

—मुण्डं करोति=मुण्डयति ॥

യമോ തോന്നിക്കവാൻ यङ् (य) വിധിക്കപ്പെട്ടിരി
പ്രത്യയം പരമാകുമ്പോൾ ദ്വിത്വവും അഭ്യാസകാര്യവു
ന്നു വരുന്നു यङ् ചേന്ന ധാതു ആത്മനേപദിയായി

पुनः पुनः, भृशं वा भवति = बोभूयते ॥

क्व सूर्यप्रभवो वंशः क्व चाल्पविषया मतिः ।
तितीर्षुर्दुस्तरं मोहात् उडुपेनास्मि सागरम् ॥
दिशि मन्दायते तेजो दक्षिणस्यां रवेरपि ।
तस्यामेव रघोः पाण्ड्याः प्रतापं न विषेहिरे ॥
मनसो मम संसार—बन्धमुच्छेत्तुमिच्छतः ।
रामचन्द्रपदाम्भोज—युगळं निगडायताम् ॥
अनवेक्ष्य महाकविप्रयोगा—ननधीत्यापि च शब्दशास्त्रसा
कवितामभितां विधित्सते यः स चिकीर्षत्युडुमण्डलेन माला
यं यथा मन्यते लोको विद्ययाभिजनेन च ।
तस्मात् किञ्चिदधस्तिष्ठे—दारुरुक्षुः परं पदम् ॥
दिव्यं चूतरसं पीत्वा मौने भजति कोकिलः ।
पीत्वा कर्दमपानीय मेको भकभकायते ॥
तमःकवाटसंरुद्धं तावकीनो मनीषिणाम् ।
अपवर्गपुरद्वारे कटाक्षः कुञ्चिकायते ॥
जिजीविषन्तं धावन्त—मन्वधावत्स माधवः ।
अतिक्षीणाः सरोजाक्षी—रक्षीन्मुसलायुधः ॥

ാജ്യം കിട്ടുവാനാഗ്രഹിച്ചിരുന്ന ദുര്യോധനാദികളുടെ
ാഗത്താൽ നാട്ടുവിട്ടുപോയ പാണ്ഡവന്മാർ കാമ്യക

ുരൻ ഇവരെ ഭക്ഷിക്കുവാൻ ആഗ്രഹിച്ച് ഇവരു
ത്തി. നിങ്ങളാരാണെന്നറിയുവാൻ ആഗ്രഹിക്കു
ന്നു. ധർമ്മപുത്രൻ തങ്ങളുടെ സ്ഥിതി വിസ്തരിച്ച്
. അതിൽനിന്നു പർണ്ണാശ്രമം ധർമ്മപുത്രന്റെ
ലതന്നെയാണെന്നും വനവാസകാലം കഴിച്ചുകൂട്ട
ാണ് അവർ കാമ്യകവനത്തിൽ പ്രവേശിച്ചതെന്നു
മനസ്സിലാക്കി. ബകനെ കൊന്ന ഭീമനെ വധ
ഹത്തോടുകൂടിയിരിക്കുമ്പോഴാണ് നിങ്ങളെ കണ്ട
ഞാൻ ഭീമനെ വിട്ടയക്കുവാനുദ്ദേശിക്കുന്നില്ല
ഗ്രഹിക്കുന്നവരുണ്ടെങ്കിൽ ഉടനെ ഇവിടം വിട്ടുപോ
ിക്കും അവർക്കു നല്ലതെന്നു ധർമ്മപുത്രാദികളോടു
ചെയ്തു. ധീരന്മാരായ പാണ്ഡവന്മാർ ഒരടിപോലു
കാട്ടാളർ പലരും ഭീമന്റെ യുദ്ധസാമർത്ഥ്യം
ഗ്രഹിച്ചു ചുററും വന്നുകൂടി ഭീമൻ ലേശവും പ
ത കിർമ്മീരനോടു പോരിന്നിറങ്ങുകയും അവന്റെ
ാനിപ്പിക്കുകയും ചെയ്തു. ആ ദുഷ്ടന്റെ വധം ന
ാഷപരവശരായിട്ടിന്ന മഹർഷിമാർ ധർമ്മപുത്രാദിക
കം ആശീർവ്വാദം നൽകി.

पञ्चमः पाठः ।

संख्याशब्दाः

...=ഒന്ന്	एकादशन्=പതിനൊന്ന്
...=രണ്ട്	द्वादशन्=പന്ത്രണ്ട്

चतुर् = നാല്   चतुर्दशन् = പതിനാല്
पञ्चन् = അഞ്ച്   पञ्चदशन् = പതിനഞ്ച്
षष् = ആറ്   षोडशन् = പതിനാറ്
सप्तन् = ഏഴ്   सप्तदशन् = പതിനേഴ്
अष्टन् = എട്ട്   अष्टादशन् = പതിനെട്ട്
नवन् = ഒമ്പത്   नवदशन्, एकोनविंशति = പത്തൊ[ൻപത്]
दशन् = പത്ത്   विंशति = ഇരുപത്

I a) नवदशन् വരെയുള്ള സംഖ്യാശബ്ദങ്ങൾ വിശേ[ഷണങ്ങളാ]കുമ്പോൾ വിശേഷ്യത്തോട് ലിംഗവിഭക്തിവചനങ്ങ[ളിൽ യോജി]ച്ചിരിക്കും. एक, द्वि, त्रि, चतुर् എന്നിവയ്ക്ക് ലിംഗഭേ[ദമനുസരിച്ചു]ള്ള രൂപഭേദവും വരുന്നു.

b) विंशति = ഇരുപത്   षष्टि = അറുപത്
त्रिंशत् = മുപ്പത്   सप्तति = എഴുപത്
चत्वारिंशत् = നാല്പത്   अशीति = എൺപ[ത്]
पञ्चाशत् = അമ്പത്   नवति = തൊണ്ണൂറ്

[വിശേ]ഷണങ്ങളായി പ്രയോഗിക്കുമ്പോൾ നിത്യസ്ത്രീലിം[ഗങ്ങളായ ഇ]വയ്ക്ക് ഏകവചനം മാത്രമേയുള്ളൂ. विंशतिर्बालकाः—[ഇരുപതു കു]ട്ടികൾ എന്നതുപോലെ. വിശേഷ്യമായി പ്രയോ[ഗിക്കുമ്പോ]ൾ ബഹുവചനങ്ങളുംവരും. बालकानां विंशती, विंशतय[ः ... എന്നതി]ൽ രണ്ട് ഇരുപതുകൾ, രണ്ടിലധികം ഇരുപതുകൾ വരുന്നു.

[c)] शत सहस्र अयुत लक्ष प्रयुत ശബ്ദങ്ങൾ നിത്യം നപു[ംസകങ്ങളാണ്. വ]ിശേഷണങ്ങളാകുമ്പോൾ ഏകവചനാന്തങ്ങളും ...

...त पुरुषाः । ... । ...

III a) ഇരുപത്തൊന്ന്, ഇരുപത്തിരണ്ട് തുടങ്ങി
...സംഖ്യാശബ്ദങ്ങൾ विंशति യുടെ മുമ്പിൽ एक द्वि त्रि चतुर् . ...
...ിൽ नवन् വരെയുള്ളവയെ ചേൎത്തുണ്ടാകുന്നു. എന്നാ...
...ത്തൊമ്പതിന്നു സാധാരണയായി एकोनत्रिंशत (ഒന്നു കു...
...') എന്നാണ്. नवविंशति എന്നും പ്രയോഗിക്കാറുണ്ട്...
...ിധത്തിൽ തന്നെയാണ് മേല്പോട്ടുള്ള സംഖ്യാശബ്ദ...
ങ്ങളും.

b) ഈ ക്രമത്തിൽ एक द्वि മുതലായവ ചേൎക്കു...
अष्टन् എന്നിവ യഥാക്രമം द्वा त्रय अष्टा എന്നായി മാ...

c) പൂൎവ്വപദത്തിന്റെ അന്ത്യമായ നകാരം ലോ...
ചെയ്യും.

IV चत्वारिंशत पञ्चाशत षष्टि सप्तति नवति ഇവയിൽ ...
...ം വികല്പേന പ്രവൎത്തിക്കുന്നതും अशीति യിൽ തീരെ
...ാത്തതുമാകുന്നു.

द्विचत्वारिंशत् द्वाचत्वारिंशत् । द्व्यशीति ।

V a) एक द्वि त्रि चतुर् षष् ഇവയുടെ പൂരണപ്രത്യ...
प्रथम द्वितीय तृतीय चतुर्थ षष्ठ എന്നിവയാകുന്നു. चतुर्थ...
...ത്തിൽ तुर्य तुरीय എന്നീ പദങ്ങളും പ്രയോഗിക്കാറുണ്ട്...

b) ശേഷം दशन् ഉൾപ്പെടെയുള്ള സംഖ്യാശബ്ദ...
...സ്ഥാനത്തെ न കാരം കളഞ്ഞു म ചേൎത്തും दशन् മുതൽ
...പ്പെടെയുള്ള ശബ്ദങ്ങളുടെ न കാരം കളഞ്ഞ് അകാ...
...ം പൂരണപ്രത്യയാന്തങ്ങൾ ഉണ്ടാകുന്നു.

पञ्चमः अष्टमः एकादश, षोडशः ഇത്യാദി.

c) विंशति മുതലുള്ള സംഖ്യാശബ്ദങ്ങളോട എന്ന ...
...പ്രത്യയാന്തങ്ങൾ ഉണ്ടാകുന്നു.

ന്തി യും മററുള്ളവയിലെ അന്ത്യമായ വ്യഞ്ജനവും
അകാരാന്തമാക്കിയ വേറൊരു രൂപം കൂടിയുണ്ടു്.
ഷഷ്ടി സപ്തതി അശീതി നവതി ഇവയ്ക്കു അന്ത്യമായ
അകാരാന്തമാക്കിയും പൂരണപ്രത്യയാന്തങ്ങൾ
എന്നാൽ ഷഷ്ടി സപ്തതി അശീതി നവതി ഇവക്കു മുമ്പിൽ
ങ്ങളില്ലെങ്കിൽ തമ ചേൎത്തിട്ടുള്ള ഒരു രൂപം മാത്രമേ

ഷഷ്ടിതമ। ഏകഷഷ്ടിതമ, ഏകഷഷ്ട ഇത്യാദി.

തുടങ്ങിയുള്ളതിൽ പൂരണപ്രത്യയം തമ എന്ന
ശതതമ । സഹസ്രതമ ഇത്യാദി.

e) प्रथम द्वितीय तृतीय तुर्य तुरीय ഇവയുടെ സ്ത്രീ
കാരാന്തമാക്കിയും മററുള്ള പൂരണപ്രത്യയാന്ത
രൂപം ഈകാരാന്തമാക്കിയും ഉണ്ടാക്കുന്നു.

प्रथमा द्वितीया विंशी सहस्रतमी ഇത്യാദി.

I 'ഇത്രപ്രാവശ്യം' എന്നു കാണിക്കുവാൻ द्वि त्रि
യോടു് എന്ന പ്രത്യയവും അതിന്നുമേലുള്ള സം
ടു് कृत्वस् എന്ന പ്രത്യയവും ചേൎത്തു രൂപങ്ങൾ
चतुर् എന്നതിൽ स ചേൎക്കുമ്പോൾ स ലോപിക്ക
ന്ന രൂപം ഉണ്ടാവുകയും ചെയ്യുന്നു. एक എന്ന
ന്നാകുന്നു രൂപം. धा, कृत्वस् എന്നിവ ചേൎക്കുമ്പോ
പ്പങ്ങളുടെ അന്ത്യമായ न കാരം ലോപിക്കുന്നു.
ങ്ങളാകുന്നു.

VII 'ഇതുവായ...

ങ്ങളോട്ട് धा എന്ന പ്രത്യയം ചേർക്കുന്നു. धा പ്രത്യയം
വരാൾ द्वि त्रि എന്നിവയ്ക്കു വികല്പേന ഗുണവും षष एन
द्वेधा षोढा എന്ന രണ്ടു രൂപങ്ങളും ഉണ്ടാകുന്നു. द्विधा, द्वे
दशधा ഇത്യാദി. ഇവയും അവ്യയങ്ങളാകുന്നു.

VIII 'ഓരോന്നായി' 'ഈരണ്ടായി' എന്നീ അർത്ഥം
കുവാൻ സംഖ്യാശബ്ദങ്ങളോട്ട് श എന്നതു ചേർ
:, शतस, सहस्रशः ഇത്യാദി. ഇവയും അവ്യയങ്ങളാകുന്നു.

एकयोक्त्या पुष्पवन्तौ दिवाकरनिशाकरौ ।
लघ्वक्षरोच्चारमात्रो निमेषो मात्रया समः ।
अष्टादश निमेषास्तु काष्ठाः त्रिंशत्तु ताः कला ।
तास्तु त्रिंशत् क्षणस्ते तु मुहूर्तो द्वादशास्त्रियाम् ॥
ते तु त्रिंशदहोरात्रः पक्षस्ते दश पञ्च च ।
पक्षौ पूर्वापरौ शुक्ल—कृष्णौ मासस्तु तावुभौ ॥
द्वौ द्वौ माघादिमासौ स्या—दृतुस्तैरयनं त्रिभिः ।
अयने द्वे गतिरुद—ग्दक्षिणार्कस्य वत्सरः ॥
मासेन स्यादहोरात्रः पैत्रो वर्षेण दैवतः ।
दिव्यैर्वर्षसहस्रैर्द्वादशभिर्दैवतं युगम् ॥
दैवे युगसहस्रे द्वे ब्राह्मः कल्पौ तु तौ नृणाम् ।
मन्वन्तरन्तु दिव्यानां युगानामेकसप्ततिः ॥
चत्वारो वित्तदायादा धर्माग्निनृपतस्कराः ।
ज्येष्ठपुत्रावमानेन त्रयः कुप्यन्ति सोदराः ॥

ഈ സ്കൂളിൽ ആകെ പത്തു ക്ലാസ്സുകളും 31 അദ്ധ്
... നന്നാലായും മൂന്നും

കുട്ടികളും മൂന്നിൽ 97 കുട്ടികളും നാലിൽ 95 കു
ടുന്നു. അഞ്ചിൽ 66-ം ആറിൽ 74-ം ഏഴിൽ
ൽ 77-ം ഒമ്പതിൽ 36-ം പത്തിൽ 38-ം കുട്ടികൾ
ൽ 130-ം രണ്ടിൽ 52 ം മൂന്നിൽ 42 ം നാലിൽ
ചിൽ 16-ം ആറിൽ 32-ം ഏഴിൽ 12-ം എട്ടിൽ 13.
2 ം പത്തിൽ 8-ം കുട്ടികൾ ഇക്കൊല്ലം ചേന്നവ
ിൽ രണ്ടു മൂന്നു പ്രാവശ്യം തോററ കുട്ടികൾ 3-ം പ
ുണ്ട്. കഴിഞ്ഞകൊല്ലം 7-ാം ക്ലാസ്സ പരീക്ഷക്കു
52 ം, 10-ാം ക്ലാസ്സ് പരീക്ഷക്കുചെന്ന 73-ൽ
ികൾ വിജയികളായിട്ടുണ്ട്.

षष्ठः पाठः ।

तद्धितवृत्तिः ।

പ്രയോഗലാഘവത്തിനായി നാമപദങ്ങളോടു ചേ
ത്യയങ്ങളെ തദ്ധിതപ്രത്യയങ്ങൾ എന്നു പറയുന്നു. അ
ൾക്കു വരുന്ന രൂപഭേദത്തെ ബ്രാക്കററിൽ കാണി.

• ഏതുപ്രത്യയങ്ങളുടെ ക് ञ् ण् എന്നിവ ലോ
ന്നുവോ അവ ചേരുമ്പോൾ പ്രകൃതിയിലുള്ള ആദ്യ
യിന്നു വൃദ്ധി വരും.

ായന് एय् ईन् इय् इय् എന്നായി മാറുന്നു.

പ്രത്യയാദികളായ फ ढ ख छ घ എന്നിവ യഥാ
അജാദിപ്രത്യയങ്ങൾ പരമാകുമ്പോൾ അന്ത്യ
ലോപിക്കും.

तदस्य अस्ति इत्यर्थे। = അതൊടുകൂടിയവൻ എന്നൎത്ഥം

1 मतुप् (मत् वत्) बुद्धिमत्, गुणवत्।
2 इलच् (इल) फेनिल, तुन्दिल।
3 ण (अ) प्राज्ञः।
4 व—केशव।
5 वलच् (वल) रजस्वला।
6 इनि (इन्) धनिन्।
7 ठन् (इक) धनिक।
8 विनि (विन्) यशस्विन्।
9 ग्मिनि (ग्मिन्) वाग्मिन्।
10 इनच् (इन) फलिन, बर्हिण।
11 आलुच् (आलु) निद्रालु।

तस्य अपत्यं पुमान् इत्यर्थे = അവന്റെ മകൻ എന്നൎത്ഥ

1 अण् (अ) वासिष्ठ। 2 इञ् (इ) दाशर्

3 अञ् (अ) पाञ्चाल। 4 ढक् (एय) वैनते

5 ख (ईन) कुलीन। 6 ण्य (य) कौरव्य

त्र भव इत्यर्थे॥ അവിടെയുള്ളതു് എന്നൎത്ഥത്തിൽ

1 यत् (य) मूर्धन्य, दन्त्य। 2 अण् (अ) ग्रैवा

3 ढञ् (एय) ग्रैवेयम्॥ 4 ठञ् (इक) लौ

5 त्यक् (त्य) दाक्षिणात्य, पाश्चात्य॥

6 त्यप् (त्य) इहत्य, ततत्य॥ 7 आहञ् (आह) औ

तस्य समूह इत्यर्थे । അതിന്റെ കൂട്ടം എന്നർത്ഥത്തിൽ

1 अण् (अ) काकम्, बाकम्, 2 अञ् (अ) यौवतम्,
3 वुञ् (अक) मानुष्यकम् ॥ 4 तल् (ता) जनता ॥
5 ठक् (इक) हास्तिकम् ॥ 6 य—तृण्या, वात्या,

तदधीते तद्वेद इत्यर्थे ॥ അതു പഠിക്കുന്നു or അറിയുന്നു എന്നർത്ഥത്തിൽ

1 अण् (अ) वैयाकरण । 2 ठक् (इक) पौराणि
3 वुन् (अक) पदक, मीमांसक ।

तस्य विकार इत्यर्थे । അതിന്റെ വികാരം എന്നർത്ഥ

1 अण् (अ) सौवर्णं ॥ 2 मयट् (मय) सुवर्णमय
3 यत् (य) गव्य ॥

तदस्य प्रमाणमित्यर्थे । ഇതു പ്രമാണം എന്നർത്ഥത്തിൽ

द्वयसच् (द्वयस) ऊरुद्वयसम् । 2 दघ्नच् (दघ्न) जानुदघ्न
मात्रच् (मात्र) ऊरुमात्रम् ।
वतुप् (वत्) यावत्, तावत् कियत् ।

न तुल्यं इत्यर्थे—वत् = रामवत्—രാമനെപ്പോലെ
हाह इत्यर्थे ठक् (इक) स्वागतिकः ॥ धर्मं चरति—धार्मिकः ।
पूपाः पण्यं अस्य—आपूपिक । लावणिकः ।
(य) रथं वहति—रथ्यः । युग्यः ।
गतः—वय्यः ॥ धर्मादनपेतं—धर्म्यम्, न्याय्यम् ।
य—सभायां साधुः सभ्यः ।
(ईय) तदीय । अण् (अ) तावक, मामक ।
खञ् (ईन) आस्माकीन ।
तद्धिताः— (അവ്യയങ്ങൾ)
सिल् (तस्) कुतः, सर्वतः । 2 त्रल् (त्र) कुत्र, तत्र,
र्हि—इदानीं, तदानीं । 4 दा—सर्वदा ।

धाल् (था) सर्वथा 5 थमु—कथम् ।
अस्तात्—पुरस्तात् । 10 एद्युस्—अन्येद्युः ।
अतस्—दक्षिणतः ॥
आत्—उत्तरात् (उत्तरस्यां दिशि इत्यर्थं) ।
आहिच—दक्षिणाहि ग्रामात् ॥ 14 रिष्टातिल् रिष्टात्) उ
भावकाः तद्धिताः—ഒരുനില (അതിന്റെ നില എന്നർ

1 त्व—पुरुषत्वम् । 2 तल् (ता) पुरुषता ।
3 यत् (य) स्तेयम् । 4 यक् (य) पौरोहित्य
5 अञ् (अ) कौमारम् । 6 अण् (अ) यौवनम् ॥
7 वुञ् (अक) आचार्यकम् । 8 ष्यञ् (य) नैपुण्यम् , ह
9 इमनिच् (इमन्) अणिमन्, गरिमन् ॥

രണ്ടെണ്ണങ്ങളിൽവെച്ച് ഒന്നിനു അതിശയം തര ഈयस् എന്നീ പ്രത്യയങ്ങളും രണ്ടിലധികം വസ്തു ഒന്നിനതിശയം കാണിപ്പാൻ तम इष्ठ എന്ന വിശേഷണങ്ങളോടു ചേർക്കുന്നു.

I ईयस् इष्ठस् എന്നിവ എതിനോടു ചേർക്കുന്നു പാ അന്ത്യസ്വരവും, അന്ത്യം വ്യഞ്ജനമാണെങ്കിൽ അ മുമ്പിലുള്ള സ്വരത്തോടുകൂടി ആ വ്യഞ്ജനവും

लघु	लघीयस्	लघिष्ठ
महत्	महीयस्	महिष्ठ

I तर तम इष्ठ പ്രത്യയാന്തങ്ങളുടെ സ്ത്രീലിംഗരൂ ईयस् പ്രത്യയാന്തങ്ങളുടേതു ई ചേർത്തും ഉണ്ടാക്കു
V ईयस् इष्ठ എന്നീ പ്രത്യയങ്ങൾ ഗുണവാചികൾ മെ വിധിക്കപ്പെട്ടിട്ടുള്ളൂ. എന്നാൽ तर तम എ ങ്ങളിൽനിന്നും അവ്യയങ്ങളിൽനിന്നും കൂടി വി

उच्चैः	उच्चैस्तराम्	उच्चैस्तमाम् ।
मोदते	मोदतेतराम्	मोदतेतमाम् ॥

V ईयस् इष्ठ എന്നീ പ്രത്യയങ്ങൾ ചേർക്കുമ്പോൾ
ണമായ മാററം വരുന്നവയെ താഴെ ചേർക്കുന്നു

क	नेदीयस्	नेदिष्ठ	प्रिय	प्रेयस्	
	अल्पीयस्	अल्पिष्ठ			
	कनीयस	कनिष्ठ	बहु	भूयस्	भू
	वरीयस्	वरिष्ठ	बहुल	बंहीयस्	बं
			बाढ	साधीयस्	सा
				यवीयस्	यवि
	क्षेपीयस्	क्षेपिष्ठ	युवन्	कनीयस्	कनि
			वृद्ध	ज्यायस्	ज्येष्ठ
	क्षोदीयस्	क्षोदिष्ठ		वर्षीयस्	वर्षि
	गरीयस्	गरिष्ठ	स्थिर	स्थेयस्	स्थे
	द्राघीयस्	द्राघिष्ठ	स्थूल	स्थवीयस्	स्थ
	दवीयस्	दविष्ठ	स्फिर	स्फेयस्	स्फे
	ज्यायस्	ज्येष्ठ			
	श्रेयस्	श्रेष्ठ	ह्रस्व	ह्रसीयस्	ह्रसि

रहस्यभेदो याच्ञा च नैष्ठुर्यं चलचित्तता ।
क्रोधो निःसत्यता द्यूत एतन्मित्रस्य दूषणम् ॥

पटुत्वं सत्यवादित्वं कथायोगेन बुध्यते ।
अस्तब्धत्वमचापल्यं प्रत्यक्षेणावगम्यते ॥

वृत्त्यर्थं नातिचेष्टेत न सा हि धात्रैव निर्मिता ।
गर्भादुत्पतिते जन्तौ मातुः प्रस्रवतः स्तनौ ॥

सखा गरीयान् शत्रुश्च कृत्रिमस्तौ हि कार्यतः ।
स्यातामित्रौ मित्रे च सहजप्राकृतावपि ॥

प्रसारयन्ति कुशलाः चित्रां वाच पटीमिव ॥
मन्यसेरिवधः श्रेयान् प्रीतये नाकिनामिति ।
पुरोडाशभुजामिष्ट इष्टं कर्तुमलंतराम् ॥
वचनैरसतां महीयसो न खलु व्येति गुरुत्वमुद्धतैः ।
किमपैति रजोभिरौर्वरैरवकीर्णस्य मणेर्महार्घता ॥
ह्रसीयानभवत्तस्य मार्गो दीर्घोऽपि स क्षणात् ।
भक्तिर्द्राघीयसी भूयो भूयो जज्ञे जनार्दने ॥
जीवनग्रहणे नम्रा गृहीत्वा पुनरुन्नताः ।
किं कनिष्ठाः किमु ज्येष्ठाः घटीयन्त्रस्य दुर्जनाः ॥

ദശരഥന്റെ ഭാൎയ്യമാരിൽ എററവും പ്രായംചെ
സല്യയും എററവും പ്രായംകറഞ്ഞവൾ കൈകേ
ിരുന്നു. ദശരഥൻ എററവും പ്രിയപ്പെട്ട രാമനെ
യെച്ചതു് എററവും ക്രൂരനായതുകൊണ്ടാണെന്നു പെ
എററവും ചെറുപ്രായക്കാർ വളരെ ഉച്ചത്തിൽ പറ
ു. സീത തന്റെ ശിരീഷകുസുമത്തെക്കാൾ മൃദുവാ
യ വകവെക്കാതെ പ്രിയന്റെ കൂടെ കാട്ടിൽചെന്ന ചെ
ന്നെ അവൾ പതിവ്രതമാരിൽവെച്ച് ശ്രേഷ്ഠയാ
ഉത്തമദൃഷ്ടാന്തമാകുന്നു. വളരെ ഭയങ്കരമായ വന
നെ അനുഗമിക്കുവാൻ ഏതൊരു രാജകുമാരിയാ
? സീത സ്ത്രീകളിൽവെച്ച് എററവും സുന്ദരിയായ്
ാലെ ഭൎത്താവിൽ എററവും ഭക്തിയുള്ളവളും ആയി
ന്റെ മകനായ രാമൻ സാധുസംരക്ഷണത്തിൽ എ
ാണ്ടു എററവും ദയയില്ലാത്ത രാക്ഷസന്മാരുടെ അപ്രീ
മാകയും രാവണൻ സീതയെ അപഹരിക്കുവാൻ ഇ

ട്ടി ലങ്കയിലെത്തി, തന്റെ ഏറ്റവും ചെറിയ സ
 വിഭീഷണനെ രാവണൻ ഉപേക്ഷിച്ചതും ഏറ
വെന്നവരുടെ ഉപദേശം അനുസരിക്കാത്തതും കാ
ണ്ടല്ലെങ്കിൽ പിന്നെ എന്തുകൊണ്ടാണ്? കാണാൻ
കൌതുകമുള്ള ലങ്ക നശിച്ചതും രാമൻ സീതയെ വ്
 സത്യവും ധർമ്മവും മാത്രമേ ജയിക്കയുള്ളുവെന്ന
ണങ്ങളല്ലയോ? ജനങ്ങൾ രാമന്റെ പട്ടാഭിഷേ
ൽ ഭരതന്റെ തന്റെ മൂത്തസഹോദരനിലുള്ള അചൈ
ക്തിയെ പുകഴ്ത്തിയിരുന്നു.

सप्तमः पाठः ।

द्विकर्मका धातवः ।

दुह्याच् पच् दण्ड् रुधिप्रच्छि
चि ब्रू शासु जि मथ्मुषाम् ।
कर्मयुक् स्यादकथितं
तथा स्यान्नीहृकृष्वहाम् ॥

മേൽപറഞ്ഞ ധാതുക്കളുടെ അപാദാനാദികാരക
പത്തിൽ വിവക്ഷിക്കപ്പെടാതിരിക്കുമ്പോൾ കർമ്മ
അപ്പോൾ അവയെ അകഥിതകർമ്മം എന്നു പറ
अवरुणद्धि എന്നതിലെ രോധനത്തിനു അധികരണ
ന്ന व्रज എന്നതിനെ അധികരണമായി വിവക്ഷിക്ക
ാൾ व्रजं गां अवरुणद्धि गाम्' എന്നു പ്രയോഗിക്കുന്നു.
ഇതുപോലെ മേൽപറഞ്ഞ ധാതുക്കൾക്ക് ഈരണ്ട്
ഉണ്ടാവുന്നതാണ്. ക്രമത്തിൽ ഉദാഹരണം—

5 व्रजं अवरुणद्धि गाम् | 6 माणवकं ...
7 वृक्षं अवचिनोति फलानि | 8 माणवकं धर्मं ब्रूते शास्ति वा
9 शतं जयति | 10 सुधां क्षीरनिधिं मथ्नाति
11 देवदत्तं शतं मुष्णाति | 12 ग्रामं अजां नयति, हरति, कर्षति, वहति वा ॥

ഇതിൽ ദുഹ് മുതൽ മുഷ് കൂടിയുള്ള പന്ത്രണ്ടു ധാതുക്കളുടെ ഉദാഹരണങ്ങളായി കൊടുത്തതിൽ पयः, वसुधां, फलानि, മുതലായവ പ്രധാനകർമ്മങ്ങളും മററുള്ളവ അപ്രധാനകർമ്മങ്ങളും ആകുന്നു. പിന്നത്തെ നാലു ധാതുക്കളുടെ ഉദാഹരണത്തിൽ अजां പ്രധാനകർമ്മവും ग्रामं അപ്രധാനകർമ്മവും ആകുന്നു.

II പ്രേരണാർത്ഥത്തിൽ ധാതുക്കളോടു णिच् എന്ന പ്രത്യയം ചേർത്തുണ്ടാവുന്നവയെ ണിജന്തങ്ങൾ എന്നു പറയുന്നു.

	केवलप्रयोगः	णिजन्तप्रयोगः
अश्	अश्नाति	आशयति
गम्	गच्छति	गमयति

കേവലപ്രയോഗത്തിലെ കർത്താവ് പ്രായേണ ണിജന്തപ്രയോഗത്തിൽ തൃതീയാന്തമായിരിക്കും.

रामः ओदनं पचति—कृष्णः रामेण ओदनं पाचयति ।

ഗത്യർത്ഥകങ്ങളും ജ്ഞാനാർത്ഥകങ്ങളും ഭക്ഷണാർത്ഥകങ്ങളും ശബ്ദകർമ്മകങ്ങളും അകർമ്മകങ്ങളും ആയ ധാതുക്കളുടെ കേവലപ്രയോഗത്തിലെ കർത്താവ് ണിജന്തങ്ങളായ ആ ധാതുക്കളുടെ കർമ്മമായിത്തീരുന്നു.

शत्रूनगमयत्स्वर्गं वेदार्थं स्वानवेदयत् ।
आशयच्चामृतं देवान् वेदमध्यापयद्विधिम् ।
... मे श्रीहरिर्गतिः ।

गौणे कर्मणि दुह्यादेः प्रधान ...

बुद्धिभक्षार्थयोः शब्दकर्मणां च निजेच्छया ।

प्रयोज्यकर्मण्यन्येषां ण्यन्तानां लादयो मताः ॥

ഈ നിയമം കേവലം ലകാരങ്ങൾക്കു മാത്രമല്ലാ ബാധക മുള്ളു. കർമ്മവാചകങ്ങളായ ക്തപ്രത്യയം മുതലായവറ്റി നും ബാധകമാണ്.

गौः पयो दुग्धा । अजा ग्रामं नीता ഇത്യാദി.

पुत्रं कुलस्य भुवनस्य च रक्षितारं
अभ्यर्थितोपि भगवानरविन्दनाभः ।
त्वां मे ददौ विधिवशात् भुवनैकचोरं
इत्याह कोपमभिनीय सुत यशोदा ॥

क्षीरचोर मचिरात् पलायितं
पाशपाणिरथ केशवं बलात् ।
बन्धमोक्षणविचक्षण नृणां
बन्धमानयदसावुलूखले ॥

वसुदेवसुते जाते तत्प्राणपरिपन्थिनी ।
विनिमायामुना गेहं निन्ये नन्दकुमारिका ॥

इत्यादि बहुधा स्तोत्रं तन्वानेस्मिम् मुहुर्मुदा ।
अन्तर्धिं प्रापयामास स्वरूपं तज्जनार्दनः ॥

रजकस्तत्र कंसस्य याचितो हरिणांशुकम् ।
अतर्जयत् गन्तुकामैः प्रेर्यमाण इवाशुभिः ॥

यदा तनीयान्मदनोथ चापलं विधातु मुत्थानमगान्मृगीदृ
तदा समुत्थाय रुषेव सत्वरं त्रपा च भीतिश्च शमं निनाय

... ... धिपतेः प्रजाना

कौशिकेन स किल क्षितीश्वरो राममध्वरविघातशान्तये ।
काकपक्षधरमेत्य याचितस्तेजसां हि न वयः समीक्ष्यते ॥

संरंभं मैथिलीहासः क्षणसौम्यां निनाय ताम् ।
निवातस्तिमितां वेलां चन्द्रोदय इवोदधेः ॥

स सेतुं बन्धयामास प्लवगैर्लवणाम्भसि ।
रसातलादिवोन्मग्नं शेष स्वप्नाय शार्ङ्गिणः ॥

അന്നും ഇന്നുമായി കാലത്തിന്നു വന്ന മാററം കോലത
ന്മാനുണ്ട്. ആ മാററങ്ങളെപ്പററി ഒരുവൻ നിങ്ങളോടു
ദനനതായാൽ നിങ്ങൾ അയാളോട് എന്തുപറയും? ഒരു
മറെറാരുവനെ പഠിപ്പിക്കുക എന്നതു അത്ര എളുപ്പ
ിക്കു ഒരു തുള്ളിപോലും കൊടുക്കാതെ പശുക്കളെ
ക്കുന്ന സമ്പ്രദായം ഇന്നാണ് കണ്ടുവരുന്നത്. ക
കൊണ്ട് വലിയ ഭാരം വഹിപ്പിക്കുക എന്നതു ഇ
മപ്രകാരം തെററുതന്നേയാകുന്നു. അതുകൊ
ിനെ ചെയ്യുന്നവരെ അഞ്ചുറുപ്പിക പിഴ കല്പിക്കു
ുന്നു. പാതയരികിലുള്ള മരങ്ങളിൽനിന്നു യാത്രക്കാർ
ങ്ങൾ പറിച്ച് ദാഹവും വിശപ്പും തീർത്തിരുന്നത് ഇ
പാടില്ലെന്നായിരിക്കുന്നു. പശുക്കളെ കാട്ടിലേക്കു കെ
യി പുല്ലു തീററുകയും ശുദ്ധജലം കുടിപ്പിക്കുകയും ചെയ്യു
ീതി ഇല്ലാതായി. നാട്ടുപോക്കും വഴിചോദിച്ചാൽ
കും വഴി പറഞ്ഞുകൊടുക്കുവാൻ ഒരുവനും മടിയില്ലാതായിരി
കുട്ടികളെ ധർമ്മം പഠിപ്പിക്കുക എന്ന സമ്പ്രദായം നി
ക്കുകയോ നിർത്തുകയോ ചെയ്തതായി കാണുന്നു. ധനിക
പോലും അന്നം യാചിച്ചിരുന്ന സമ്പ്രദായം നിർത്തിരി
ർ ഭിക്ഷുക്കളോടുപോലും ധനം തന്നെ യാചി
ിയിരിക്കുന്നു. ഭൃത്യന്മാരെക്കൊണ്ട് ജോലിചെയ്യി

ിത്തം നാട്ടിൽ ദാരിദ്ര്യവും വരുത്തിച്ചു. ...
കീഴ്മേൽ മറിച്ചു. എന്നാൽ ഈ മാററം ജനങ്ങൾ
ല്ലെന്നു ബോധം വന്നതോടുകൂടി പഴയ സമ്പ്രദായ
ൾ അവലംബിച്ചു തുടങ്ങിയതു എത്രയും ആശ്വാസ
ം. അടുത്ത ഭാഷയിൽ ഭാരതം പൂർവ്വസ്ഥിതിയിൽ
ാരത്തിലും സമൃദ്ധമായിരുന്നതിൽ ഭേദവും

अष्टमः पाठः ।

कृद्वृत्तिः ।

ധാതുക്കളിൽനിന്നു വിധിക്കപ്പെട്ട പ്രത്യയങ്ങളെ
പറയുന്നു.

1 अच् (अ) चयः, क्रयः 2 अप् (अ) निकरः, प्रभवः
3 ल्युट् (अन) यानम्, शासनम् 4 क्तिन् (ति) कृतिः, प्राप्तिः,
5 घञ् (अ) पादः, भेदः 6 युच् (अन) वेदना, योजना
7 नङ् (न) यत्नः, स्वप्नः 8 खल् (अ) सुकरः, सुलभः
9 इष्णुच् (इष्णु) अलंकारिष्णु 10 तृ—कर्तृ
1 णिनि (इन्) ग्राहिन् 12 अण् (अ) कुम्भकार
3 शतृ (अत्) पचत्, रक्षत् 14 शानच् (आन) वन्दमान,
5 क्त्वा (त्वा) भूत्वा 16 ल्यप् (य) अनुभूय
7 तुमुन् (तुम्) गन्तुम् 18 णमुल् (अम्) स्मारं, स्मारं
9 ण्वुल् (अक) पाचकः 20 इत्र—लवित्रम्
21 क्त (त) ।

കർമ്മക ധാതുവിൽനിന്നു കർമ്മാർത്ഥത്തിലും അകർമ്മക

മത്തിൽ ചേൎക്കാറുണ്ടു. ...

...ചനാന്തമായിരിക്കും. मया तत्र गतम्। मया नद्यां स्नातम्

...ം സകൎമ്മകത്തിലും കാണാറുണ്ട്. जितमपत्यस्नेहेन।

...ാന്തങ്ങൾ ചിലേടത്തു നാമപദങ്ങളെപ്പോലെയു...

...ച്ചു വരുന്നു. कस्येदमालिखितम्।

...ാത്ര്യത്ഥകധാതുക്കളോടു കൎത്തൃകൎമ്മഭാവങ്ങളിൽ ...

...ചേൎക്കാറുണ്ട്.

कर्तरि	कर्मणि	भावे
...ो ग्रामं गतः	गतो रामेण ग्रामः	रामेण गतम्

2. क्तवतु (तवत्) സകൎമ്മകത്തോടായാലും അകൎമ്മ...

...ം കൎത്രൎത്ഥത്തെ കാണിക്കുന്നു. पूजितवत् = പ...

...ചെയ്തു.

3. तव्य। 24. अनीय। 25. य—कर्तव्यः, करणीयः,

...ഷഷ്ഠിയിലും തൃതീയയിലും വരാവുന്നതാകയാൽ

धर्मः कर्तव्य, करणीयः कार्यः वा। ഭാവേപ്രയോഗമാകു...

...പുംസകം ഏകവചനമായിരിക്കും. युष्माभिः तत्र गन्तव्...

...ട്ടിന്റെ അൎത്ഥത്തിൽ വിധിച്ചിട്ടുള്ള शतृ शानच् ...

...ങ്ങൾ ധാതുക്കളോടു ചേൎക്കുമ്പോൾ ഗണവിക...

...നും ശതൃശാനച്പ്രത്യയങ്ങൾക്കും മദ്ധ്യേ ചേൎക്ക...

പറഞ്ഞിട്ടുണ്ടല്ലോ. ഭവിഷ്യദൎത്ഥത്തെ കാണിക്കു...

...ത്യയങ്ങൾ തന്നെയാണു ചേൎക്കേണ്ടതു്. ഏ...

...ിഭാനത്തിന്റെ സ്ഥാനത്തു ധാതു സേട്ടാണെങ്കിൽ...

...ിൽ ഈ ചിഹ്നം ആണു ചേൎക്കേണ്ടതു...

ലകാരാൎത്ഥങ്ങൾ സാമാന്യേന അതാതു ഘട്ടത്തിൽ പാഠിച്ചു കഴിഞ്ഞതുകൊണ്ട് വിശേഷങ്ങളെ മാ ട വിവരിക്കുന്നുള്ളു.

1. यावत् पुरा ഇവയുടെ യോഗത്തിൽ ഭവിഷ്യദൎത്ഥ ലരം.

ते=यतिष्ये=ഞാൻ ശ്രമിക്കാം. पुरा निपतति=निपति

2. पुरा എന്നതിന്റെ യോഗത്തിൽ ഭൂതാനദ്യതന ലരം.

वसन्तीह पुरा छात्राः=ഇവിടെ ശിഷ്യർ താമസിച്ചിരു

3. വൎത്തമാനസാമീപ്യത്തിൽ ഭൂതത്തിലും ഭാവി ല ലട് വരാം

कदा आगतोसि? अयमागच्छामि=ഞാൻ ഇതാ വരുന്നു

कदा गमिष्यसि? एष गच्छामि=ഇതാ ഞാൻ പോക

4. स्म എന്നതിന്റെ യോഗത്തിൽ ലിട്ടിന്റെ ർ ലട് വരും.

रामो वने वसति स्म ।

5. माङ्(मा) എന്നതിന്റെ യോഗത്തിൽ നിവാരണാ ങ് പ്രയോഗിക്കാറുണ്ട്. मा भैषीः=ഭയപ്പെടേണ്ട. मा ൾ ലങ്ങിൽ ധാതുവിന്നു വരുന്ന അ ആഗമം വര स्म എന്നു കൂടെ വരികയാണെങ്കിൽ ലങ്ങും ലുങ്ങു

मा स्म करोः, मा स्म कार्षीः=ചെയ്യരുത്.

आत्मनेपदप्रकरणम् ।

ാഴെ കാണിക്കുന്ന ഉപസർഗ്ഗങ്ങൾ വ്യസ്തങ്ങളായോ
യാ ചേരുമ്പോൾ അതാതിനു നേരെ കാണിച്ചിട്ടു
പരസ്മൈപദികളാണെങ്കിലും ആത്മനേപദികളാ

विश्=निविशते 2 वि, परा+जि=विजयते,

सम्, परि+क्रीड्=संक्रीडते 4 सम् अव,प्र,वि+स्था=सं

-गम्=संगच्छते 6 प्र, उप+क्रम्=प्रक्रमते

चर्=(सकर्मकः) उच्चरते 8 सम्+चर=रथेन सञ्चरते

(8) തൃതീയാന്തയോഗത്തിൽ മാത്രമേ വരികയുള്ളൂ.)

प्रच्छ्=आपृच्छते ।

परस्मैपदप्रकरणम् ।

പസർഗ്ഗയോഗത്താൽ പരസ്മൈപദികളാവുന്നവ
ര.

वि, आ, परि+रम्=विरमति 2 उप+रम्=(अकर्म
വികല്പേന പരസ്മൈപദിയാകും. उपरमति, उपरमते

अनु, परा+कृ=अनुकरोति, पराकरोति ।

चिन्तनीया हि विपदां आदावेव प्रतिक्रिया ।
न कूपखननं युक्तं प्रदीप्ते वह्निना गृहे ॥

दुर्जनः परिहर्तव्यो विद्ययालंकृतोपि सन् ।
मणिना भूषितः सर्पः किमसौ न भयङ्करः ॥

आपदां कथितः पन्थाः इन्द्रियाणामसंयमः ।

तावद्भयस्य भेतव्यं यावद्भयमनागतम् ।
आगतं तु भयं वीक्ष्य नरः कुर्याद्यथोचितम् ॥

अरावप्युचितं कार्यं आतिथ्यं गृहमागते ।
छेत्तुः पार्श्वगतां छायां नोपसंहरते द्रुमः ॥

स्वेदितो मर्दितश्चैव रज्जुभिः परिवेष्टितः ।
मुक्तो द्वादशभिर्वर्षैः श्वपुच्छः प्रकृतिं गतः ॥

चतुर्थोपायसाध्ये तु रिपौ सान्त्वमपक्रिया ।
स्वेद्यमामज्वरं प्राज्ञः कोऽम्भसा परिषिञ्चति ॥

मन्दः कवियशःप्रार्थी गमिष्याम्युपहास्यताम् ।
प्रांशुलभ्ये फले लोभा—दुद्बाहुरिव वामनः ॥

स्थित्यै दण्डयतो दण्ड्यान् परिणेतुः प्रसूतये ।
अप्यर्थकामौ तस्यास्तां धर्म एव मनीषिणः ॥

द्वेष्योपि सम्मतः शिष्ट—स्तस्यार्तस्य यथौषधम् ।
त्याज्यो दुष्टः प्रियोप्यासीदङ्गुलीवोरगक्षता ॥

इत्यादि बहुधा स्तुत्वा भक्त्या नत्वा सुदर्शनः ।
स्मारं स्मारं ययौ शौरिं स्वैरं पौरन्दरीं पुरीम् ॥

നഗരങ്ങളിൽ വസിക്കുന്നതിനേക്കാൾ ഉൾനാട്ട
ിക്കുന്നതാണ് ദേഹത്തിന്നു് ആരോഗ്യത്തെ നൽകു
രത്തിൽ നാം അനുഭവിക്കുന്ന സകല പദാർത്ഥങ്ങളും
ളാണ്. എന്തിനധികം? ശ്വസിക്കുന്ന വായുപോലു
ണെന്നു് പറയുവാൻ ഞാൻ ലേശവും മടിക്കുന്നില്ല.
സൃഷ്ടിച്ച പദാർത്ഥങ്ങളിൽ ആരോഗ്യത്തിന്നു ഹാനി
ങ്ങളെയെല്ലാം ഒരിടത്തു് ഒത്തൊരുമിച്ചു കാണുവാൻ ന

ൗരം സമ്മതിക്കുന്ന ഉറനാട്ടിൽ ഒരു കണ്ണോടിച്ചു
ാനികനും ദരിദ്രനും ഒരുപോലെ അവനവന്റെ ..
നിർവ്വഹിക്കുന്നു. അവർക്ക യാതൊരാഡംബരവുമാവ
ലം കുടിക്കുകയും ശുദ്ധവായു ശ്വസിക്കുകയും ശക്ത
പ്രവൃത്തി എടുക്കുകയും ചെയ്യുന്നു. ഉറനാട്ടിലെ ജ
ത്തിലും രോഗികളായിട്ടാരുമില്ല. പകർച്ചവ്യാധി
പോലും അവിടെ കേൾക്കുന്നതേയില്ല. അവരുടെ
നുകരിക്കപ്പെടേണ്ടതുതന്നെയാണ്. എത്ര ധനി
രും വിശ്രമിക്കുവാൻ നാട്ടിൻപുറമാണ് ശരണ
ി മറക്കത്തക്കതല്ല.

नवमः पाठः ।

आशीर्लिङ् ।

प्रत्ययाः

पर.			आत्म.		
ात्	यास्ताम्	यासुः	सीष्ट	सीयास्ताम्	सी
ः	यास्तम्	यास्त	सीष्ठाः	सीयास्थाम्	सी
ासम्	यास्व	यास्म	सीय	सीवहि	सी

അശീർലിങ്ങിൽ പരസ്മൈപദപ്രത്യയങ്ങൾ അഖ
ന്മനേപദപ്രത്യയങ്ങൾ സഖലങ്ങളും ആകുന്നു. 6
പ്രകാരം 'ധ്വ' ഢ്വ ആയി മാറുന്ന സന്ദർഭങ്ങ
। सीध्वम् എന്നത് षीढ्वम् എന്നായി മാറുന്നു.

പരസ്മൈപദ പ്രത്യയങ്ങൾ ചേർക്കുമ്പോൾ—

a) ധാതുവിന്റെ അന്ത്യമായ ऋ കാരം रि എന്ന
क्रियात् ।

b) സംയുക്തപൂർവ്വമായ ഋകാരത്തിനും जागृ ऋ ധാ
ഋകാരത്തിനും ഗുണം വരുന്നു. स्मर्यात् ।

c) ലിട്ടിൽ സംപ്രസാരണം വരുന്ന ധാതു

യും സംപ്രസാരണം വരും. उह्यात्, उच्यात् ।

d) दा, धा, मा, स्था, गै, सो, पा पाने, हा त्यागे

അന്ത്യസ്വരം ഏകാരമാവും. देयात्, स्थेयात्, पेयात्

e) * സംയോഗാദിയായി ആകാരാന്തമായ ധാ

കാരം സംയോഗപൂർവ്വമാണെങ്കിൽ വികല്പിച്ച് ഏ

ग्लेयात्, ग्लायात् ।

दा लवने, दै शोधने, पा रक्षणे ഇവയുടെ സ്വരം

തന്നെ ഇരിക്കും. दायात्, पायात् ।

f) അന്ത്യമായ इ उ ദീർഘിക്കും. जीयात् ।

g) मन्थ्, शंस्, दंश्, भञ्ज्, बन्ध्; सञ्ज्, रञ्ज्, अञ्ज्

വയുടെ അനുനാസികം ലോപിക്കും. मथ्यात् etc.

3. ആത്മനേപദപ്രത്യയങ്ങൾ പരമാകുമ്പോൾ—

a) സേട്ട് അനിട്ട് വിഭാഗമനുസരിച്ച് ഇ

•

b) അനിട്ടാണെങ്കിൽ അന്ത്യമായ ഋകാര

പദീർഘങ്ങൾ) ഉപാന്ത്യത്തിനും ഗുണം വരുന്നതല്ല.

कृषीष्ट 3. मुक्षीष्ट 12a,3. मोदिषीष्ट ।

4. സംയുക്തപൂർവ്വമായ ഋകാരത്തിൽ (ഹ്രസ്വദീർഘ

നാദിക്കുന്ന ധാതുവിനും വൃഞ് എന്ന ധാതുവിനും വി

രം വരും.

वरिषीष्ट, वृषीष्ट । स्तृ—स्तरिषीष्ट, स्तृषीष्ट ।

5. ധാതുവിന്റെ ൠകാരത്തിന്നു ഗുണമോ വൃദ്ധി

പക്ഷം അര് ഇര് എന്നായും, ആ ൠകാരം പവർഗ്ഗമെ

കഴിഞ്ഞു വരുന്നതാണെങ്കിൽ ഉര് എന്നായും മാറുന്നു.

---

* 93-ാംനിയമം foot note-ൽ പെട്ടതിന്റെ ഇ

स्तृ—स्तरिषीष्ट, स्तीर्षीष्ट ।
६

पर॰ आत्म॰

भूयास्ताम्	भूयासुः	मोदिषीष्ट	मोदिषीयास्ताम्	मोदि
भूयास्तम्	भूयास्त	मोदिषीष्ठाः	मोदिषीयास्थाम्	मोदि
भूयास्व	भूयास्म	मोदिषीय	मोदिषीवहि	मोदि

शारदा शारदाम्भोजवदना वदनाम्बुजे ।
सर्वदा सर्वदास्माकं सन्निधिः सन्निधिं क्रियात् ॥

इत्याप्रसादादस्यास्त्वं परिचर्यापरो भव ।
अविघ्नमस्तु ते स्थेयाः पितेव धुरि पुत्रिणाम् ।

उपाधिगम्योऽप्यनुपाधिगम्यः समावलोक्योऽप्यसमावलोक्य
भवोऽपि योभूदभवः शिवोयं जगत्यपायादपि नः स पाया

स पूतनामारणलब्धकीर्तिः काकोदरो येन विनीतदर्पः ।
यशोदयालंकृतमूर्तिरव्यात् पतिर्यदूनामथवा रघूणाम् ॥

रम्यान्तरः कमलिनीहरितैः सरोभिः
छायाद्रुमैर्नियमितार्कमयूखतापः ।
भूयात् कुशेशयरजोमृदुरेणुरस्याः
शान्तानुकूलपवनश्च शिवश्च पन्था: ॥

ിദ്യ അഭ്യസിച്ച് ഗുരുവിനോട യാത്രപറഞ്ഞ് ഗ്ര
ടങ്ങിപോകുന്ന വിദ്യാൎത്ഥികൾക്കു ഗുരു കൊടുത്ത
ം ഈപ്രകാരമായിരുന്നു. "നിങ്ങൾ ഏതു ആപ
[ം സത്യത്തെയും ധൎമ്മത്തെയും കൈവിടരുത്. സ

ുവരാമണ്ണായിഞ്ഞേലും, ഈ ലോകത്തിൽ ജീവിതം

ഏവനും ചില അവസരങ്ങളിൽ പല സംശയ

ാവുന്നതാണ്. അങ്ങിനെ വല്ല സംശയവും നേരി

രന്നാട്ടിലെ മഹാന്മാർ ആചരിക്കുന്നതു നോക്കി പ്ര

ള്ളുക." ഈവക ഉപദേശങ്ങൾക്കു പുറമേ ആ അ

പല ആശീർവാദങ്ങളും നൽകിയിരുന്നു. "നിങ്ങ

ങ്ങളിൽ തല്പരന്മാരും ദീർഘായുസ്സുള്ളവരും ആസ്തിക

മേ? ഈശ്വരൻ നിങ്ങളെ രക്ഷിക്കുമാറാകേണമേ?

ികൾക്കു ഉപകാരം ചെയ്യുവാൻ നിങ്ങൾക്കു തോ

ണമേ? നിങ്ങൾ യശസ്വികളായി ഭവിക്കുമാറാക

ജീവികളും കുശലികളാകുമാറാകേണമേ. ഇ

വിദ്യാഭ്യാസവും ഉപദേശങ്ങളും ഋഷിവര്യന്മാ

ർവാദങ്ങളും സ്വീകരിച്ച് ലോകരംഗത്തിൽ പ്രവേശി

ചെറുമുഖ്യന്മാരും ലോകോപകാരികളും ആസ്തിനി

ന്തൊരത്ഭുതാശയമാണുള്ളൂ? ഭാരതത്തിന്നു ഇത്രയും മ

ും വളത്തിപ്പോന്നിരുന്ന ആ വിദ്യാഭ്യാസരീതിയും

മ്പന്ധവും ഭാരതത്തിൽ വീണ്ടും വിളങ്ങുമാറാകട്ടെ?

॥ [illegible] ॥

വർണ്ണവിഭാഗം.

അച്ചുകൾ = (സ്വരങ്ങൾ) = vowels

इ	उ	ऋ	ऌ				—	ഹ്ര
ई	ऊ	ॠ	ॡ	ए	ओ	औ	—	ദീർ

ഹല്ലുകൾ = (വ്യഞ്ജനങ്ങൾ) = conson

്യങ്ങൾ	क्	ख्	ग्	घ्	ङ्	
വ്യങ്ങൾ	च्	छ्	ज्	झ्	ञ्	
ന്യങ്ങൾ	ट्	ठ्	ड्	ढ्	ण्	
ങ്ങൾ	त्	थ्	द्	ध्	न्	
ങ്ങൾ	प्	फ्	ब्	भ्	म्	
അന്തഃസ്ഥങ്ങൾ	य्	र्	ल्	व्		
ഊഷ്മാക്കൾ	श्	ष्	स्	ह्		

ക്ഷരങ്ങളിലെ പ്രഥമദ്വിതീയങ്ങളും श् ष् स् എന്
ഞ്ജനങ്ങളും മററുള്ളവ മൃദുവ്യഞ്ജനങ്ങളുമാകുന്നു.
ങ്ങൾ അനുനാസികങ്ങളും കൂടിയാകുന്നു.

സന്ധിനിയമങ്ങൾ.

ഹ്രസ്വമെന്നോ ദീർഘമെന്നോ വിശേഷിച്ചു പറ
ഹ്രസ്വംകൊണ്ടു ദീർഘത്തെക്കൂടി ഗ്രഹിച്ചു കൊള്ളു
ഒരേ വർണ്ണത്തിന്റെ ഹ്രസ്വദീർഘങ്ങൾ പര

इ	ई	എന്നിവക്കു	ए	ऐ
उ	ऊ	,,	ओ	औ
ऋ	ॠ	,,	अर्	आर्
ऌ		,,	अल्	आल्
ए	ऐ			ऐ
ओ	औ			औ

അച്സന്ധി.

1. അവൎണ്ണത്തെ തുടൎന്നു इ उ ऋ ऌ പരമാകുമ്പോൾ ൻറ ഗുണം രണ്ടിന്റേയും സ്ഥാനത്തിൽ വരും.

नर+ईश्वरः=नरेश्वरः । रमा+ईशः=रमेशः ।

2. അവൎണ്ണത്തെ തുടൎന്നു ए ओ ऐ औ പരമാകുമ്പോൾ ൻറ വൃദ്ധി രണ്ടിന്റേയും സ്ഥാനത്തു വരും.

द्विधा+एव=द्विधैव । जल+ओघः=जलौघः ।

3. अ इ उ ऋ എന്നിവക്കുശേഷം സവൎണ്ണമായ ൽ രണ്ടുംകൂടെ ഒരു ദീൎഘമാകും.

सीता+अस्ति=सीतास्ति ।

4. അച്ച് പരമാകുമ്പോൾ ए ओ ऐ औ എന്നിവ യ വ് आय् आय् എന്നായി മാറും. तस्मै+इदम्=तस्माय् इदम् ിലെ यू व् എന്നിവ വികല്പമായി ലോപിക്കും. യകാര ലോപിച്ചതിൽ പിന്നെ സന്ധി ചെയ്യാവുന്നതല്ല.

तस्मा इदम् ।

5. इ उ ऋ ऌ എന്നിവക്കു തൊട്ടു പിന്നാലെ അ ായ സ്വരങ്ങൾ വന്നാൽ അവ യഥാക്രമം य् व् र् ल എ ം.

...മായ അ ലോപിച്ചു പോകും.

शास्त्रे+अभिरुचिः=शास्त्रेभिरुचिः ।

7. ദ്വിവചനാന്തമായ പദത്തിന്റെ അവസാനത്ത
ഏ എന്നിവക്കു് ശേഷം ഏതു സ്വരം വന്നാലും സന്ധി
ല്ല.

हरी एतौ । विष्णू इमौ । गङ्गे अमू । वन्देते इमौ ।

8. ഹ്രസ്വമായ ഋകാരം പരമാകുമ്പോൾ अ इ उ ऋ ...
...സ്വമാവുകയും സന്ധിവരാതിരിക്കുകയും ചെയ്യും. ഇ...
...മാകുന്നു.

ब्रह्मा+ऋषिः=ब्रह्म ऋषिः, ब्रह्मर्षिः ।

हल्सन्धिः ।

9. പദാന്തങ്ങളായ വർഗ്ഗാക്ഷരങ്ങൾ അനുനാസിക
ങ്ങളാകുമ്പോൾ പക്ഷേ സ്വവർഗ്ഗത്തിലെ അനുനാസിക

एतद्+मात्रं=एतन्मात्रं ।

10. അനുനാസികമൊഴിച്ചു് പദാന്തങ്ങളായ വർഗ്ഗ
...ക്ഷരവ്യഞ്ജനങ്ങൾ പരങ്ങളാകുമ്പോൾ സ്വവർഗ്ഗത്തിലെ
...രമായും മൃദുവ്യഞ്ജനമോ അച്ചോ പരമായാൽ സ...
...ു തൃതീയാക്ഷരമായും മാറും.

नगरात्+आगच्छति=नगरादागच्छति ।

1. സകാരവും തവർഗ്ഗവും ശകാരത്തോടോ ചവർഗ്ഗ...
ചേരുമ്പോൾ സകാരം ശകാരമായും തവർഗ്ഗം യഥാ...
...ക്രമമായും മാറും.

ാടോ ചേരുമ്പോൾ സകാരം ഷകാരമായും തവർഗം
ും മാറും.

तत्+टीका=तट्टीका ।

13. തവർഗം ല് പരമാകുമ്പോൾ ല് എന്നായി മ

तद्=ल्यः=तल्ल्यः ।

14. ഹ്രസ്വത്തിൽനിന്ന പരവും പദാന്തവുമായ
നിവ അച്ച് പ[illegible]ാകുമ്പോൾ ഇരട്ടിക്കും.

सन्+अच्युतः=सन्नच्युतः ।

15. പദാന്തമായ ന് എന്നതു പരത്തിൽ ച് ഛ് ത
ിവ പരമാകുമ്പോൾ അനുസ്വാരവും വിസർഗവും

चक्रिन्+त्रायस्व=चक्रिंः+त्रायस्व=चक्रिंस्त्रायस्व 28.

16. ഒരേ പദത്തിൽ ऋ र् ष् എന്നിവകൾ
ന ന് എന്നതു ണ് എന്നായി മാറും. ऋ र् ष् എന്നിവ
ത്തിന്നും നടുവിൽ കവർഗമോ പവർഗമോ സ്വരങ്ങളേ
എന്നിവയോ ഉണ്ടെങ്കിലും न കാരം ण കാരമായി
म् । ന് എന്നതു പദാന്തത്തിലായാൽ ണത്വം വരുന

रामान् ।

17. സ്വരത്തിന്നു പിന്നാലെ വരുന്ന छ എന്നതു च्
മാറുന്നു. പദാന്തമായ ദീർഘത്തിൽനിന്നു പരമായ
ന മുൻപറഞ്ഞ മാററം വികല്പേന സംഭവിക്കുന്നതാ
। लक्ष्मीछाया, लक्ष्मीच्छाय । എന്നാൽ നിഷേധദ്യോ
ന്നാ ഉപസർഗമായ आ എന്നോ കഴിഞ്ഞുവരുന്ന छ्
ായും च्छ् എന്നാകുന്നു.

आच्छादयति । माच्छिदत् ।

8. പദാന്തമായ രേഫം ഖരവ്യഞ്ജനങ്ങൾ പരമാവുക

൯. ര് പരത്തിലുണ്ടെങ്കിൽ ര് ...
. സ്വരം ഋകാരമല്ലെങ്കിൽ ദീർഘിക്കുകയും ചെയ്യും.

पुनर् + रमते = पुनारमते ।

10. അനുനാസികമൊഴിച്ചു പദാന്തങ്ങളായ വർഗ്
...ത്തിന്നു പരമായ ശ് എന്നതു അതന്നശേഷം സ
...ങ്ങളോ അനുനാസികങ്ങളോ, ഉണ്ടെങ്കിൽ ഛ് എ...

तच्छिवः ।

1. ഹ് എന്നതു് അതിന്നു മുമ്പിൽ അനുനാസി...
വർഗ്ഗാക്ഷരങ്ങളുണ്ടെങ്കിൽ അതാതു വർഗ്ഗത്തിലെ ചതു...
ന്നു. वाग्घरिः ।

2. പദാന്തമായ മ് എന്നതു ഹല്ല് പരമാകുമ്പോ...
ഷം ശ് ഷ് സ് ര് ഹ് എന്നിവ പരമാകുമ്പോൾ നിത്യ...
ാരമായി മാറും. അനുസ്വാരമായി മാറാത്തപക്ഷ...
വർഗ്ഗത്തിന്റെ അനുനാസികമായി മാറും. त्वं क...
षे । य् व् ल् പരമാകുന്നപക്ഷം യഥാക്രമം അനുന...
യ യ് വ് ല് എന്നായി മാറും.

संयन्ता — सय्यँन्ता ।

3. उद् എന്ന ഉപസർഗ്ഗം കഴിഞ്ഞു വരുന്ന स्था
... സ് എന്നതു് ലോപിക്കും.

उद् + स्थानम् । उद् + थानम् । उत्थानम् । (10)
പദാന്തമായ സ് എന്നതു വിസർഗ്ഗമായി തീരും.
रामस् = रामः ।

विसर्गसन्धिः ।

* ഹ്രസ്വമായ അകാരം കഴിഞ്ഞു വരുന്ന വി...

---

*-ാം നിയമപ്രകാരം സ് മാറിയുണ്ടായ വിസ...
...ന്ന 25. 26. 27 നിയമങ്ങൾ, 18-ാം...